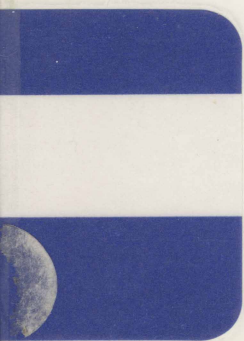

ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

Η ΣΦΑΓΗ
ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ
ΧΡΟΝΙΚΟ

50848

ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

Η ΣΦΑΓΗ
ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ

ΧΡΟΝΙΚΟ

ΑΡΕ: 50848
938.914 ΤΑΣ: ΛΑΠ
ΚΩΕ: 7.400

Δωρεά

ΕΡΓΑ ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

ΣΤΑ ΨΗΛΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ, ΑΘΗΝΑ 1973
Ο ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ (Ανακάλυψη κι αναστή-
λωση), ΑΘΗΝΑ 1939

ΤΑ ΣΤΕΡΝΑ ΤΟΥ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗ ΣΤΑΥΡΑΝΤΟΥ,
ΑΘΗΝΑ 1939

ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ (Ο Σαλώνων
Ησαΐας - Γιαννάκης Λογοθέτης - Βασίλης Μπούσγος).
Πρώτο βραβείο Συνδέσμου Λογοτεχνών. ΑΘΗΝΑ 1944

Για τύπωμα:

Στη σειρά «Ρουμελιώτες στην Επανάσταση»

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΑΝΤΡΟΥΤΣΟΣ, τομ. Α' και Β'
ΠΑΝΟΥΡΙΑΙΟΙ—Κ. ΤΡΑΚΑΣ — ΦΡΑΓΚΟΣ κλπ.

ΓΚΙΑΟΥΡ ΛΕΙΒΑΔΙΑ

ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ, τομ. Α' και Β'

ΒΟΙΩΤΙΚΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

ΚΑΛΟΓΕΡΟΙ (Διηγήματα)

**Β' ΕΚΔΟΣΗ
ΑΠ ΤΟ
ΔΗΜΟ ΔΙΣΤΟΜΟΥ**

ΑΘΗΝΑ 1989

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΜΟΥ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΤΟ
ΑΦΙΕΡΩΝΩ. ΕΙΝΑΙ Η ΠΕΤΡΑ ΠΟΥ
ΡΙΧΝΩ ΚΙ' ΕΓΩ ΜΕ ΟΛΗ ΤΗΝ
ΑΓΑΝΑΧΤΗΣΗ, ΒΓΑΛΜΕΝΗ ΑΠ'
ΤΑ ΤΡΙΣΒΑΘΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΜΟΥ,
Η ΠΕΤΡΑ ΜΟΥ ΣΤΟ ΓΙΓΑΝΤΙΟ
ΑΝΑΘΕΜΑ ΠΟΥ ΟΡΘΩΝΕΙ Η
ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ ΣΤΟΥΣ ΓΕΡ—
ΜΑΝΟΥΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ.

Σχέδια: ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ο Δήμος Διστόμου, πραγματοποιώντας την έκδοση τούτης, δεύτερη, ενός ιστορικού χρονικού (την πρώτη την έκανε ο ίδιος ο συγγραφέας) εκπληρώνει ένα απαραίτητο χρέος και προκαλεί τη νέα γενιά σ' ένα ζωτικό στοχασμό.

Η «Σφαγή του Διστόμου» του σημαντικού Διστομίτη Ιστορικού-Λογοτέχνη Τάκη Λάππα, που έχει δώσει σπουδαίο έργο για τη μελέτη της Βοιωτικής Ιστορίας, καταξιωμένο στα Ελληνικά Γράμματα, γράφτηκε και εκδόθηκε αμέσως μετά τη σφαγή, στάζοντας κυριολεκτικά αίμα και ξεχειλίζοντας από πόνο, οδύνη, οργή, πείσμα και πάθος ζωής.

Ο Τάκης Λάππας με την πένα του αποθανάτισε λιτά και σπαραχτικά, τραγωδικά θάλεγε κανείς, το φριχτό χαλασμό της 10ης Ιούνη του '44. Κατάφερε μέσα σε λίγες σελίδες να δώσει αβίαστα και ανεπιτήδευτα το Ιστορικό γεγονός και να διατηρήσει το αίμα των σφαγμένων ζεστό εσαεί μέσα στις λέξεις.

Ο Δήμος Διστόμου αναγνωρίζοντας την προσφορά του προς το Δίστομο και τα Γράμματα, έδωσε το όνομά του σ' ένα δρόμο της πόλης μας.

Στη σεμνή τελετή της ονοματοθεσίας, που έγινε στις 9 Ιούνη 1988 παραβρέθηκε και ο ίδιος ο συγγραφέας. Οι άξιοι κηδεύονται στο κλώνι της ζωής και όχι στον τάφο του νεκροταφείου και εκεί πρέπει να τιμούνται.

Η Σφαγή του Διστόμου αποτελεί μια αιματοβαμμένη πτυχή της ιστορίας του τόπου μας, της Ελλάδας, της ανθρωπότητας ολόκληρης. Είναι μια οριακή στιγμή.

Μ' αυτή την έκδοση απευθυνόμαστε στη νέα γενιά του Διστόμου και παραπέρα της Ελλάδας και την καλούμε μελετώντας αυτές τις συγκλονιστικές σελίδες να στοχαστεί. Να μη σταθεί στην απλή ενατένιση των γεγονότων, στην άψυχη τελετουργία, στην άκαρπη αναπαράσταση, αλλά να βιώσει και να συνηθητοποιήσει ότι το αύριο γεννιέται μέσα από το χθες και ότι κατανοώντας το Ιστορικό γίγνεσθαι επιδιώκεται η πραγμάτωση των οριακών στόχων της Λευτεριάς, της Δικαιοσύνης, του Ανθρωπισμού, της Ειρήνης.

Γιάννης Καϊλης
Δήμαρχος Διστόμου

*«Για ιδέες, η Ελλάδα σου! νκόξ· νκόξ, και είν' όλα του
άδεια, βουβά, σβησμένα, θησαυροί, βωμοί, Πυθίες,
λατρείες, και σκύλες του Άδη μέσξ του και του χχιμού
κοπάδια στα μάγμαρα του θρονισστές ουρλιάζουν οι
Ερινύες».*

Π α λ α μ ά ς

Το ηρωικό θαύμα, το μεγαλούργημα εκείνο της Αλβανίας, ήταν γραφτό ν' ακολουθήσει ύστερα τριάμιση χρόνια μαύρη σκλαβιά, σκλαβιά που σαν κι αυτή ποτέ άλλοτε δεν είχε νιώσει η Ελλάδα. Απ' την τρισκατάρατη κείνη μέρα, που μοίρα κακιά είχε ξεράσει πάνω στη χώρα αυτή τις βάρβαρες ορδές των Γερμανών, και των Ιταλών τους θρασυδειλους φασίστες, στιγμή δεν πέρασε που τα χώματά της να μην ποτίσει αίμα αθώνων. Πολιτεία δεν έμεινε ανέγγιχτη κι ασημάδευτη, χωριό ακούρσευτο, σπίτι που να μην το χαροκάψουν και να μην το μαυροφορέσουν, άνθρωπος που δεν ένοιωσε τη λαχτάρα της φυλακής και του θανάτου και κοντολογής ελληνική γωνιά που να μην αιστάνθηκε να πλακώνει τα στήθια της η βαριά πλάκα του σκλαβωμού. Για όλη την υπόδουλη Ελλάδα, τα δυσβάσταχτα κείνα χρόνια ήταν μια οργή, μα για την ανατολική Ρούμελη στάθηκε σαν το

πιο μεγάλο θανατικό, σαν τον τρανώτερο χαλασμό. Απ' τη μια, το να είναι πέραςμα και να περνοδιαβαίνουν ολημερίς του καταχτητή οι κατεβασιές κι απ' την άλλη τ' ότι πρώτη-πρώτη, αυτή ξαναζωντάνεψε στα δοξασμένα της βουνά την ηρωική κλεφτουριά, ήταν προρμή η σκλαβιά της Ρούμελης να γενεί πιο αβάσταχτη από κάθε άλλο μέρος και να προσφέρει για τη λευτεριά τα πιο πολλά.

Πάνω σ' αυτή ξέσπασε με μανία όλη η κτηνώδικη βία των Γερμανοϊταλών. Χωριά ολόκληρα συθέμελα γκρεμίστηκαν ή κάηκαν και τα χαλάσματα τους σήμερα θυμίζουν τ' όνομά τους. Πόσα και πόσα παλληκάρια δεν πρόταξαν άφοβα το στήθος τους μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα του δυνάστη, πόσα δεν δέχτηκαν στο λαιμό το σκονί της κρεμάλας, και πόσα δεν κάρφωσε δολερά το βόλι. Μύριοι τάφοι ανοίχτηκαν για να δεχτούν τα θύματα. Τι πρώτο να μολογήσω και τι να ιστορήσω!.. Είναι τόσα και τόσα που πολλά βιβλία σαν και τούτο θα χρειαστούν να γράψουν της πολυβασανισμένης Ρούμελης τα πάθη. Μα πάνω απ' όλα η σφαγή του Διστόμου, βρίσκεται η πρώτη. Σαν και τούτο το κακό άλλο δεν ξαναγίνηκε! Τέτοιος χαλασμός, τόσο μεγάλο μακελλειό αλλού πουθενά σ' αυτά τα δύσμοιρα χρόνια δεν θάβρουμε. Τα βρέφη μέσα στις κούνιες τους και στο βυζί της μάνας τους, οι γκαστρωμένες, οι γέροντες κι οι γερόντισσες, οι μάνες με τα παιδιά στην αγκαλιά τους στάθθησαν τα πιο πολλά απ' τα διακόσα εικοσιτρία θύματα της σφαγής. Μήτε αυτό το ράσο δεν στιμάρανε. Πάνω σε τούτο το μικρό χωριό, αφήσανε οι Ούννοι να ξεχυθεί όλη τους η κτηνώδια που φύλιαζε μέσα τους. Τις αρπαχές, τη φωτιά και τους βιασμούς, συμπλήρωσε ύστερα η νεκροφιλία!.. Ακόμα, και τα φονικά τους όπλα διάλεξαν για το κάθε τους θύμα: Τα πιστόλια και τ' αυτόματα για τους μεγάλους, οι λόγχες και τα μαχαίρια για τις γκαστρωμένες και για τα βρέφη η μαύρη μπότα τους... Ας τ' αφήσουμε όμως καλύτερα σαν θαρθεί η ώρα να τα δούμε.

Δεν χωράει αμφιβολία, πως ότι απόμεινε για το Εικοσιένα η σφαγή της Χίου, για τη μαρτυρική σκλαβιά του 1941-44 θα μείνει η σφαγή του Διστόμου. Στο βιβλίο μου

λοιπόν τούτο, μ' αυτή θα καταπιχτώ. Όχι σαν άλλος Ιε-
ρεμίας να θρηνηλογήσω πάνω στα χιλάσματα και στους τά-
φους του Διστόμου, μα σαν ένας σύγχρονος να γεγονότα να
ιστορήσω σε τύπο χρονικού βασισμένος, σε μαρτυρίες από
αυτόπτες και παθούς καθώς και σε διάφορα έγγραφα. Είναι
η προσφορά μου στη μελλούμενη ιστορία. Κι είμαι σίγου-
ρος, πως με τον καιρό, όπως για τη Χίο, έτσι και για το
κιματοκυλισμένο Δίστομο κάποιος άλλος Ουγκώ— Έλλη-
νας τούτη τη φορά— θα τραγουδήσει τα πάθη του κι ένας
Ντελλακρουά με το κοντύλι του θα το αποθανατίσει.

TO XPONIKO

Τη μέρα τούτη το Δίστομο δεν παρουσίαζε τη συνηθισμένη του κίνηση μα κάπως διαφορετικιά. Την άλλη μέρα, θα γινόταν στην εκκλησιά του Αη-Νικόλα, μνημόσυνο για τα τέσσερα αδικουσκοτωμένα Δίστομιτόπουλα: Του Όθωνα Π. Καραγιάννη, του Στάθη Δ. Σίδηρη, του Γιάννη Ν. Γαμβρίλη και του Δημήτρη Ι. Σφοντούρη. Και οι τέσσερες, λεβεντονιοί 20 με 25 χρονώ. Πριν από σαράντα μέρες — στις 25 του Απρίλη — καθώς ξένοιαστα βοσκούσανε τα κοπάδια τους στην τοποθεσία Τσέρες, τα τέσσερα αυτά τσοπανόπουλα, δέχτηκαν κατάστηθα τα βόλια του κατακτητή που τα σώριασαν νεκρά. Τον άδικο χαμό τους θρηνολόγησαν όλ' οι χωριανοί τους κι ήταν το πρώτο χτύπημα που ύστερα από τρία χρόνια σκλαβιάς, δεχότανε το φιλήσυχο αυτό χωριό.

Και μ' όλο που είχαν αρχίσει κείνο τον καιρό το θέρισμα, αρκετά παλληκάρια, φίλοι και συγγενείς, και πολλές γυναίκες, προτιμήσανε να μην πάνε στα χωράφια τους για το θέρο, μα μείνανε στο χωριό να στολίσουν την εκκλησιά και να φτιάξουν τα κόλλυβα, για τ' αυριανό συλλείτουργο. Θέλανε να τιμήσουν κατά πως έπρεπε κι άξιζε τη μνήμη των αδικοχαμένων παλληκαριών τους. Κι ενώ απ' την αυγή, που μαύρα βαριά σύγνεφα σκέπαζαν τον ουρανό, είχαν

καταπιαστεί μ' αυτό, κατά τις 10 η ώρα το πρωί είδανε αναπάντεχα να μπαίνει στο χωριό τους μια φάλαγγα από εξηνταπέντε γερμανικά αυτοκίνητα γιομάτα στρατιώτες, κοντά χίλιους.

Ας αφήσουμε τους Διστομίτες με την πρώτη εντύπωση της φάλαγγας κι ας δούμε από πού ξεκίνησε αυτή για να φτάσει κείνη την ώρα στο Δίστομο.

Τις πρωινές ώρες του Σαββάτου οι Γερμανοί στη Λειβαδιά, επιτάξανε δυό λειβαδίτικα ιδιωτικά αυτοκίνητα φορτηγά, το με αριθμό 24321 και μ' οδηγό το Σπύρο Πελεκάνο ή Κουρκουτά, και το 33257 με το Λουκά Ζάχο. Στα δυό αυτά αυτοκίνητα, μπήκανε δεκαοχτώ Γερμανοί στρατιώτες, των ταγμάτων εφόδου —Ες-Ες— μ' επικεφαλής το βαθμοφόρο Τέο. Δεν φορούσανε τη στολή τους, μα ήταν ντυμένοι πολιτικά, που είχαν φροντίσει απ' την προηγούμενη να τ' αρπάξουν απ' τους φυλακισμένους Έλληνες. Μέσα στα ίδια αυτοκίνητα κρύψανε σε μέρος πρόχειρο κι όλο τον οπλισμό τους, όχι απλό αλλά οπλισμό πολεμικό.

Στις 7 1/2 η ώρα, πριν απ' το μεσημέρι, ξεκίνησαν απ' τη Λειβαδιά τα δυό αυτά αυτοκίνητα με τους Έλληνες οδηγούς, παίρνοντας το δρόμο Διστόμου-Αράχωβας. Δεν πέρασε μισή ώρα που φύγανε τα πιο πάνω αυτοκίνητα, κι άλλα πέντε γερμανικά με στρατό, με στολή τούτοι και μ' οπλισμό μάχης, ακολούθησαν το δρόμο που είχαν πάρει τα δυό προηγούμενα.

Οι Λειβαδίτες ανήσυχι παρακολουθούσανε το πρωινό αυτό ξεκίνημα, γιατί μαντεύανε πως κάποιο χωριό «θα είχε την τύχη», χωρίς όμως να μπορούνε να προβλέψουν και ποιο θα ήταν!

Το να μασκαρευτούν με πολιτικά ρούχα οι «διαλεχτοί» της Γερμανίας στρατιώτες, ήταν ένα δολερό τέχνασμα. Είχαν πληροφορίες πως στα μέρη κείνα, βρίσκονταν ανταρτικά σώματα. Θέλανε λοιπόν με το τέχνασμα αυτό να τα κάνουν να ξεθαρρέψουν και να τους ζυγώσουν, θαρρώντας τα για συνηθισμένα επιβατικά αυτοκίνητα με μαυραγορίτες. Σε περίπτωση κινδύνου, ήταν σιγουρεμένοι γιατί δε θ' αρ-

γούσε να καταφτάσει σε βοήθειά τους κι η άλλη δύναμη. Έτσι ελπίζανε να δώσουν μια αποτελεσματική μάχη με τις γύρα και ανταρτικές δυνάμεις.

Στο σταυροδρόμι που χωρίζει για το Δίστομο-Αράχωβα, τα δυο πρώτα αυτοκίνητα αφήσανε αριστερά το δρόμο του Διστόμου και πήρανε της Αράχωβας. Δεν προχώρησαν όμως δυο χιλιόμετρα και συναντάνε στο δρόμο τους να κατεβαίνει απ' την Αράχωβα μια φάλαγγα γερμανική από εξήντα αυτοκίνητα, γιομάτα στρατό, με οπλισμό μάχης, πολυβόλα, όλμους κτλ. Η δύναμη αυτή ήταν ο 2 λόχος του 2 τάγματος του 7 συντάγματος (regimente) θωρακισμένων γρεναδιέρων (panzer-grenadiere) της 1 μεραρχίας των Βε-λις (Stab. IJSS) κι είχαν βάση τη Λειβαδιά. Επικεφαλής ήταν ο λοχαγός Körner. Η συνάντηση με τα δυο αυτοκίνητα δεν ήταν τυχαία, μα από πριν είχαν συνεννοηθεί να σμίξουν. Προχώρησανε τα τριάντα αυτοκίνητα κι ακριβώς στη μέση της φάλαγγας προσκολληθήκανε και τα ελληνικά αυτοκίνητα —κατά τη μαρτυρία του οδηγού Ζάχου— ενώ από πίσω ακολούθησανε τα υπόλοιπα τριάντα. Όλη η φάλαγγα συνέχισε το ταξίδι της, κι όταν έφτασε στο σταυροδρόμι, έστριψε δεξιά και πήρε το δρόμο για το Δίστομο.

Απ' τη στιγμή όμως που μπήκανε στο δρόμο του Διστόμου, η κατάσταση απροσδόκητα άλλαξε. Χωρίς τίποτα να μεσολαβήσει, χωρίς καμιά αφορμή, η φάλαγγα άρχισε γύρα της να σκορπάει το θάνατο. Ενώ τ' αυτοκίνητα εξακολουθούσανε τη διαδρομή τους, οι στρατιώτες μέσ' απ' αυτά, είτε για να μην μένουν άπραγοι είτε για τρομοκρατία, αρχίσανε να ντουφεκάνε ότι ζωντανό συντυχαίνανε στο δρόμο τους ή όποιο «κινούμενο στόχο» μπορούσε να ξεκαθαρίσει το μάτι τους στα μακριά, εξόν απ' ανθρώπους. Τα βόλια τους γκρεμίζανε κάτω αλογομουλάρα, γιδοπρόβατα κι ότι ζω βόσκαγε κοντά στη δημοσιά ή στις γύρα πλαγιές. Μήτε και σ' αυτά τα τσομπανόσκυλα δεν χαρίζονταν...

Σαν συναντήσανε στη Στενή και στα Διστομίτικα Αμπέλια τους πρώτους διαβάτες, είτε ξωμάχους που θερίζανε στα χωράφια τους κοντά στη δημοσιά, σταματούσανε και τους πιάνανε για ομήρους. Δώδεκα συλλάβανε όλους-όλους.

Το Νίκο και Γιάννη Λάμπρου ή Κουτσουβέλη αδέρφια, το Θεμιστοκλή Σφοντούρη, το Γιώργη Παπακωνσταντίνου ή Σόρες, τ' αδέρφια Γιάννη και Θανάση Κοκκίνη, τον Τάσο Τζάθα, το Γιώργη Σφοντούρη ή Πασκούλη, με τα δυό του παιδιά, το Γιάννη και το Δημήτρη, τον Ηλία Πελέκη και το Μήτσο Τσόκα. Αφού τους συγκεντρώσανε στο δρόμο, τους δέσανε πρώτα σφιχτά τα χέρια πισόπλατα κι ύστερα τον έναν με τον άλλο. Τους χνεβάσανε όλους σ' ένα απ' τα στρατιωτικά αυτοκίνητα προς τη μέση της φάλαγγας γι' ασφάλεια και τραβήξανε το δρόμο για το Δίστομο.

Στο μεταξύ ζυγώνανε απ' τη Λειβαδιά και τ' άλλα πέντε γερμανικά αυτοκίνητα που είχαν ακολουθήσει τα δυό επιταγμένα ελληνικά. Όμως και τούτα δε μείνανε πίσω σε δράση απ' τα προηγούμενα. Κάνανε αρχή μάλιστα πολύ πριν απ' τ' άλλα. Καθώς έρχονταν απ' τη Λειβαδιά, μόλις περάσανε το χάνι του Καρακόλιθου, μεσουστρατίς, αρχίσανε κι αυτοί να ντουφεκάνε προς όλες τις μεριές. Κι ενώ οι άλλοι είχαν περιοριστεί στα ζωντανά τούτοι δεν κάνανε καμιά εξαίρεση. Ρίχνανε και καταπάνω στους ανθρώπους. Τίποτα δεν γλύτωνε απ' τα βόλια τους. Στην τοποθεσία Μεσοβούνια, απαντήσανε τον Παναγιώτη Καραγιάννη ή Τσεκούρα με το γαμπρό του Γιάννη Λεμονή, που πηγαίνανε με το κάρρο τους στο χωράφι. Όπως τους συναντήσανε πάνω στο κάρρο ρίξανε και σκοτώσανε και τους δυό, και πληγώσανε τ' άλογο. Ξαφνιασμένο απ' τον πόνο της λαβωματιάς το ζωντανό, γι' αρκετές ώρες πλανιόταν δω και κει σέρνοντας το κάρρο με το μακάβριο φορτίο. Πιο πέρα συναντήσανε το Νίκο Τζάθα και το Γιάννη Οικονόμου ή Ζούπα που είχαν καταπιαστεί με το χωράφι τους. Ρίξανε και τους σώριασαν στον τόπο. Τη μικρή τσοπανοπούλα Παναγιωτίτσα Λ. Σφοντούρη που φύλαγε τα πρόβατα στη στρουγγα της στο Βρυόρεμα, το αυτόματο την ξάπλωσε κι αυτή νεκρή, ανάμεσα στο κοπάδι της, καθώς και το γιδοβοσκό Γιώργη Λαγό ή Κούνη. Το όλον έξη ανθρώπους σκοτώσαν στη διαδρομή τους, χωριστά τα ζωντανά.

Και πριν μπει η γερμανική φάλαγγα μέσα στο Δίστομο είχε γράψει μ' αίμα τον πρόλογο της τραγωδίας που θα ξε-

τυλιγότανε σε λίγο...

Η πρωτόφαντη για το χωριό μεγάλη φάλαγγα, δίκαια έκανε τους Διστομίτες ν' ανησυχήσουν. Και σαν αντίκρυσαν πάνω σ' ένα απ' τ' αυτοκίνητα τους δώδεκα ομήρους χωριανούς, η ανησυχία τους δεν άργησε να μεταβληθεί σε φόβο. Ποιος μπορούσε να ξέρει το τι λαχτάρα θάβλεπε το χωριό τους και ποια τύχη θα καρτερούσε τους ομήρους συντοπίτες τους!

Ο επικεφαλής της φάλαγγας αξιωματικός, ζήτησε τον παπά του χωριού για να του δώσει ωρισμένες πληροφορίες. Αμέσως πήγε ο παπα-Σωτήρης Ζήσης και σε λίγο ο πρόεδρος του χωριού Χαράλαμπος Κίνας. Οι Γερμανοί τους κάνανε τη συνηθισμένη τους ερώτηση: αν είχαν στο χωριό τους αντάρτες.

Μ' όλο που κείνες τις μέρες, γύρω στο Δίστομο και μέσα ακόμα, είχαν παρουσιαστεί ανταρτικές ομάδες, μερικές μάλιστα βρίσκονταν ακόμα έξω απ' το χωριό, οι Διστομίτες το κρύψανε και τους βεβαιώσανε πως δεν υπήρχε κανείς, μα είχαν αποτραβηχτεί από μέρες προς τον Ελικώνα, κατά το χωριό Στείρι. Οι Γερμανοί καμώθηκαν τάχα πως το πίστεψαν, γιατί ξέρανε ότι αυτή ήταν η καθιερωμένη απάντηση των Ελλήνων. Ζήτησαν τότε απ' τους Διστομίτες να τους φέρουν τρόφιμα και κρασί, για να φάνε. Το χωριό μ' όλη τη φτώχειά του, για να καλοπιιάσει τους επιδρομείς, μπήκε σε κίνηση, φέρνοντάς τους ότι ήταν μπορετό για να τους φχαριστήσει. Αν μπορούσε ας έκανε κι αλλοιώς. Κι οι συγγενείς των δώδεκα ομήρων προσπαθούσανε μ' ό,τι καλύτερο υπήρχε στο χωριό να τους φιλέψουν πιστεύοντας πως θα ήταν μπορετό να ημερώσει την ψυχή τους και να λυτερώσουν τους αθώους που κρατούσανε. Και το μόνο αντάλλαγμα που καταφέρανε να πετύχουν ήταν τ' ότι καταδεχτήκανε οι διαλεχτοί των Ες Ες να στερήσουν να δοθεί στους κρατούμενους Διστομίτες λίγο νερό. Το κάμα του θειοστή κι η αγωνία απ' την κρίσιμη θέση τους, τους είχε εξαντλήσει. Οι γυναίκες τρέξανε αμέσως να τους φέρουν νερό — μόνο σε νερό περιοριζόνταν η απλοχεριά των Γερμανών, γιατί

τίποτ' άλλο δεν επιτρέπανε — και τους το δίνανε στο στόμα γιατί σ' όλο το διάστημα τους κρατούσαν με δεμένα χέρια.

Τα υποχρεωτικά κίνιστρα με τα χερσίματα δεν στάθησαν άξια να εμποδίσουν τους Γερμανούς, να βάλουν μπροστά και τα συνθηθισμένα τρομοκρατικά τους μέτρα. Άρχισαν να δέρνουν μερικούς Διστομίτες με τη δικαιολογία πως ήταν τάχα κομμουνιστές, και το Μιλτιάδη Νικολάου, τον χτυπήσανε τόσο που οι χωρικοί του τον μεταφέρανε στο σπίτι του καταματωμένο και σχεδόν αναίσθητο.

Σύγχρονα στείλανε αρκετή δύναμη και τοποθέτησε φυλάκια στους γύρα λόφους του Διστόμου. Στην Κούλια, στον Άη-Λιά, στο Κάστρο και στο καταρράχι του Κούκου. Κι έτσι σχεδόν περιτρογύρισαν το χωριό και για προειδοποίηση και φόβο ακούστηκαν απ' τα φυλάκια και μερικές «ριπέες» πολυβόλου.

Τα πιο πάνω μέτρα, βάλανε σ' υποψία τους Διστομίτες κι ο φόβος τους όσο πήγαινε κι αυγάταινε. Και πάνω σε κείνη τη στιγμή, έφτασε από στρατοκόπους το μήνυμα για τους πέντε σκοτωμούς που είχαν κάνει οι Γερμανοί πριν μπουνε στο χωριό. Παγώσανε όλοι οι χωρικοί. Νοιώσανε το Χάρο να κοντοζυγώνει το αθώο τους χωριό. Ποια ήταν τα πρώτα θύματα, δεν ξέρανε ακόμα. Το μόνο που καταφέρανε να εξακριβώσουν ήταν για τη μικρή τσουπανοπούλα τη Σφοντούρη, τον Καραγιάννη και το Λεμονή. Κι όταν η μάνα κι η αδελφή της Σφοντούρη κι οι γονιοί του Λεμονή ξεκινούσανε απ' το χωριό να πάνε να φέρουν τα κορμιά των σκοτωμένων — θα τους ξανασυναντήσουμε πιο κάτω — κι οι συντοπίτες τους με συμπόνια και κλάματα τους ξεπροβόδιζαν, οι διαλεχτοί του Χίτλερ και της Γερμανίας, οι αναίσθητοι αυτοί φονιάδες, εξακολουθούσανε με χάχανα και τραγούδια το φαγοπότι τους.

Στις 12½ το μεσημέρι τα δυό ιδιωτικά αυτοκίνητα με τους Έλληνες οδηγούς και με τους μασκαρεμένους Γερμανούς, αφήσανε το Δίστομο και πήρανε το δρόμο για το χωριό Στείρι. Φεύγανε για να βάλουν σ' ενέργεια το τέχνασμα

τους, παρασέρνοντας ανταρτικές ομάδες που θα βρίσκονταν ίσως και γύρω. Σε περίπτωση κινδύνου, η υπόλοιπη φάλαγγα θα πρόστρεχε να τους παρασπασθεί.

Στ' αλήθεια, λίγο έξω απ' το Στείρι, βρίσκονταν ο ΙΙ λόχος, μ' εβδομήντα άντρες, του ΙΙΙ τάγματος του 34 συντάγματος ανταρτών, κατά τη σχετική έκθεση (Παραρ. α'). Με την οδηγία του υπολοχαγού Χριστόφορου Γερακοβούνη (=Χρίστου Τσιγκρίδα) και του καπετάν Λευθέρη (=Παντελή Παπαζογλου) κάνανε κείνη την ώρα γυμνάσια μάχης. Αν κι είχαν λάβει γνώση ότι βρίσκονταν στο Δίστομο ολόκληρη φάλαγγα και ανάμεσά τους ήταν και δυο ιδιωτικά αυτοκίνητα, αυτοί αφήφώντας τους ξακολουθήσανε.

Το γύμνασμα βρίσκονταν προς το τέλος κι ετοιμάζονταν ο λόχος ν' αποτραβηχτεί στα ψηλώματα, όταν αναπάντεχα βλέπουν από μακριά νάρχωνται προς το Στείρι τα δυο ιδιωτικά αυτοκίνητα με τους πολιτικά ντυμένους Γερμανούς. Με μιας ανασυνταχτήκανε, πήρανε προεπιμένες θέσεις στις ράχες Μελίστρες και Κοπανά και βάζοντας το δρόμο στη μέση, καρτερούσανε το πέρασμά τους.

Τ' αυτοκίνητα όλο και ζυγώνανε με τους ξένοιαστους Γερμανούς. Σαν φτάσανε στο ξωκκλήσι Άγια Ειρήνη, προς το Στείρι, δέχτηκαν απανωτές ντουφεκιές του λόχου. Ήταν τόσο αναπάντεχη και τόσο καλά οργανωμένη η επίθεση απ' τους αντάρτες, που όσο να καταφέρουν οι Γερμανοί να πεδήσουν έξω από τ' αυτοκίνητα και να πάρουν θέσεις, οι όλμοι και το πολυβόλο, τους θέρισαν. Οι περισσότεροι απομείνανε στ' αυτοκίνητα μέσα νεκροί και μαζί μ' αυτούς ήταν κι ο οδηγός του 24321 Σπύρος Πελεκάνος. Όσοι απ' τους στρατιώτες καταφέρανε ν' αφήσουν τ' αυτοκίνητα και να ταμπουρωθούνε πρόχειρα κάπου κι αυτοί σε λίγο βρήκανε την τύχη που είχαν οι σύντροφοί τους. Βαριά λαβωμένος κι ο αξιωματικός τους Τέο ξεψυχούσε. Ο λόχος μοιρασμένος στα δυο τους χτυπούσε αλύπητα από παντού.

Το μέρος που γινόταν η μάχη, δεν απέχει απ' το Δίστομο περισσότερο από τρία χιλιόμετρα. Οι πυροβολισμοί στάθηκαν αρκετοί για να δώσουν μήνυμα στους υπόλοιπους

Γερμανούς που βρίσκονταν στο χωριό. Με μιας η πιο μεγάλη δύναμη της φάλαγγας ξεκίνησε «ολοταχώς» για κει. Φτάνοντας τους δέχτηκαν κι αυτούς οι αντάρτες όπως και τους προηγούμενους. Μ' όλο που ήταν ασύγκριτα πιο πολλοί οι Γερμανοί, η μάχη κράτησε κοντά 1 1/2 ώρα με πείσμα κι απ' τις δυο μεριές. Κατά πολύ λιγότεροι οι αντάρτες, κατάφεραν να «συμπτυχθούν» κανονικά. Αφού πήρανε μαζί τους και το βαριά λαβωμένο συναγωνιστή τους Ξάνθο —πέθανε σε λίγο— αποτραβήχτηκαν ήσυχα στα ψηλώματα.

Η ζημιά των Γερμανών στάθηκε αρκετά μεγάλη. Απ' τα δυό ιδιωτικά αυτοκίνητα κατάφεραν να σωθούν μονάχα ένας στρατιώτης κι ο οδηγός του 33257 Λουκάς Ζάχος. Οι υπόλοιποι δεκαεφτά Γερμανοί βρίσκονταν άλλοι νεκροί κι άλλοι βαριά πληγωμένοι. Αυτό το τέλος είχε σε βάρος των Γερμανών η χωσιά που θελήσανε να στήσουν στις δυνάμεις των ανταρτών.

Μαζέψανε πρώτα οι Γερμανοί τους λαβωμένους και τους διώξανε με νοσοκομειακά αυτοκίνητα για τη Λειβαδιά κι Άμφισσα. Ύστερα συμπάζεψαν και τους σκοτωμένους και μαζί μ' αυτούς και τον οδηγό Πελεκάνο. Ενώ όμως τους δικούς τους τους μεταφέρανε στη Λειβαδιά και τους θάψανε, γυρίζοντας ο Ζάχος στο Δίστομο, το πτώμα του συντρόφου του Πελεκάνου τυχαία βρήκε στο χωριό, ριχμένο στην άκρη του δρόμου σε κάποιο φράχτη. Κι αφού στο τέλος οι Γερμανοί κάψανε και τα δυό καταστραμμένα απ' τα βόλια ελληνικά αυτοκίνητα στις 4 το απόγευμα πήρανε το δρόμο για να ξαναγυρίσουνε στο Δίστομο.

Μια κι οι Γερμανοί δεν στάθηκαν άξιοι να ξεπλύνουν τη ντροπή τους και να εκδικηθούν το αίμα των συντρόφων τους πάνω στους αντάρτες, μανιασμένοι απ' την οργή, αποφασίσανε να ξεσπάσουν στον άμαχο πληθυσμό. Πριν φτάσουν στο Δίστομο, μεσουστρατίς, στην τοποθεσία Καταβόθρες συναντάνε μερικούς βοσκούς Δεσφινιώτες που φυλάγανε γαλλόπουλα. Κατεβαίνουν δυο στρατιώτες απ' ένα αυτοκίνητο και σκοτώνουν απ' τους βοσκούς τρεις, το Γιάννη

Κωνσταντίνου, τη θυγατέρα του Τασία και τη Σοφία Πετσάβα. Αφού αρπάζουν και κάμποσα γαλλιά, ξαναμπαινουν στ' αυτοκίνητα οι στρατιώτες κι ακολουθάνε τους άλλους για το χωριό.

Στο Δίστομο είχε μαθευτεί η μάχη του Στειριού κι ο χλασμός που τους γίνθηκε απ' τους αντάρτες. Πολλοί απ' τους συγγενείς των ομήρων, ανήσυχοι για τη ζωή των δικών τους, είχαν φτάσει στο έμπα του χωριού και μ' αγωνία καρτερούσαν να ξαναχυρίσουν τ' αυτοκίνητα για να ιδούν τι θ' απογινόταν. Κατά την ώρα της μάχης, τους πιασμένους τους είχαν φέρει μαζί τους προς το Στείρι. Ξέρανε πως σε τέτοιες ώρες, σ' αυτούς ξεθύμαινε ο κατακτητής. Και δεν είχαν άδικο να περιμένουν...

Σαν γύρισε στο χωριό η νικημένη γερμανική φάλαγγα, τ' αυτοκίνητο με τους δώδεκα ομήρους το σταματήσανε οι στρατιώτες μπροστά στο σχολειό. Τους είχαν ακόμα δεμένους όπως και πριν. Οι δικοί τους βλέποντας τ' αυτοκίνητο να ξεκόβει απ' τη φάλαγγα και να σταματάει κει, έξω λίγο απ' το χωριό, καταλάβανε ποια τύχη καρτερούσε τους ανθρώπους τους. Με σφιγμένη την ψυχή τους κοντοζύγωσαν για να τους δώσουν κουράγιο την ώρα τούτη. Αγριεμένοι οι Γερμανοί, με σπρωξιές και κλωτσιές, αναγκάσανε τους Διστομίτες να ξεμακρύνουν από κει και τους προστάξαν να κλειστούν όλοι στα σπίτια τους, φοβεριζοντας να θανατώσουν όποιον πετυχαίνανε στο δρόμο. Τρομαγμένοι οι συγκεκριμένοι, αναγκαστήκανε αμέσως να υπακούσουν στις διαταγές τους, αφήνοντας τους δώδεκα χωριανούς τους μονάχους στις τελευταίες τους αυτές στιγμές. Αφού ξεμακρύνανε οι Διστομίτες, οι Γερμανοί διατάξανε τους ομήρους να κατεβούνε απ' τ' αυτοκίνητο. Μ' όλο που ξέρανε το τέλος τους, οι πιασμένοι Διστομίτες καρτερικά κι ατάραχα με το κεφάλι ψηλά κατεβήκανε απ' τ' αυτοκίνητα για να προχωρήσουν στο Γολγοθά τους. Ήταν όλοι όλοι δώδεκα και ξανααναφέρω τα ονόματά τους: Ο Νίκος και Γιάννης Λάμπρου, ο Θεμιστοκλής Σφοντούρης, ο Γιώργης Παπαϊωάννου, ο Γιάννης κι ο Θανάσης Κοκκίνης, ο Τάσος Τζάθας, ο Γιάννης κι ο Δημήτρης Σφοντούρης, ο Ηλίας Πελέκης, ο Μή-

τσος Τσόκος κι ο Γιώργης Σφοντούρης. Εξόν απ' τον τελευταίο που ήταν εξηνταχρονίτης όλ' οι άλλοι δεν ήταν πιο πολύ από τριάντα. Κορμιά που κρύβανε μέσα τους παλληκαρίσιες καρδιές και που αν τα χέρια τους δεν ήταν λυταρωμένα, έστω και ξαρμάτωτοι, θ' ακριβοπουλούσανε τη ζωή τους στους δῆμιους! Ολοφάνερα βλέπανε μπροστά τους πως λεπτά τους απομένανε ακόμα να ζήσουν, μα χεροδεμένοι πώς να παλέψουν! Κι άγνωστο πώς την ώρα που κατεβαίνανε απ' τ' αυτοκίνητο, σε μια στιγμή κατάφερε ο Νίκος Λάμπρου να λευτερώσει τα χέρια του απ' τα δεσμά. Δεν αποτόλμησε κίνημα απελπισιάς να σωθεί φεύγοντας. Θα ήταν άσκοπο. Μα μήτε και θα ήθελε να ταπεινωθεί μπροστά στους μελλοθάνατους συντρόφους του. Μόνη ικανοποίηση γι' αυτόν κείνη τη στιγμή ήταν να θανατώσει με τα χέρια του έναν απ' τους δειλούς δημίους που τους περιτριγύριζαν. Πέφτοντας μ' ορμή καταπάνω στον πρώτο που βρήκε κοντά του τον έπιασε με το ένα χέρι απ' το λαιμό για να τον στραγγαλίσει και με την ατσαλένια του γροθιά του έσπασε τα σαγόνια κι αρκετά δόντια. Με κόπο καταφέρανε οι άλλοι Γερμανοί να τον ξεκολλήσουν και να σώσουν απ' τα χέρια του μελλοθάνατου Διστομίτη τον καταματωμένο σύντροφό τους. Κι ο Νίκος Λάμπρου στάθηκε το μοναδικό θύμα απ' όλο το χωριό που μπόρεσε να κάνει κάποια αντίσταση έστω και με τα χέρια. Και το ηρωικό του τόλμημα πλήρωσε με φριχτά μαρτύρια. Απανωτές φορές τα κοντάκια απ' τα όπλα και τα πιστόλια των Γερμανών πέσανε πάνω του, κι οι λόγγες τους χώθηκαν σε πολλές μεριές του κορμιού του, όπως ύστερα το πτώμα του μαρτυρούσε.

Τους παρατάξανε και τους δώδεκα μαζί, και το μισοζώντανο γενναίο Λάμπρου, στην ανατολική πλευρά του σχολείου. Αφοβα πρόταξαν όλοι τα στήθια τους στο εκτελεστικό απόσπασμα για να δεχτούν τα βόλια του, με την πεποίθηση πως κείνη τη στιγμή προσφέρανε κι αυτοί στη βασανισμένη τους πατρίδα, ότι πιο ακριβό είχαν: τη ζωή τους. Μια μπαταριά, και τα δώδεκα κορμιά κυλίστηκαν το ένα κοντά στ' άλλο νεκρά. Το τίμιο αίμα τους πρωτόβρεξε το χώμα του χωριού τους.

Ενώ όμως γινότανε η εκτέλεση των δώδεκα, μερικοί άλλοι Γερμανοί δεν μείνανε άπραγοι. Στο έμπα του χωριού, πιάσανε άλλους τρεις Διστομίτες που βρίσκονταν στα χτήματά τους. Τον Παναγιώτη Βασιλείου ή Μαστραναστάση, τον Αριστείδη Σφροντούρη και το Γιαννάκη Σκούτα. Αδικαιολόγητα αρχίσανε να τους δέρνουν και να τους βασανίζουν με τον τρόπο που μονάχα οι Γερμανοί ξέρανε να εφαρμόζουν. Τέτοια μαρτύρια τους κάνανε που του Βασιλείου βγάλανε και το ένα του μάτι. Λιποθυμισμένους καθώς τους είχαν απ' τ' ανείπωτα μαρτύρια, τους σύρανε και τους τρεις απ' τα πόδια μέσα στα χώματα και τους φέρανε πάνω στο λόφο Κανέλες, έξω απ' το χωριό. Εκεί τους σκοτώσανε και για χαριστικό βόλι γκρεμίσανε κάτω απ' το λόφο τα πολυβασανισμένα τους κορμιά. Όταν την άλλη μέρα οι συντοπίτες τους βρήκανε τα πτώματα και τα πήρανε να τα θάψουν, ήταν τόσο παραλλαγμένα απ' τα βασανιστήρια που δεν μπορούσαν να τ' αναγνωρίσουν.

Αλλά τα πιο πάνω αντίποινα — το άτιμο αυτό μέσο που εφαρμόζε ο κατακτητής — δεν ήταν αρκετά να ικανοποιήσουν τους Γερμανούς για το πάθημά τους απ' τους αντάρτες. Ως τη στιγμή είχαν ξεκάνει κοντά είκοσι ανθρώπους κι η βρωμερή ψυχή τους δεν είχε χορτάσει. Μα κοντά στ' άλλα, πώς μπορούσαν ν' αφήσουν την ευκαιρία αυτή χωρίς να την εκμεταλλευτούνε! Οι Γερμανοί αποζητούσαν ένα τέτοιο για να καταστρέψουν εντυπωσιακά και για τρομοκρατία το Δίστομο και τώρα που τους δίνονταν θα το αφήνανε να πάει χαμένο! Άλλο που δεν θέλανε. Ο λοχαγός Körfner έδωσε διαταγή να ξεσπάσουν όλο το μίσος τους πάνω στον αθώο πληθυσμό του Διστόμου. Γυναικόπαιδα, γέροντες, γριές, άντρες όλους ανυπεράσπιστους κι άοπλους, ακόμα και βυζανιάρικα παιδιά, καταδικάσανε οι πολιτισμένοι αυτοί Ούννοι, να γίνουν τα καινούργια τους θύματα. Θέλανε να χτυπηθεί με τέτοιο τρόπο το Δίστομο που αν ήταν βολετό να μη μείνει όχι μονάχα ανθρώπινη ύπαρξη, μα μήτε ζωντανό. Να σβύσει κάθε αναπνοή, ν' αφανίσουν ολότελα το χωριό. Και τη διαταγή του λοχαγού, φαίνεται πως για να γίνει με μιας γνωστή στους στρατιώτες, διαλαλού-

σανε πάνω απ' την Κούλια. Ακούστηκε κάποιος να φωνάζει σ' όλα τα φυλάκια και μέσα στο χωριό γερμανικά, μα ποιος να καταλάβει το τι έλεγε.

Απ' τη στιγμή που οι Γερμανοί διατάζανε τους Διστομίτες να κλειστούν στα σπίτια τους, οι περισσότεροι υπακούσανε στην προσταγή τους. Θαρρούσαν πως έτσι θα ημερεύανε κάπως τους αγριεμένους επιδρομείς τους.

Πού να ξέρουν το σχέδιό τους! Μα επειδή κάθε οικογένεια φοβότανε να μείνει μοναχή στο σπιτικό της συναχτήκανε διάφορες σε γειτονικά για να βρίσκονται όλες μαζί. Άλλοι πάλι Διστομίτες, που η διαταγή αυτή τους έβαλε σ' υποψία, αποφασίσανε να μην κλειστούνε στα σπίτια τους, μα να εγκαταλείψουν το χωριό τους. Η μαύρη απελπισία τους έκανε να πάρουν την πιο παράτολμη απόφαση. Ξέρανε ότι τα φυλάκια τους είχαν στήσει καρτέρι και θα τους χτυπούσανε. Μα πάλι να μείνουν στα σπίτια τους τρις χειρότερο. Ποιος μπορούσε να τους σιγουρέψει για το τέλος αυτής της περιπέτειας...

Για καλή τους τύχη, ενώ οι Γερμανοί είχαν πιάσει τα γύρω ψηλώματα κι είχαν στήσει φυλάκια, παραλείψανε το Διάσκελο. Την κυριώτερη έξοδο του χωριού, αυτή που φέρνει κάτω στο γιאלό, την είχαν αφήσει αφύλαχτη. Έχοντας υπ' όψη τους αυτό από πριν, μερικοί Διστομίτες πήρανε το δρόμο προς τον Άη-Χαράλαμπο — το νεκροταφείο — για ν' ανηφορίσουν στο Διάσκελο. Αμέσως την έξοδό τους αυτή ακολουθήσανε πολλοί χωριανοί τους συφάμελοι, προσκαλώνοντας κι άλλους να πάνε από κοντά τους. Τρέχανε όλοι τους τρομαγμένοι να σωθούν προς το Διάσκελο, αφήνοντας πίσω τα σπίτια τους έρημα κι ολάνοιχτα στη διάθεση των στρατιωτών. Ακούοντας τα φυλάκια τη φασαρία προς τα κει και βλέποντας και μερικούς να φεύγουν, βάλανε μπροστά τα πολυβόλα και τους όλμους. Το μέρος όμως είναι τέτοιο που δεν τους έδινε στόχο και δεν τους στάθηκε βολετό να τους βάλουν στο σημάδι. Έτσι κατάφερε να ξαλαργέψει, κοντά το μισό χωριό, χωρίς θύματα απ' τον πολυβολισμό. Σαν ροβολήσανε στο Διάσκελο, γύρανε την πίσω μεριά κι άλλοι κατηφορίσανε κατά το γιאלό για να γλυτώσουν, κι άλλοι

στις γύρα στρούγγες και στις σπηλιές.

Οι στρατιώτες που είχαν σταματήσει με τ' αυτοκίνητα στο έμπυ του χωριού, στα Πηγιάδια, ακούοντας τα φυλάκια να πολυβολάνε καταλάβανε πως οι χωριάτες καταφέρανε να φύγουν προς τα βουνά. Για να μην ερημωθεί το χωριό και τους ξεφύγουν τα θύματα, βιαστικοί βιαστικοί, βάλανε τις λόγγες στα όπλα και σε ομάδες διαμοιράστηκαν μέσα στο χωριό να εκτελέσουν την εγκληματική τους αποστολή: να σφάζουν και να σκοτώσουν άναντρα γυναικόπαιδα.

Και τότε, συνέβηκε κάτι το πρωτόφαντο, τ' απίστευτο. Τα εξηνταπέντε αυτοκίνητα, αυτά τ' αυτοκίνητα που το πρωί είχαν μεταφέρει τους Γερμανούς στρατιώτες, με μιας μεταβληθήκανε σε σιδερόφραχτα κλουβιά, κι ανοίγοντας οι καγκελόφραχτες πόρτες τους από μέσα ξεπήδησαν λυσσασμένοι λύκοι και τσακάλια. Αγρίμια μ' αφρισμένα τα στόματα και τα μάτια θολωμένα, που η παραζάλη της λύσσας τα είχε κάνει άφταστα σ' ορμή κι αγριάδα. Τα λυσσασμένα αυτά θεριά, πεινασμένα απ' ανθρώπινη σάρκα κι από αίμα διψασμένα, ξεχύθηκαν μ' ανατριχιάρικά ουρλιαχτά απ' το κλουβί τους, και κοπαδιαστά σκόρπισαν μέσα στο χωριό Δίστομο για να χορτάσουν την κτηνώδικη επιθυμιά τους.

Ξεκινάνε απ' τα Πηγιάδια που βρίσκονταν συγκεντρωμένοι και κάνουν αρχή απ' τη βορειοανατολική μεριά του χωριού. Την ίδια στιγμή ειδοποιημένα τα φυλάκια βάζουν σ' ενέργεια κι αυτά τα φονικά τους όπλα απ' τα ψηλώματα προς όλες τις πλευρές έξω απ' το χωριό, όπου ξεχωρίζαν άνθρωπο είτε ζωντανό. Δεν περιορίζονται πια οι Γερμανοί μονάχα μέσα στο Δίστομο μα σπέρνουν και στα ξέμακρα το θάνατο. Πόσοι δεν πέσανε την ώρα που ξένοιαστοι ποτίζανε των χωραφιών τους το χώμα με τον τίμιο ιδρώτα τους, ή αποσταμένοι ξαναγυρίζανε στο χωριό τους. Ο Νίκος Νίκου ή Τσατσούρης, ο Δημήτρης Μπούρας κι η γυναίκα του Αφροδίτη κ.ά.

Οι μανταλωμένοι στα σπίτια τους Δίστομίτες, τρομοκρατημένοι ακούνε το ντουφεκίδι που έχει ανάψει γύρα απ' τα φυλάκια και μέσα στο χωριό τους. Δεν μπορούνε να δώσουν μια εξήγηση γιατί ολ' αυτά; Μερικοί γέροι, πιστεύο-

ντας πως τα χρόνια τους θα σταθούν άξια να τους προασπίσουν, αστόχαστα ξεθαρρεύουν και προβάλλουν στις αυλόπορτες να μάθουν το τι συμβαίνει. Ο Χάρος τους έχει στήσει καρτέρι. Οι λόγγες και τα βόλια του εχθρού τους ξαπλώνουν στον τόπο. Μερικούς περαστικούς τους πιάνουν στο δρόμο κι αφού τους πηγαίνουν μπροστά στο «μνημείο των πεσόντων» — στα Πηγάδια κοντά — τους στήνουν και τους εκτελούνε, όπως τον Παναγιώτη Ζήση η Παλούκη, το γιο του Νικόλα, το Νίκο Σφοντούρη ή Κοντοβουνίσιο και τη γυναίκα του Βασιλική, το Χρίστο Κίνια, το Θανάση Πανουριά, το Γιώργη Σταθά κ.ά. Όμως οι φονιάδες, δεν περιορίζονταν στο ανθρωποκυνήγι τους αυτό, σ' όσους τυχαία συναντάνε. Μεθυσμένοι απ' το κακούργο πάθος τους, σπάζουν τις πόρτες των σπιτιών κι ορμάνε μέσα. Όποιον συναντάνε τον σκοτώνουν. Άλλοι θερίζουν χωρίς διάκριση ψυχές μέσα στα κοντινά σπίτια, κι άλλοι ξεχύνονται μέσα στις γειτονιές, στα Σφοντουρέικα και στ' Άγρεμα. Στη βορεινή μεριά του χωριού γενικεύεται τώρα η σφαγή. Σπίτι για σπίτι δεν μένει άψαχτο. Τα παρακάλια κι ο θρήνος που κάνουν τα γυναικόπαιδα, δεν στέκουν ικανά να μαλάξουν την άγρια ψυχή των μακελλάρηδων. Η λόγγη και το βόλι ανάλγητα τους κόβουν τη φωνή και γιομίζουν τα σπίτια καταματωμένα κορμιά. Το αίμα απ' τα θύματα γίνεται αυλόκι και κυλάει προς τα σοκκάκια. Γέροι και γριές πέφτουν απ' τα βόλια. Άντρες κυλιώνται χάρω νεκροί μ' απανωτές θανατηφόρες πιστολιές, κι άλλους τους βάζουν στη σειρά και τους εκτελούνε. Γυναικόπαιδα σφάζονται, κι αβάφιστα βυζανιάρικα στραγγαλίζονται και λογχίζονται κι ύστερα ξεκοιλιάζονται...

Μ' από δω και πέρα μην καρτεράς διαβαστή μου να ιστορήσω τα περιστατικά κρατώντας μια σχετική σειρά. Μέσα σε μια ώρα γίνηκε τέτοια σφαγή, τέτοιο ανιστόρητο μακελλειό που είναι αδύνατο κανείς να το παρακολουθήσει για να το περιγράψει και ψυχραιμα να ταξινομήσει τα γεγονότα. Μπροστά σε τέτοιο θέαμα κι οι θεατές ακόμα του Κολοσσαίου θα σκέπαζαν τα μάτια τους από φρίκη κι αυτός ο Ηρώδης ή ο Νέρωνας θα φρένιαζαν απ' το κακό τους που

ύστερα απο τόσους αιώνες βρέθηκαν κτηνάνθρωποι σαν κι αυτούς, όχι μονάχα να τους μιμηθούνε μα να τους ξεπεράσουν κι όλας...

Απ' τα πιο πολλά σπίτια που μπήκανε οι φονιάδες και μέσα βρήκανε ανθρώπους, δεν απόμεινε κανένας τους για να μας ιστορήσει τα καθέστατα. Σε μερικά, λιγοστοί γλυτώσανε, οι πιο πολλοί λαβωμένοι απ' το άστοχο βόλι του δήμιου. Στις μαρτυρίες αυτών περισσότερο θα βασιστώ και τις σπουδαιότερες θα παραθέσω ακέριες καθώς και οι ίδιοι μου τα μολόγησαν. Νομίζω πως ταιριάζουν πιο πολύ σ' ένα αιματοβαμμένο χρονικό όπως τούτο, που πάσχισα όσο μπορούσα να το κρατήσω μακριά από λογοτεχνικά στολίδια. Μήτε και τα ονόματα των σκοτωμένων θα καταχωρήσω λεπτομερειακά όπως έκανα πιο πάνω. Είναι τόσοι που δεν ξέρεις ποιον να πρωτοαναφέρεις. Ο πίνακας με τα ονόματα είναι ο φριχτός απολογισμός της ανείπωτης αυτής ανθρωποσφαγής.

Σύντομες ματιές μονάχα ας ριξουμε σκόρπια αφήνοντας κάθε τόσο κείνους που γλύτωσαν και στάθηκαν αυτόπτες και παθού να μας τα ιστορήσουν.

Μια μεγάλη ομάδα σκορπάει κατά τη μεριά του χωριού που βρίσκονταν τα σφοντουρέικα σπίτια. Τόσο μεγάλος στάθηκε ο χαλασμός στη φαμίλια αυτή που στον πίνακα αναφέρονται τριάντα με τ' όνομά τους. Μερικοί στρατιώτες μπαίνουν στο σπίτι του Θανάση Σφοντούρη ή Αμούτζα κι αφού του κόβουν το δάχτυλο και του παίρνουν το δαχτυλίδι του, τον σκοτώνουν. Το ίδιο και τη γυναίκα του Βασιλική που της βγάλανε ύστερα κι όλα τα χρυσά δόντια της. Το μικρό αγόρι του Σφοντούρη, ο Νίκος μόλις τριώ χρονώ, είχε πιο σκληρό τέλος απ' τους γονείς του. Το λογγίζουν και για να δώσουν οι Γερμανοί τρανές αποδείξεις του πολιτισμού τους, το ξεκοιλιάζουν και τ' άντερά του τα περνάνε στα χέρια και τα σπλάχνα του γύρα απ' το λαιμό!... Τον Αργύρη Σφοντούρη, τεσσάρω χρονώ που τ' αφήνουν οι φονιάδες λαβωμένο στην αγκαλιά της νεκρής μάνας του, άλλοι τον αποτελειώνουν. Βάζουν φωτιά στο σπίτι του Χαράλαμπου Σφοντούρη ή Πασκούλη που δεν αργεί να φουντώσει.

Αυτός κι η γυναίκα του Πετρούλα κι οι δυό τους εξηγτάρηδες, με κλάματα τους θερμοπαρακαλάνε να τους αφήσουν να σώσουν τίποτα πράματα απ' το σπίτι τους. Κι οι σύγχρονοί μας αυτοί Νέρωνες, αφού πρώτα χτυπάνε τ' αντρώγυνο στα κεφάλια και τους λιποθυμάνε, τους αρπάζουν ύστερα και τους πετάνε μέσα στο φουντωμένο σπίτι τους. Λαμπαδιάζουν κι αυτοί και καίγονται ζωντανοί.

Λαβωμένος ο Γιάννης Π. Σφοντούρης, τρέχει να σωθεί. Αυτοί που τον χτύπησαν τον κυνηγάνε καταπόδι. Σε λιγάκι καταφέρνουν να τον πιάσουν. Αφού τον δέρνουν αλύπητα και με τα κοντάκια τους του σπάζουν τα κόκκαλα απ' τα χέρια και τα πόδια του, ύστερα τον αποτελειώνουν με μερικές σφαίρες. Την ίδια κακοτυχιά έχει κι ο Νίκος Δημάκας. Πληγωμένος κι αυτός έχει πέσει αναίσθητος. Σε κάποια στιγμή που συνέρχεται κάνει να σηκωθεί και να φύγει. Δεν γλυτώνει όμως απ' το μάτι των Γερμανών που με το αυτόματο τον ξεκάνουν.

Απ' τα πρώτα σπίτια που μπαίνουν, είναι και του παπά του χωριού του παπα-Σωτήρη Ζήση. Εδώ έχουν ξασφαλίσει μπόλικα θύματα γιατί ήταν συναγμένοι κοντά δεκαπέντε ψυχομέτρι. Ας αφήσω την παπαδιά Κοντύλω Ζήση, θύμα κι αυτή που γλύτωσε με δυό λαβωματιές να μας διηγηθεί:¹ «Απ' τη στιγμή που μας διατάζανε οι Γερμανοί να κλειστούμε στα σπίτια μας, καθόμαστε με τον παπά μέσα, χωρίς να ξέρουμε το τι γινότανε. Σε λιγάκι, μαζωχτήκαμε δεκατέσσερες ψυχές, γιατί όλους τους περαστικούς κείνη τη στιγμή τους κολλάγανε (ανεβάζανε) οι Γερμανοί πάνω στο σπίτι μας. Ύστερα ήρθανε έξη στρατιώτες, μα σαν είδανε τον παπά φύγανε οι πέντε κι έμεινε ένας στην πόρτα να μας φυλάει με τη μπούκα του όπλου κατά το χειμωνιάτικο που είμαστε μαζωμένοι. Όλοι καρτερούσαμε χωρίς να ξέρουμε τι μας περιμένει. Μα σκιαζόμαστε γιατί ακούγαμε τον αλλαλαγμό που γινότανε έξω. Σ' έπιανε άλλο πράμα! Σιότανε ο τόπος απ' το κακό. Ο στρατιώτης που μας φύλαγε δεν

1. Κράτησα πιστά τις διηγήσεις τους και τη φρασεολογία χωρίς την προφορά τους που μερικοί Διστομίτες το κ το λένε το κι αντίστροφα.

έμεινε για πολύ κι έκανε να φύγει. Καλά-καλά δεν είχε κατεβεί τα σκαλιά κι ήρθανε κι άλλοι Γερμανοί. Σταθήκαμε πάνω στην πόρτα και τους ακούγαμε να κουβεντιάζουν, μα ποιος από μας νόγαγε το τι λέγανε. Σε μια στιγμή βγήκε ο παπάς, απ' το χειμωνιάτικο να δει τι θ' αποκάνουν με μας. Αμέσως ακούσαμε ντουφεκιές και τον είδαμε να πέφτει νεκρό χωρίς να προφτάσει να πει τίποτα. Χωρίς να σταματήσουν οι Γερμανοί, σαν λυσσασμένοι όλοι τους, ρίχνανε κατ'πάνω μας. Ο ένας ύστερ' απ' τον άλλον έπεφτε σκοτωμένος και το χειμωνιάτικο γιόμισε πεθαμένους κι αίματα. Εγώ τη στιγμή που μας βάλανε στο ντουφεκίδι, βύζαινα το κοριτσάκι μου Μαργαρίτα ενού χρονού. Μου ρίζανε τρεις σφαίρες. Η μια μου χάλασε το ζερβί χέρι, η άλλη με πήρε ζώπετσα κάτω απ' τ' αυτί και μου πέταξε το σκουλαρίκι κι η τρίτη χτύπησε στο κεφάλι τη Μαργαρίτα μου. Της άνοιξε το κεφάλι κι όπως την κράταγα στην αγκαλιά μου όλα τα μυαλά της πεταχτήκανε στα μούτρα μου... Εγώ κι ένα κοριτσάκι η Παναγιούλα Χ. Γαμβρίλη οχτώ χρονώ που το λαβύσανε στο πόδι — του το κόψανε ύστερα οι γιατροί — γλυτώσαμε απ' τους 14 που βρισκόμαστε σπίτι μας».

Τη Φροσύνη Σταθά τη βρίσκουν σπίτι της κι αυτή, την ώρα που βύζαινε το αβάφτιστο βρέφος της εφτά μηνώ. Τη σκοτώνουν ει στην ψυχή τους η ιερή αυτή στιγμή. Ανίδεο το ις να τους συγκινήσει και να μιλήσβρέφος ξακολουθεί να τρώει απ' τη νεκρή μάνα του κι οι φονιάδες με μαχαίρι κόβουν απ' το βυζί της μάνας τη ρώγα, που απομένει στο στόμα του βρέφους, κι ύστερα το στραγγαλίζουν. Με τη λόγχη ανοίγουν την κοιλιά του και βγάζοντας και σ' αυτό τα σπλάχνα του τα περιτρυγυρίζουν γύρα απ' το λαιμό. Το δεύτερο το Γιάννη τριώ χρονώ το σκοτώνουν και με την μπότα τους του λυώνουν το κεφάλι. Το γέρο-Γιάννη Σταθά ή Μαλιατσόγιαννο, πεθερό της Φροσύνης, που βρίσκεται κι αυτός μαζί τους, τον σωριάζουν νεκρό. Το πιο μεγάλο παιδί του Σταθά, η κόρη του Ελένη πέντε χρονώ, αντικρύζοντας το φριχτό αυτό θέαμα μέσα στο σπίτι του και βλέποντας τη μάνα του, τον παπού του και τ' αδέλφια του να τους σκοτώνουν. κατατρομαγμένο τρέχει να κρυφτεί και να σωθεί.

Όμως δεν αργούν να το ανακαλύψουν οι αιματοβρεχτοί αντεροβγάλτες και νάβρει και τούτο την τύχη των αδερφιών του. Με λόγχη του ανοίγουν πέρα-πέρα την κοιλιά και με τα σπλάγχνα του έξω, το πετάνε σ' αυτή την κατάσταση στο δρόμο.

Αχόρταστοι ακόμα από αίμα φεύγουν για να ξακολουθήσουν αλλού τα εγκλήματα τους.

Στου Μιλτιάδη Νικολάου το σπίτι βρίσκουν συναγμένους αυτόν κι όλη τη φαμελιά του. Είναι κείνος που το μεσημέρι τον μεταφέρανε οι χωριανοί του αναισθητο απ' το ξύλο που του δώσανε αδικαιολόγητα οι Γερμανοί. Είναι ακόμα στο στρώμα για να γιάνει το κατατσακισμένο του κορμί. Πλάι του βρίσκεται η γυναίκα του Κονδύλω με τα τρία της παιδιά. Οι φονιάδες τον σηκώνουν απ' τα στρώματα και τον προστάζουν κι αυτόν και την οικογένειά του να τους ακολουθήσουν. Άδικα τους παρακαλάει με κλάματα η γυναίκα του να τους αφήσουν. Οι δήμιοι δεν αλλάζουν γνώμη. Ο Νικολάου με τη γυναίκα του και τα δυό παιδιά, το ένα πέντε χρονώ και τ' άλλο τριώ, αναγκάζεται να τους ακολουθήσει. Καταφέρνει μονάχα να πηδήσει απ' το παράθυρο και να σωθεί το τρίτο που ήταν το πιο μεγάλο. Τους πηγαίνουν προς την κάτω πλατεία και φτάνοντας έξω απ' το σπίτι του Αριστ. Κ. Σφοντούρη τους στήνουν και τους τέσσερες στον τοίχο και τους εκτελούν με οπλοπολυβόλο.

Στου Αγγελή Κοκκίνη, βρίσκουν αυτόν και τη γυναίκα του Θεοφανή, εβδομηνταπεντάρηδες. Με μπαλτά τους κόβουν τα κεφάλια και τους τα πετάνε μακριά. Την Παγώνα Δημάκα τη σκοτώνουν με το αχρόνιαγο κορίτσι της στην αγκαλιά. Το ίδιο και τη Χρυσούλα Λούκα με το παιδί της Γιάννη δυο χρονώ. Το Γιάννη Ζάκκα ή Γκρινιάτσα και τη γυναίκα του Διαμάντω τους βρίσκουν σπίτι τους και τους σκοτώνουν μ' αυτόματο. Δεν φτάνει αυτό. Η Διαμάντω είναι γκαστρωμένη. Της ανοίγουν με λόγχη την κοιλιά και βγάζοντας το έμβρυο το ποδοπατάνε και το λυώνουν.

Στο σπίτι του Παναγιώτη Καραγιάννη ή Τσεκούρα είναι συναγμένοι αρκετοί συγγενείς του. Είχαν μαζευτεί από πριν για να φτιάξουν τα κόλλυβα για το αυριανό συλλεί-

τουργου του παιδιού του Όθωνα. Ύστερα σαν ήρθε το μήνυμα του φόνου του Καρχαγιάννη και του γαμπρού τους Λεμονή, μείνανε και θρηνολογώντας τους. Απ' την οικογένεια δεν είχε απομείνει στη ζωή παρά η μάνα Μαρία και η κόρη Παναγιωτίτσα. Εδώ οι Ούννοι βρήκανε αρκετές ψυχές για να φχαριστήσουν τα βρωμερά τους ένστιγχα. Τρεις στρατιώτες προβάλλουν με τ' αυτόματα στα χέρια, στέκουν μπροστά στην πόρτα, στο δωμάτιο που είναι συναγμένοι και τους ξεκάνουν. Ένας σωρός από αιματοκυλισμένα κουφάρια γιομίζει το δωμάτιο. Κι απ' τους δεκαπέντε μόνα η αδελφή του Καρχαγιάννη κατορθώνει να σωθεί.

Απ' την οικογένεια του Λουκά Γιωργακού ή Μπαχρούτη δεν απόμεινε κανένας. Το Γιωργακό που γύριζε απ' το χωράφι του στο χωριό μαζί με το γιό του Μήτσο, τον σκοτώνουν στο έμπα του χωριού. Ο γιος του καταφέρνει κεινη τη στιγμή να σωθεί, μα τρέχοντας νάμπει σπίτι του και να κρυφτεί, τον σκοτώνουν στο κατώφλι. Η μάνα του κι οι δυο αδερφές του, η Γιαννούλα κι η Ουρανία, βλέποντας σωριασμένο νεκρό τον αδερφό τους, τρέχουν έξω κι αγκαλιάζοντας το άψυχο καταματωμένο κορμί του, ξεφωνίζουν και δερνοκοπιώνται πάνω σ' αυτό. Ο μανιασμένος όμως επιδρομέας δεν σέβεται πια τίποτα. Άλλο εκτελεστικό απόσπασμα που διαβαίνει από κει, βλέπει τις τρεις γυναίκες σ' αυτή την κατάσταση. Δεν διστάζει, ρίχνει μ' αυτόματο και τις σωριάζει και αυτές νεκρές πάνω στο πτώμα που θρηνούσαν. Απ' την οικογένεια του Ν. Κουτριάρη σκοτώνουν τη γυναίκα του Γιαννούλα και τα τέσσερα παιδιά του. Τα δυο μικρότερα, τη Νικολέτα εφτά χρονώ και τη Λουκία τεσσάρω, τους ανοίγουν την κοιλιά, και τα ξαντεριάζουν. Τη Μαριέτα Φιλίππου που είναι γκαστρωμένη στο μήνα της, την ξεκοιλιάζουν με μαχαίρι. Βγάζουν από μέσα το έμβρυο και λογχισμένο το πετάνε απ' το παράθυρο στο δρόμο. Χωρίς χαριστικό βόλι, μαρτυρικά αργοπεθαίνει κι η μάνα.

Στο σπίτι του Θ. Σφοντούρη είχαν συναχτεί δέκα γυναικόπαιδα «γιατί σκιαζόμαστε να μείνουμε στα σπίτια μας» όπως μολογάει η Ολυμπιάδα Περγαντά που βρέθηκε κι αυτή κει με τη μάνα της και σώθηκε λαβωμένη. Να το τι δι-

ηγιέται η ίδια: «Βλέπουμε και μπαίνει μέσα ένας Γερμανός που στάθηκε στην πόρτα κι όπως μας βρήκε μαζωμένους στο δωμάτιο, άρχισε να ρίχνει στο σταυρό κατά πάνω μας μ' ένα γρήγορο όπλο (αυτόματο). Εγώ λαβώθηκα στο χέρι απ' τους πρώτους κι έπεσα χάρω κάνοντας τη σκοτωμένη. Η Ασήμω Σφοντούρη που ήταν πλάι μου και κράταγε το χρονιαίρικο παιδί της στα γόνατα, με το πρώτο έπεσε από πάνω του και το σκέπασε με το κορμί της για να γλυτώσει αυτό τουλάχιστο απ' το Χάρο. Αφού ο Γερμανός άδειασε τ' όπλο του πάνω μας δυό τρεις φορές, που να θυμηθώ απ' το φόβο και τον αλλαλαγμό, ύστερα ήρθε και μας σκούνταγε με το πόδι του για να δει μπας και ζούσαμε και κάναμε ξαργού (επίτηδες) τους πεθαμένους. Μα ποιος να κουνήσει. Άλλοι είμαστε μισοζώντανοι κι άλλοι στον τόπο. Όλοι μας, ο ένας πάνω στον άλλο κολυμπάγαμε στο αίμα. Αφού σιγουρεύτηκε ο Γερμανός πως μας είχε ξεπαστρέψει, έφυγε. Μερικοί από κειμέσα, όπως η μάνα μου, ήταν βαριά λαβωμένοι. Ποιος όμως να τους κουμαντάρει! Ως το πρωί η μάνα μου πέθανε απ' το αίμα. Τρεις μονάχα ζήσαμε: ένα παιδί, εγώ και το μικρό της Ασήμωσ που έβαλε η μάνα του ταμπούρι το κορμί της για να γλυτώσει. Για να το σώσει χάθηκε κείνη!»...

Στο μεταξύ οι ομάδες των Γερμανών έχουν ξαπλωθεί σ' όλη τη βορειοανατολική μεριά του χωριού. Ψυχή δεν τους ξεφεύγει ζωντανή σ' όλο το δρόμο τους. Περαστικός κανένας δεν τους γλυτώνει. Ο Θεμιστοκλής Κίνιας που βρέθηκε στο δρόμο, πέφτει χτυπημένος από πολλά βόλια. Η Λουκούλα Μπάρλου με τα δυό της παιδιά στην αγκαλιά, την Τασούλα τεσσάρω χρονώ και τ' αβάφτιστο πέντε μηνών, τρέχει έξω για νάμπει σε πόρτα ανοιχτή και να κρυφτεί. Δεν προλαβαίνει. Αναπάντεχα πέφτει σε κάποια ομάδα στρατιωτών που την πιάνουν και την εκτελούν μ' αυτόματο μεσουστρατίς. Σωριάζεται νεκρή κρατώντας στην αγκαλιά σκοτωμένα κι αυτά τα δυό παιδιά της.

Η Ασήμω Σωτηρίου που βρέθηκε στο σπίτι του γαμπρού της, ακούοντας τους Γερμανούς ν' ανεβαίνουν τη σκάλα, κάθεται στο παραγκώνι και κρύβει κάτω απ' τα

φρουστάνια της το μικρό εγγονάκι της. Δέχεται αυτή όλα τα βόλια κι απομένει νεκρή, ενώ ο εγγονός της σώζεται.

Την οικογένεια Λιάσκου — πεθερός, νύφη και δυό εγγονάκια — τους κομματιάζουν. Τα δυό παιδιά ο Νικόλας πέντε χρονώ κι ο Δημήτρης χρονιάρικο που κοιτόνταν στην κούνια του, βρέθηκαν ύστερα σ' ανείπωτη φριχτή κατάσταση. Μήτε κεφάλι, μήτε χέρι ήταν στη θέση του... Σκοτώνουν το Γιάννη Καίλη ή Σκούζα στην πόρτα του σπιτιού του, κι ύστερα προχωράνε μέσα στο σπίτι και σφάζουν τις δυό κόρες του Γεωργία και Δήμητρα. Το μικρό Σταθή Σταθά έξη χρονώ, τον βρίσκουν μονάχο του στο σπίτι. Τον βασανίζουν κατά τον πιο άγριο τρόπο. Με μαχαίρι κόβουν και βγάζουν απ' τα μπούτια του τις σάρκες και τον αφήνουν έτσι μαρτυρικά ν' αργοπεθάνει, στραγγίζοντας το αίμα του ολάκερο. Οι φαμελιές του Λ. Τσάμη και του Α. Σταθά από τέσσερα άτομα η κάθε μια, βρίσκουν όμοιο τέλος με τις άλλες πιο πάνω διστομίτικες οικογένειες. Τα τρία παιδιά του Σταθά, την Ελένη πέντε χρονώ και το Γιάννη τριώ τους κόβουν το λαιμό με μαχαίρι και το αβάφτιστο βρέφος τριώ μηνών, το λογχίζουν σε πολλές μεριές του κορμιού του και το αφήνουν κι αυτό μέσα στην κούνια του. Την οικογένεια του ανάπηρου του Ελληνοϊταλικού πολέμου Λουκά Σταύρου ή Καλαμάτα τη σφάζουν ολόκληρη. Αυτόν, τη μάνα του Ασήμω, τη γυναίκα του και τα δυό του παιδιά. Την κόρη του Παναγιωτίτσα, τεσσάρω χρονώ, αφού τη βασανίζουν με διάφορους ακατανόμαστους τρόπους, ύστερα της κόβουν το κεφάλι. Τη γριά-παπαδιά Παπαθανασίου Φροσύνη, ογδοντάρα, τη συναντάνε στο κατώφλι του σπιτιού της νύφης της. Της ρίχνουν μερικές σφαίρες και κάποια τη λαβώνει βαριά. Σωριασμένη στα σκαλοπάτια η γριά αγκομαχάει απ' τον πόνο, και το αίμα που της φεύγει, την έχει τόσο αποκάνει που δεν μπορεί, μήτε να συρθεί και νάμπει μέσα στο σπίτι. Άλλοι Γερμανοί που περνάνε από χει, βλέποντάς την πως ζει, αδειάζει κάποιος απ' αυτούς τ' όπλο του πάνω της και την αποτελειώνει.

Στο σπίτι του Γιάννη Σφοντούρη ή Τσολάνη έχουν συναχτεί καμιά δεκαριά γυναικόπαιδα. Με την αράδα του,

έρχεται και σ' αυτό ένας Γερμανός στρατιώτης κρατώντας το αυτόματο στα χέρια του. Μπαίνοντας μέσα, αναπάντεχα βλέπει να βρίσκονται μπροστά του τόσα θύματα που προσμένουν καρτερικά το τέλος τους. Αντικρύζοντάς τα σ' αυτή την κατάσταση, απομένει για λίγο κι αυτός αναποφάσιστος, σφίγγοντας νευρικά στα χέρια του το αυτόματο. Συλλογισμένος γυροφέρνει τη ματιά του πάνω στα κιοτεμένα γυναικόπαιδα, και μοιάζει σαν κάτι να τον βασανίζει μέσα του. Μα δεν αργεί να πάρει με μια ορμητική χειρονομία την απόφασή του. Για να μην τον δει κανένας απ' έξω κλείνει πίσω του τη μισάνοιχτη πόρτα και μένοντας μέσα με τα μελλοθάνατα γυναικόπαιδα, τους κάνει νόημα να μη φοβηθούνε. Σηκώνει το αυτόματο προς τα πάνω και ντουφεκίζοντας προς τα νταβάνι, απανωτά αδειάζει κατά κει πολλές σφαίρες. Αποσβολωμένοι οι κλεισμένοι μέσα στο σπίτι, παρακολουθάνε το παράξενο φέρσιμό του. Κι ενώ ξαναγιομίζει τ' όπλο του, μιλώντας τους στη γλώσσα του, νοιώθουν μερικοί απ' τη λέξη «karut», το τι θέλει να τους πει. Προσπαθάει να τους δώσει να καταλάβουν πως πρέπει να κάνουν τώρα όλοι τους τους σκοτωμένους, κρατώντας απόλυτη ησυχία, για να μην ακουστούν έξω. Βαστώντας με το ένα του χέρι το αυτόματο, με το άλλο χαϊδεύει νευρικά για μια στιγμή το κεφάλι ενός παιδιού που σιγοκλαίει φοβισμένο, και γρήγορα-γρήγορα, βγαίνει έξω κλείνοντας ορμητικά την πόρτα. Στη σκάλα κάτω, συναντάει κάποιο σκύλο. Με δυό σφαίρες, τον ξαπλώνει κει μπροστά σκοτωμένο. Το κάνει αυτό για να φανεί πως την ίδια τύχη είχαν κι οι άνθρωποι που βρίσκονταν μέσα στο σπίτι. Ξεκινώντας να φύγει, μια ομάδα απ' άλλους στρατιώτες ζυγώνει προς τα κει και τότε οι κλεισμένοι μέσα, ακούνε το Γερμανό που βγήκε πριν από λίγο, να μιλάει στους συντρόφους του έξω, ξανααναφέροντας τη λέξη «karut». Βεβαιωμένοι στα λόγια του, αλαργεύουν απ' το σπίτι του Τσολάνη, σίγουροι πως δεν έχει απομείνει πια μέσα κανένας ζωντανός. Τα κλεισμένα κει γυναικόπαιδα έχουν σωθεί! Και κάποια απ' τις Διστομίτισες που ήταν μέσα, μου πρόστεσε πως «... όταν έκανε να φύγει ο Γερμανός, τα μάτια του φαινότανε βουρκωμέ-

να, έτοιμα να κλάψει...». Καθόλου απίθανο. Το να ρίξει στο νταβάνι τα βόλια που ήταν προωρισμένα να σκορπίσουν το θάνατο σε γυναικόπαιδα και να τα σώσει, η πράξη του αυτή είναι αρκετή, για να μας κάνει να πιστέψουμε τα πιο πάνω λόγια της Διστομιτίτσας. Μέσα σε χίλιους στρατιώτες, σε χίλιους δήμιους, βρέθηκε να είναι ο μοναδικός άνθρωπος. Φυσικό λοιπόν ήταν να βουρκώσουν τα μάτια του, και να κλαίει για τον άδικο αφανισμό που σκορπούσανε γύρω τους οι σύντροφοί του!..

Η Ευτυχία Κίνα, η Αθηνά Ανέστη, η Τούλα Καρούζου κι η Γιαννούλα Γιωργακού, κοπέλλες δεκαπέντε με είκοσι χρονιά δέχονται κάθε μια ξεχωριστά ερωτική επίθεση. Τ' ανθρωπόμορφα αυτά κτήνη, θαρρούνε ότι με το φόβο του θανάτου θα μπορούσανε εύκολα να ικανοποιήσουν το σαρκικό τους πάθος. Μα τα πιο πάνω κορίτσια, φέρνουν τέτοια αντίσταση και παλεύουν τόσο σκληρά για την παρθενιά τους που καταφέρνουν ζωντανές να μη βιαστούνε. Πεισματωμένοι και ξαγριωμένοι οι κακούργοι απ' τη σεξουαλική τους επιθυμία, για τιμωρία τους ξεσκίζουν με μαχαίρι την κοιλιά στη μέση από πάνω ως κάτω, φτάνοντας ως το μέρος κείνο που τόσο γενναία υπερασπίσανε οι κοπέλλες. Κάλλιο είχαν οι Διστομιτοπούλες, να δεχτούν το μαχαίρι και τον πιο σκληρό θάνατο, παρά το ντρόπιασμα του καταχτητή.

Εδώ ας ακούσουμε να μας ιστορήσει τα γεγονότα ο μικρός Λουκάς Παπανικολάου, έντεκα χρονιά που κατάφερε να σωθεί με δυό λαβωματιές: «Βόσκαγα τα πράματα (πρόβατα) στ' αμπέλια, απ' έξω απ' το χωριό, σαν άκουσα να πέφτουν μέσα ντουφεκιές. Σκιάχτηκα και τράβηξα με τα πράματα να μαζευτώ στο χωριό, παίρνοντας μαζί μου παρραμάσχαλα και μια αγκαλιά κληματόφυλλα που είχα από πριν συναγμένα. Φτάνοντας μέσα, μόλις έκανα να πάω για το σπίτι μου, κάτω απ' τον 'Αη-Λιά, τα πράματα απ' τις ντουφεκιές και το κακό που γίνονταν προγκίξανε κι έτρεχα να τα μαζέψω. Κείνη τη στιγμή πέφτω πάνω σ' ένα Γερμανό, που κράταγε το πιστόλι στο χέρι του. Απ' το φόβο μου τον χαιρέτησα και με νοήματα τούδωσα να καταλάβει

πως τρέχω να πιάσω τα πράγματα. Με κοίταξε κατάματα και μου είπε «παρτί». Ξεθαρρεύοντας έκανα να φύγω, μα πού να καταλάβω πως θα μου την άναβε στα κρυφά! Δεν είχα κάνει μερικές δρασκειλιές και ρίχνει με το πιστόλι του ξοπίσω μου και με χτυπάει μια σφαίρα στην πίσω μεριά του λαιμού μου και βγήκε το βόλι κάτω απ' το σαγόνι. Έπεσα με μιας χάμου, και σκεπασμένος απ' τα κληματοφυλλα έκανα το σκοτωμένο. Το αίμα απ' τη λαβωματιά μου πήγαινε αυλάκι κι ο πόνος μ' είχε σφίξει στα καλά. Τι να κάνω! Σε λίγο, σαν κατάλαβα πως είχε αλαργέψει, σηκώθηκα και κατηφορίζοντας μπήκα μέσα στο χάνι του Μαλάμου. Ακόμα και δεν είχαν πατήσει Γερμανοί. Σαν μ' είδε ο μπάρμπα Σπύρος ο Μαλάμος — Θεός σχωρέστον, τον σκοτώσανε— σ' αυτά τα γάλια με μάζεψε για να μου πλύνει με τσίπουρο τη λαβωματιά και να τη δέσει. Δεν πρόκανε όμως γιατί είδαμε νάρχωνται κατά το χάνι, τρεις Γερμανοί. Τρέξαμε να κρυφτούμε κάτω στο κατώγι που ήταν μαζωμένοι άλλοι καμιά δεκαριά νομάτοι. Μόλις είχαμε κατεβεί και βλέπουμε στην πόρτα στο κατώγι να φτάνουν κι οι τρεις Γερμανοί που με τα πιστόλια τους στο χέρι, αρχίσανε να τ' αδειάζουν πάνω μας. Το τι γίνθηκε, μην τα ρωτάς! Άλλοι τρέχαμε να κρυφτούμε πίσω απ' τα βαρέλια, άλλοι στις γωνιές, μα κανένας δεν γλύτωσε. Τότε άρπαξα κι εγώ άλλη σφαίρα στην πλάτη. Έπεσα κατάχαμα κι έκανα και πάλι τον ψόφιο, νομίζω όμως — δεν καλοθυμάμαι — έπεσε κι ένας σκοτωμένος από πάνω μου. Αφού οι Γερμαναράδες σιγουρεύτηκαν πως μας ξεκάνανε όλους κάνανε προς την πόρτα για να φύγουν. Ένα μικρό παιδάκι όμως, ίσα με επτά-οχτώ χρονώ, λαβωμένο κι αυτό, πόναγε πολύ και δεν κρατήθηκε. Άξαφνα άρχισε να φωνάζει. Τότε ένας απ' τους τρεις στρατιώτες, ξαναγύρισε και τούδωσε μια πιστολιά στο κεφάλι και το ξεμπέρδεψε. Ύστερα τους άκουγα να μιλάνε στην πόρτα και να γελάνε. Σάμπως ήξερα το τι λέγανε. Με μιας όμως ξανακούω πιστολιές. Δεν ρίχνανε στα κορμιά μα στα βαρέλια για να χυθεί το κρασί. Αφού κάνανε κι αυτό το καλό, σηκωθήκανε και φύγανε. Κείνη τη στιγμή εγώ λιποθύμησα και δεν καταλάβαινα τί-

ποτα. Το κρασί άρχισε να χύνετα απ' τα βαρέλια μέσα στο κατώγι και να πλημμυρίζει ο τόπος. Με ώρα έφτασε κι ως εμένα και μ' έτσουξε τόσο πολύ στις πληγές μου που με συνέφερε. Σαν ήρθα στα συγκαλά μου, είδα το κατώγι νάχει γιομίσει πάνω από μισό μέτρο κρασί κι οι σκοτωμένοι να κολυμπάνε. Σουρνάμενος βγήκα όξω και το σούρουπο με περιμαζέψανε οι χωριανοί μου». Τη διήγηση του Παπανικολάου επιβεβαιώνει κι η Γεωργία Μαλάμου που κι αυτή βρέθηκε κειμέσα και γλύτωσε με σακατεμένο το δεξι της χέρι. Κι όταν την άλλη μέρα οι Διστομίτες πήγανε να περιμαζέψουν και να θάψουν τα πτώματα απ' το χάνι του Μαλάμου, τα βρήκανε παραμορφωμένα και τουμπανιασμένα μέσα στο πλημμυρισμένο απ' το κρασί υπόγειο!...

Κάποιος στρατιώτης, έχει στήσει σ' ένα μαντρότοιχο κοντά δεκαπέντε Διστομίτες να τους εκτελέσει με αυτόματο όλους μαζί. Ο Νικόλας Περγαντάς ή Φαναράς, παρακολουθώντας απ' το σπίτι του τη σκηνή τούτη, η ψυχή του δεν άντεξε, μα μήτε και τα νεύρα του. Ορμάει με μιας από μέσα και πέφτοντας πάνω στο Γερμανό στρατιώτη, του πιάνει το αυτόματο. Μια πάλη γίνεται ανάμεσα στους δυό. Ο ένας θέλει να λευτερώσει τ' όπλο του για να εκτελέσει το έγκλημά του κι ο άλλος να του το αρπάξει για να σώσει τους χωριανούς του. Η αποκοτιά του Περγαντά κατά ένα μέρος πετυχαίνει. Οι μελλοθάνατοι βρίσκουν καιρό με τον καυγά και τρέχοντας σώζονται σε διάφορα μέρη μέσα στο χωριό. Όμως ο Γερμανός σε μια στιγμή πάνω στην πάλη καταφέρνει να φέρει την μπούκα απ' το αυτόματο μπροστά στον αντίπαλό του και τραβώντας τη σκαντάλη τον ξαπλώνει κάτω μ' απανωτά βόλια. Ο Περγαντάς βρίσκεται πια νεκρός αφού κατάφερε να σώσει τους συντοπίτες του. Η μάνα του Μαρία κι η γυναίκα του Βασίλω παρακολουθώντας απ' το σπίτι όλη τη σκηνή και τον καυγά και βλέποντας σε λίγο τον άνθρωπό τους ξαπλωμένο κάτω, τρέχουν να τον βοηθήσουν. Μα ο Γερμανός δήμιος παραφυλάει κάπου κει κοντά. Τις αφήνει να ζυγώσουν πάνω απ' το νεκρό, μπορεί για να τις κάνει να πονέσουν ψυχικά και να πάρουν στερνά και τούτη τη λαχτάρα, κι ύστερα αδειάζει τ' αυτόματο κα-

ταπάνω τους. Μια μια, η μάνα κι η γυναίκα του Περγαντά, πέφτουν κι αυτές σκοτωμένες πάνω στο κουφάρι του σεμνού αυτού αλτροουιστή.

Τη φαμελιά του Γιάννη Λ. Παπαϊωάννου ή Καραστάμου από τέσσερα άτομα την κατασφάζουν αφού κάνανε μύρια όσα βασανιστήρια πρώτα του Παπαϊωάννου. Το ίδιο και τον πρωτοξάδερφό του Γιάννη Ν. Παπαϊωάννου ή Καραστάμο και τη γυναίκα του Φροσύνη. Μαζί τους έμενε κι η μικρή Βιολέττα Ν. Νικολάου πέντε χρονώ που τη σφάζανε με μαχαίρι κομματιάζοντας το κορμί της. Το Γιάννη Καρβούνη πέντε χρονώ τον σφάζουν με μαχαίρι κόβοντας το κεφάλι απ' το κορμί του. Της Ελένης Μπασδέκη, τριώ χρονώ της ανοίγουν την κοιλιά με λόγχη. Η Σοφία Μπαμπανοπούλου έξι χρονώ, που παράδερνε και στηθοχτυπιώταν πάνω στο κουφάρι της μάνας της, δέχεται τ' απανωτά χτυπήματα πιστολιού. Γέρνει κι αυτή νεκρή πλάι στο πτώμα της μάνας της.

Χωρίς ν' ανακόψουν το έργο τους οι μανιασμένοι δολοφόνοι, φτάνουν ως την αγορά, στον Πλάτανο, το κέντρο του χωριού. Συναντάνε τον Ηρακλή Ι. Μίχα και το Γιώργη Ν. Μίχα που τρέχανε να κρυφτούν. Τους προκάνουν κι αφού με το αυτόματο τους πετάνε όλο το καύκαλο, με μαχαίρι ύστερα τους ανοίγουν την κοιλιά. Σωριάζονται με τα μυαλά και τ' άντερα ξεχυμένα. Μέσα στο τηλεγραφείο βρίσκουν τη γυναίκα του τηλεγραφετή Νίτσα Μπαρμπούτα και το παιδί της έξι χρονώ. Με μαχαίρι της κόβουν τους μαστούς κι ύστερα τη σκοτώνουν. Χτυπημένος με πιστόλι πέφτει πάνω στο πτώμα της μάνας του κι ο μικρός Αλέκος. Στο ίδιο μέρος σκοτώνουν και την Ασήμω Ν. Μπούρα. Στην αυλή του σπιτιού του Γιάννη Νικολάου η Κολόνη, σκοτώνουν τη γυναίκα του Γιαννούλα και την κόρη του Ασήμω. Ανήξερος ο Νικολάου βγαίνει απ' το σπίτι του κι αναπάντεχα πέφτει πάνω στα πτώματα των δικών του. Πέφτει πάνω τους κλαίγοντας και σε λίγο μερικά βόλια τον αφήνουν κι αυτόν στον τόπο.

Η οικογένεια του ειρηνοδίκη Κώστα Κριτσώπη, τέσσερα άτομα, και του δασικού Μιλτιάδη Κουρούμπαλη τρία,

μένουν στο ίδιο σπίτι. Θα βασιστώ στη μαρτυρία του μικρού Λουκά Κουρούμπαλη, εφτά χρονών για να εκθέσω τα περιστατικά. Είναι κι αυτός ένας απ' τους παθούς. Απ' ώρα οι δυο οικογένειες βρίσκονται κάθε μια στο διαμέρισμά τους, εξόν απ' το Λουκά που είναι στο δωμάτιο του ειρηνοδίκη και παίζει με τα παιδιά, πλάι στο τζάκι. Ακούνε τις ντουφεκιές έξω και τις φωνές, χωρίς να ξέρουν καλά-καλά, το τι τραγωδία ξετυλίγεται. Να φύγουν απ' το σπίτι είναι αδύνατο πια. Παντού κάτω στο δρόμο περνοδιαβαίνουν Γερμανοί. Σε κάποια στιγμή δύο στρατιώτες, κρατώντας τα πιστόλια τους στο χέρι, ανεβαίνουν πάνω στο σπίτι αυτό. Ο ειρηνοδίκης βλέποντάς τους, βγαίνει προς την πόρτα στο διάδρομο, να τους συναντήσει. Θέλοντας ίσως να σωθεί με τη δημοσιούπαλληλική του ιδιότητα, τους δείχνει αμέσως την ταυτότητά του. Προτείνοντάς την να τη διαβάσουν πέφτει η ταυτότητα και σκύβοντας ο Κριτσώπης να τη σηκώσει καθώς βρίσκεται σκυφτός δέχεται στο κεφάλι και στο κορμί τις πιστολιές των δολοφόνων. Κυλιέται νεκρός. Οι δυο Γερμανοί αφού ξεκάνανε τον ειρηνοδίκη μπαίνουν μέσα προς το διαμέρισμα του δασικού Κουρούμπαλη που τον δολοφόνησαν κι αυτόν και τη γυναίκα του Νερατζούλα. Περνάνε ύστερα στο διαμέρισμα του Κριτσώπη. Τα δυο παιδιά του ειρηνοδίκη, εφτά ως δέκα χρονώ και τα δυο, ακούοντας τις πιστολιές και βλέποντας απ' την πόρτα τον πατέρα τους νεκρό, κρύβονται το ένα πίσω απ' την πόρτα και τ' άλλο κάτω απ' το κρεβάτι. Δεν έχει απομείνει στο δωμάτιο παρά η γυναίκα του Κριτσώπη Αστερία κι ο μικρός του δασικού που από το φόβο του τα έχει χαμένα και βρίσκεται καθιστός στο τζάκι. Αντικρύζοντάς τους οι Γερμανοί πιστολιίζουν την Αστερία Κριτσώπη και τη σκοτώνουν. Ταυτόχρονα ρίχνουν μερικές σφαίρες στο Λουκά Κουρούμπαλη χωρίς όμως να καταφέρουν να τον σκοτώσουν. Μια σφαίρα μονάχα του περνάει και τα δυο του πόδια πίσω απ' τα γόνατα. Οι στρατιώτες το διαμέρισμα του ειρηνοδίκη δεν το ψάχνουν και σωθήκανε στις πρόχειρες κρυψώνες τους τ' άλλα δυο παιδιά. Αφού σταμάτησε το κακό, φύγανε τα παιδιά του ειρηνοδίκη, αφήνοντας στο σπίτι μονάχο και μισολιπό-

θυμο το λαβωμένο Λουκά Κριτσώπη. Προς το σούρουπο ο μικρός έρχεται στα συγκαλά του και βάζοντας όλες του τις δυνάμεις σερνάμενος με τα τέσσερα — τα πληγωμένα του πόδια δεν αντέχανε να τον κρατήσουν ολόρθο — προχωρεί στο διαμέρισμά του να δει τι απογίνανε οι δικοί του. Άκουσε και κει από πριν να πυροβολάνε οι Γερμανοί, μα τι αποκάνανε δεν ήξερε. Σαν έφτασε κει βρέθηκε μπροστά στα αματοκυλισμένα κορμιά του πατέρα και της μάνας του. Η μάνα του κοιτάει νεκρή, ενώ ο πατέρας του ακόμα βαρυνασαινει και με νοήματα ζητάει απ' το μικρό νερό. Δεν προφτάνει να πιει μερικές γουλιές και ξεψυγάει. Φοβισμένος ο Λουκάς απ' το θέαμα που αντικρύζει κι εξαντλημένος απ' την αιμορραγία, γέρνει κι αυτός, και πάλι λιπόθυμος πάνω στα αίματα ανάμεσα στα πτώματα... Το πρωί όταν τον περιμάζεψαν ήταν τόσο αιματόβρεχτος και σε τέτοια εξάντληση που δεν ξέρανε αν ζούσε ή είχε πεθάνει!...

Ας σταματήσω ως εδώ. Μου είναι αδύνατο να προχωρήσω και πιστεύω πως και σε σένα το ίδιο θα συμβαίνει διαβαστή μου. Τέτοιες σελίδες, τέτοιο φριχτό ανάγνωσμα με τόσα και τόσα πρωτάκουστα κακουργήματα σε βάρος άμαχου πληθυσμού, κάνουν την ψυχή του ανθρώπου να λυγίζει, ν' αγριεύεται, και φέρνουν ανατριχίλα. Και να σκεφτείς πως τ' ό,τι ιστόρησα ως τώρα δεν είναι παρά μικρή εικόνα απ' την όλη φρικαλέα σφαγή του Διστόμου. Να μολογήσω χώρια του καθενός απ' όσους βρίσκονται στον κατάλογο τα παθήματα και το θάνατο, μου είναι ακατόρθωτο. Οι μαρτυρίες λείπουν. Και των παραπάνω τα βασανιστήρια, όσα από αυτόπτες δεν διαπιστώνονται, τα πτώματά τους, σαν βρέθηκαν την άλλη μέρα, τρανά απόδειχξαν.

Μέσα σε μια μέρα, σε μια ώρα, είχαν σκοτώσει πάνω από διακόσιες ψυχές, σ' ένα χωριό που σύψυχο δεν ήταν παρά δυο χιλιάδες. Μ' άλλα λόγια το δέκατο! Βυζασταρούδια κι αβάφτιστα εφτά, παιδιά δυο με πέντε χρονώ δεκαπέντε, έξη με δώδεκα εικοσιπέντε. Τ' όλον σαρανταεφτά παιδιά. Ενενηνηταμιά γυναίκες κι εικοσιπέντε γέροι. Αντρόγυνα

κοντά είκοσι. Φαμελιές ολόκληρες ξεκλήρισαν και δεν απόμεινε μήτε ένας. Σ'τα θύματα αυτά θα πρέπει να προστεθούν κι άλλοι τόσοι λαβωμένοι. Κι οι πιο πολλοί βρέθηκαν με λαβωματιές στην αριστερή μεριά του κορμιού τους με σπασμένα τα ζερβά τους χέρια γιατί' οι φονιάδες σημάδευαν και ρίχναν κατά το μέρος της καρδιάς.

Κείνο όμως που φέρνει φρίκη μαζί και αηδία είναι τα πιο κάτω κατορθώματα που κάναν οι Ναζί. Οι Καννίβαλοι θα συμπεριφέρονταν ίσως καλύτερα και πιο αντρίκια. Οι σεξουαλιστικά διεστραμμένοι αυτοί άνθρωποι, αφού φχαριστήσανε την αιμοβόρα ψυχή τους με τα εγκλήματα τους, χύνοντας τόσο άθωο αίμα που ολόχαροι το βλέπανε γύρα τους να τρέχει, θελήσανε με τη σειρά τους να νοιώσουν και την ηδονή της σάρκας. Καθώς είδαμε πιο πάνω δεν τους ήταν και τόσο βολετό. Ο γυναίκες αντιστέκονταν μ' όλες τους τις δυνάμεις και ζωντανές καμιά δεν τους δίνεται. Λιγοστές, μετριώνονται στα δάχτυλα του ενός χεριού, βαριά τραυματισμένες, σχεδόν ψυχομαχώντας, ανήμπορες να παλέψουν, δέχονται το βιασμό. Τα συχαμερά κι αιματοστάλαχτα χέρια του καταχτητή, μαγαρίζουν το τίμιο κορμί τους. Κι οι σαδιστές αυτοί συνδιάζουνε την αισθησιακή τους ηδονή με την ψυχική τους. Σε δυό γυναίκες κόβουν τους μαστούς και τους πετάνε μακριά και σ' άλλη μπήζουν τη λόγχη τους κει που πριν από λίγες στιγμές είχαν ικανοποιήσει το βρωμερό τους πάθος. Δεν θ' αναφέρω τα ονόματα απ' τις γυναίκες αυτές για να μην θίξω τη μαρτυρική τους μνήμη.

Κι επειδή οι Γερμανοί ήταν δύσκολο όλοι να ξεθυμάνουν σεξουαλιστικά, το πάθος τους τους σπρώχνει στην πιο αναμολόγητη πράξη: τη νεκροφιλία!.. Δεν διστάζουνε να συνουσιαστούνε με σκοτωμένες γυναίκες, να σφίξουν και να χαϊδέψουν ερωτικά τα παγερά κι ακίνητα νεκρά κορμιά τους. Τα κουφάρια αυτά, εύκολο θήραμα, δέχονται με τη σειρά απανωτά τους νεκρόφιλους αυτούς υπανθρώπους...

Οι Γερμανοί δεν αρκέστηκαν μονάχα στο να σκοτώνουν

ανθρώπους. Ακόμα και περί τα εβδομήντα ζωντανά γίνανε θύματά τους.

Παράλληλα μ' όλα τα πιο πάνω εγκλήματα τους, αρχίσανε και το πλιατσικολόγημα. Ακολουθώντας οι διαλεχτοί των Ναζί τα κηρύγματα του πρωτοδήμιου αρχηγού τους Χίτλερ, συνδιάζανε «το τερπνό μετά του ωφελίμου». Μπαίνοντας στα σπίτια, αφού σκοτώνουν τους ανθρώπους, ύστερα καταπιάνονται με την αρπαγή. Αρπάζουν ό,τι τους είναι πολύτιμο κι εύκολο σε μεταφορά κι ύστερα αρχίζουν την καταστροφή. Ό,τι πάλι δεν μπορούν να πάρουν μαζί τους, είτε γιατί δεν έχει αξία, είτε γιατί είναι δυσκολοκίνητο, το καταστρέφουν. Τα βαρέλια τα πιστολιζουν και χύνουν το κρασί. Σκίζουν τα ρούχα, τα χράμια και τις κουβέρτες, σπάζουν τα έπιπλα και τα πράματα της κουζίνας. Η υστερική τους μανία τους παρασέρνει να σπάζουν ακόμα και τα τζάμια απ' τα παράθυρα. Και σαν φτάνουν μέσα στην αγορά, δεν διστάζουν οι ιερόσυλοι αυτοί να κουρσέψουν και την εκκλησιά του χωριού, τον Άη-Νικόλα, αρπάζοντας κι αυτό το δυσκοπότερο! Σύγχρονα βάζουν φωτιά και καίνε και πολλά σπίτια: Του Χ. Σφοντούρη ή Πασκούλη, του Χρ. Γαμβρίλη, του Μήτρου Σκούτα, του Ν. Σφοντούρη ή Κοντοβουνήσιου, του Γ. Γαβρίλη, και το χάνι του Γιαν. Σ. Μαλάμου. Τα σπίτια αυτά καίγονται ολότελα. Σ' άλλα πάλι που βάζουνε φωτιά δεν βρίσκουν οι φλόγες τροφή και δεν λαμπαδιάζουν κι έτσι σώζονται μονάχα τους.

Σ' όλο αυτό το χαλασμό τον ανιστόρητο, δίνει κάποιιο σύντομο τέλος ο ουρανός του Διστόμου. Η συγνεφιά βαριά απ' το πρωί, όσο μαζεύει η μέρα όλο και δυναμώνει. Μαύρα-μαύρα, τα σύννεφα ακουμπάνε στα καταρράχια κι από μέρα καλοκαιρινή την κάνουν χινοπωριάτικη. Έξη η ώρα ακόμα δεν είναι, κι ο ήλιος έχει κρυφτεί ολότελα πίσω απ' τα πυκνά σύννεφα. Παράκαιρο το ούρουπο αργοπέφτει στο χωριό και μαζί μ' αυτό όλο και τα σύννεφα χαμηλώνουν. Σημάδι βροχής. Καιρός επικίνδυνος για τους Γερμανούς. Όχι γιατί σκιάζονται τη βροχή μα γιατί τρέμουν τη νύχτα. Οι άναντροι αυτοί δολοφόνοι εκτελούσανε πάντα τις εγκληματικές τους αποστολές με το φως της μέρας και πριν

απ' το γέρμα του ήλιου βρίσκονται στη βάση της δύναμής τους. Πάντα αποφεύγανε να νυχτώνουν μεσοστρατίς ύστερα από τέτοιες εκστρατείες γιατί ξέρανε πως κάποιος τιμωρός τους καρτερούσε κάπου στο δρόμο τους: Οι αντάρτες. Κι οι δολεροί αυτοί φονιάδες δεν είχαν ποτέ το θάρρος ν' αντικρύσουν γενναία τις κάννες των ανταρτικών όπλων, μα προτιμούσαν τα γυναικόπαιδα.

Το σούρουπο λοιπόν βρήκε τους Γερμανούς στη μέση του χωριού. Μέσα σε μια ώρα, δεν ήταν εύκολο να ξεμπερδέψουν μ' όλο το Δίστομο κι είχαν φτάσει ως τα μισά, αφήνοντας όλη τη δυτική μεριά απείραχτη. Το χναπάντεχο σούρουπο, το ζύγωμα της νύχτας, τους ανάγκαζε ν' αφήσουν μισοτελειωμένο το έργο τους και να πάρουν σύντομα-σύντομα, τη στράτα για τη Λειβαδιά. Ο δρόμος που έχουν να κάνουν δεν είναι γι' αυτούς και τόσο ακίνδυνος. Έχουν να περάσουν από κλεισούρες, ρεματιές και ράχες. Λημέρια όλα των ανταρτών. Για τούτο πρέπει να μη τους βρει το σκοτάδι.

Φτάνοντας στο κέντρο το Διστόμου, αφού και κει δολοφόνησαν κάμποσους καθώς είδαμε, και ξεγύμνωσαν τα σπιτία, αποτραβιώνται προς τα πίσω. Ξαναγυρίζουν στα Πηγάδια απ' όπου είχαν ξεκινήσει. Κει τους περιμένουν τ' αυτοκίνητά τους. Οι λυσσασμένοι λύκοι και τα τσακάλια ζαναμπαινουν στα κλουβιά τους και τ' αυτοκίνητα ξεκινάνε παίρνοντας το δρόμο για τη Λειβαδιά.

Πηγαίνοντας το πρωί για το Δίστομο, είδαμε πώς στο δρόμο είχε γραφτεί ο πρόλογος της αιματηρής αυτής τραγωδίας. Τώρα φεύγοντας, ήταν μοιραίο στο ίδιο μέρος να γραφτεί κι ο επίλογος.

Τα τέρατα αυτά δεν έχουν αποστάσει. Η αιμοβόρα ψυχή τους δεν έχει χορτάσει από το τόσο αίμα, τα τόσα θύματα. Αποζητάνε ακόμα κι άλλα.

Σαν βγαίνουν απ' το Δίστομο στ' αμπέλια, στην τοποθεσία Λογγάς, συναντάνε τη Φροσύνη Ι. Σφοντούρη και την Ευσταθία Γ. Σιδέρη. Μερικά βόλια σταλμένα μεσ' απ' τ' αυτοκίνητα τις ρίχνουν νεκρές. Πιο πέρα, στον Κουκουδιά,

απαντυχαίνουν άλλη ομάδα από Διστομίτες: Τον Τάσο Βασιλαράκο καβάλλα στ' άλογό του, κι ένα κάρρο φορτωμένο πράματα διάφορα, που βρίσκονταν πάνω σ' αυτό κι ο Γιώργης Λούκας ή Παπουτσήs με τη γυναίκα του Πανώρια και τη Βασιλική Σφοντούρη. Έρχονται απ' τη Λειβαδιά κι ανήξεροι πηγαίνουν στο χωριό τους. Μ' απανωτές μπαταριές τους σκοτώνουν όλους. Το άλογο που ήταν καβάλλα ο Βασιλαράκος χτυπημένο κι αυτό στο κεφάλι δεν γέρνει πλαγιαστά, μ' απομένει γονατιστό. Και τότε γίνεται τούτο το μακάβριο σύμπλεγμα. Άψυχο τ' άλογο κρατάει πάνω στο σαμάρι, σκυμένον προς τα μπρος, το νεκρό καβαλλάρι του!

Μαθαίνοντας η Φλωρού Σφοντούρη το θάνατο της θυγατέρας της Παναγιωτίτσας — τη σκοτώσανε κι αυτή το πρωί στο μαντρί της — παίρνει μαζί της την κόρη της Όλγα και δυό μουλάρια και πηγαίνουν να φέρουν στο χωριό το πτώμα της αδικοσκοτωμένηs. Πού να ξέρει πως στο μεταξύ έχουν σκοτώσει τον άντρα της και το γιο της που ήταν ανάμεσα στους δώδεκα πιασμένους! Αφού φορτώνουν τη νεκρή πάνω στο ένα μουλάρι, ξαναγυρίζουν θρηνολογώντας προς το χωριό. Στο σταυροδρόμι Αράχωβα-Δίστομο, κάτω απ' του Τσατάλα το μαντρί, απαντυχαίνουν τη γερμανική φάλαγγα που φεύγει απ' το Δίστομο. Ασυγκίνητοι οι Ούννοι απ' το τραγικό θέαμα της φορτωμένηs στο μουλάρι νεκρής και τα μοιρολόγια της πονεμένηs μάνας, κι αδελφής, τις βάζουν στο ντουφεκίδι μ' ό,τι όπλο έχουν πρόχειρο. Η μάνα, η κόρη και τα μουλάρια, το ένα φορτωμένο με το πτώμα, σωριάζονται ανάκατα νεκροί στην άκρη της δημοσίας.

Λίγο πιο κει βρίσκουν τους ξένους Μιχ. Βουζιλάκο και το Μήτσο Παπαδιά — με φορτωμένο το ζω του — που ανιδεοι πηγαίνουν για το Δίστομο. Τα βόλια τους ανακόβουν το δρόμο, γκρεμίζοντάs τους ξέπνεους μεσοστρατίs.

Φεύγοντας απ' το χωριό η Βασιλική Ν. Περγαντά με δυό άλογα πριν ακόμα αρχίσουν οι σφαγές, συντυχαίνει τη φάλαγγα στις Τσέρες. Κι αυτή και τα δυο ζωντανά βρίσκουν όμοια τύχη με τους άλλους διαβάτες.

Στα Μεσοβούνια, τ' αυτοκίνητα με τους δήμιους, συναπαντάνε στη δημοσιά νάρχεται προς το μέρος τους ένα κάρρο. Είναι ο Γιώργης Λεμονής που μαζί με τη γυναίκα του Γιαννούλα, μόλις έχουν ξεκινήσει πεζοί, οδηγώντας το λαβωμένο άλογο που σέρνει το κάρρο με τα πτώματα του παιδιού τους Γιάννη και του Π. Καραγιάννη. Όπως κι η Σφοντούρη, σαν μαθεύτηκε πως το πρωί τους είχαν σκοτώσει, πήγανε και τούτοι και παίρνοντας το κάρρο με τους νεκρούς τους φέρνανε στο Δίστομο. Μόλις τους είδανε οι Γερμανοί σταματάει ένα αυτοκίνητο της φάλαγγας — όπως τα διηγείται η Γιαννούλα Λεμονή — κι αμέσως πηδάνε απ' αυτό μερικοί στρατιώτες. Μ' όλο που βλέπουν τους φορτωμένους νεκρούς, τα πρωινά τους θύματα, ανάληπτα αρχίζουν να ντουφεκάνε τους πεζούς. Σκοτώνουν το Γ. Λεμονή κι η γυναίκα του πέφτει αναισθητη με μια βαριά λαβωματιά στο κεφάλι. Τη νύχτα κατάφερε να σωθεί.

Κλείνοντας τον επίλογο οι Γερμανοί καταφέρανε να προστέσουν στα θύματά τους άλλες δέκα ψυχές.

Περήφανος ο γενναίος στρατός της Γερμανίας, τα διαλεχτά παιδιά των Ες Ες προχωράνε για τη Λειβαδιά. Είχαν φέρει σε τέλος την αποστολή τους καλύτερα από κάθε άλλη φορά. Πόσο θα ζήλευαν το βράδυ οι σύντροφοί τους, όσοι δεν πήρανε μέρος, σαν θα φτάνανε τούτοι αποσταμένοι και καμαρωτοί, και θα τους μολογούσανε τα κατορθώματά τους!.. Κι ανυπόμονοι οι δήμιοι στρατιώτες θα καρτερούσανε την ώρα και τη στιγμή να φτάσουν στη Λειβαδιά. Να παρουσιαστούν περήφανοι για τις παλληκαριές τους στο διοικητή τους Rickerl κι αφού τον χαιρετίζανε, ξεφωνίζοντας κατά το ναζιστικό τρόπο, να του δώσουν αναφορά. Με πόση χαρά θα τους άκουγε! Θα τους έσφιγγε σε καθένα τους χωριστά τα δολοφόνα χέρια, συγχαίροντάς τους με τα πιο καλύτερα λόγια. Κι ύστερα... μπορεί ν' ακολουθούσε καμιά πρόταση για προβιβασμό κι απανωτά κανέναν πολεμικό σταυρό για τις ηρωικές τους πράξεις!... Τάχα δεν τους άξιζε; Πίσω είχαν ερημώσει, είχαν ξεράνει ένα χωριό

ολάκερο. Αλί τους όμως! Δεν λογάριάζαν πως με το πρωτάκουστο αυτό έγκλημα τους είχαν χαράξει στην ιστορία τους σελίδες γιομάτες φρίκη και ντροπή και πως κατά τον ποιητή:

«Κ' η Δόξα σε φονιά κεφάλι
διαβαίνοντας ξεφτερωμένη
στεφάνι δάφνης δεν θα βάλη».

Τώρα πια το σκοτάδι αργόπεφτε πάνω στο Δίστομο. Βαριά διαγουμισμένο σε ψυχές, βρίσκεται όλο νεκρωμένο. Μια γαλήνη θανατερή σκεπάζει τ' άψυχο χωριό, γαλήνη που θάφερνε σύγκρουα ακόμα και στα στοιχειά. Λαλιά δεν ακούγεται, μήτε κι ανασασμός. Όσοι Δίστομίτες γλυτώσανε εγκαταλείποντας το χωριό τους, βρίσκονταν τώρα ξεμακρυσμένοι σε θεόχτιστα καταφύγια. Σ' απάτητες σπηλιές κι απόκρημνα φαράγγια. Κείνοι που απόμειναν, κοιτώνται κορμιά άψυχα και κατακρεουργημένα. Άλλοι πάλι, βαριά λαβωμένοι ψυχομαχάνε πλάι σε λειψανα, σ' αγαπημένα τους πτώματα. Άξιος να τους παρασταθεί δεν βρίσκεται κοντά τους κανένας απ' τους χωριανούς τους. Μονάχα μερικοί γέροι εκατοχρονίτες. Μα τι μπορούνε να κάνουν. Ούτε κουράγιο έχουν, μήτε δύναμη, μα και το μυαλό τους δεν βρίσκεται στη θέση του ύστερα από τέτοιο μεγάλο κακό. Και κάποιος απ' αυτούς που το παιδί του, η νύφη του και το εγγονάκι του σκοτώθηκαν άγνωστο κι αυτός πώς σώθηκε στο ίδιο σπίτι, με χαμένα πια τα συλλογικά του, δένει τα κουφάρια με τριχιά και τραβολογώντας τα ενώ μοιρολογάει, βγαίνει στο δρόμο. Ο σκοτισμένος λογισμός του ούτε τι κάνει ξέρει μήτε και πού πηγαίνει... Κι η Κατερίνη Π. Ζήση που τα βόλια του κατακτητή, θέρισαν τον άντρα της και το παιδί της — παλληκάρι εικοσιπέντε χρονώ — τρελή για πάντα πια, χάνεται για πολλές μέρες πάνω στα βουνά μέσα στους λόγγους.

Η άναστρη νύχτα και το τρισκόταδο, έχουν σαβανώσει

το νεκρό χωριό. Η ερημιά, το ανθρώπινο αίμα και η ψόφια
σάρκα που ωσιμίστηκαν τ' αγρίμια και τα κοράκια, τα τρα-
βάνε προς τα χει. Στριγγλίζοντας και κρίζοντας κατηγορι-
ζουν προς το Δίστομο, στον τόπο που άλλα αγρίμια το δει-
λινό τους ετοίμασαν το νεκρόδειπνο τούτο.

11 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ 1944, ΚΥΡΙΑΚΗ

Ολη τη νύχτα οι καταδιωγμένοι Διστομίτες μείνανε άγρυπνοι στις κρυψώνες τους. Μ' όλη την κούραση ύπνος δεν τους κόλλησε, μήτε κλείσανε τα ματόκλαδά τους έστω και για λίγο. Η αγωνία, ο φόβος, ο σπαραγμός κι ο άγριος παραδαρμός της ψυχής τους κράτησε άγρυπνους ως την αυγή. Ξημερώθηκαν βαρυοθρηνώντας και χύνοντας μαύρο δάκρυ για τη συφορά και το ξολόθρεμα του χωριού τους. Και καμιά φορά, σαν άρχιζε να χαράζει και να θαμποφέγγει πάνω στα καταρράχια, βγήκανε όλοι απ' τις κρυψώνες τους και ξεκίνησαν για το Δίστομο. Με πόσο καημό, με τι καρδιοχτύπι πηγαίνανε νάμπουν μέσα για να δούνε, ποιοι είχαν σκοτωθεί, πόσοι ήταν λαβωμένοι κι αν είχε αποζήσει κανείς. Ο ένας για τον άλλον δεν ήξερε τι είχε απογίνει. Απ' την ώρα που άρχισε το μακελλειό, οικογένειες ολάκερες είχαν σκορπίσει χωρίς να ξανανταμώσουν.

Φτάνοντας καθένας στο χωριό έμενε σύζυλος κι έχανε το μυαλό του απ' τ' απροσμέτρητο κακό που αντίκρυζε.

Το συναίσθημα που νοιώσανε οι Διστομίτες σαν αντίκρυσαν το αιματοκυλισμένο χωριό τους δεν είναι μπορετό να εκφραστεί και να γραφτεί. Παντού άψυχα κορμιά! Κκαταμεσής στο δρόμο, στις σούδες, στους φράχτες, στα σκαλοπάτια και στις αυλόπορτες των σπιτιών, μέσα στα δωμάτια παντού απαντυχαίνουν ξυλιασμένα κουφάρια. Βρίσκονται όλα στις πιο τρομαχτικές στάσεις αγωνίας και πόνου. Άλλα ανάσκελα, σφαγμένα, ξεσπλαχνιασμένα, άλλα απίστομα κοψοκεφαλιασμένα και με κατατρυπημένες σάρκες, βυζανιάρικα λογχισμένα και τσαλαπατημένα, γυναίκες μ' ανοιχτές κοιλιές, κοπέλλες με ξεσκισμένα τα ρούχα που προδίνουν βιασμό και με κομμένα στήθια, μεριά... και λογής λογής φριχτά συμπλέγματα νεκρών χωριανών τους. Κι όλα να λιμνάζουν μέσα στο πηγμένο αίμα τους. Ακόμα μερικά απ' τα πτώματα — όπως της Παγώνας Δημάκα και του βρέφους της κ.ά. — κοιτόνταν σπαραγμένα απ' τα ζουλάπια και τα όρνια που ρίχτηκαν αποβραδīs μέσα στο νεκρό χωριό.

Στις γειτονιές που πέρασε η γερμανική μπότα είχε πέσει χαλασμός. Πρωτόφαντη θεομηνία. Τα αίματα που είχαν τρέξει πάνω στους δρόμους, ήταν μια προειδοποίηση πως στα κοντινά σπίτια βρίσκονταν θύματα. Κι άλλη μια, τα κοράκια που άλλα τρομαγμένα φτερούγιζαν τ' αφήλου κρᾶζοντας χορτάτα πια κι άλλα φτεροκοπούσανε και σε λίγο ισοζυγιαζόνταν για να ξαναπέσουν παρέκει σ' άλλα κουφάρια.

Κουρσεμένα ήταν τα πιο πολλά σπιτικά και σε μερικά τ' αποκαΐδια τους ακόμα καπνίζαν. Έξω νου, έτρεχε, ο καθένας στα δικά του σπίτια, στα συγγενικά, στα φιλικά, να δει ποιοι είχαν πέσει απ' το μαχαίρι του βάρβαρου καταχτητή. Και τότε απαντυχαίνανε το πιο φριχτό που είδε μάτι ανθρώπου. Μάνες βρίσκαν τα παιδιά τους να κοιτώνται νεκρά μέσα στο αίμα τους, αδέρφια τις αδερφές τους σκοτωμένες και παραλλαγμένες, παιδιά τους γονείς τους ξεκοιλιασμένους, φαμελίτες τις γυναίκες τους σφαγμένες και τα βρέφη τους λογχισμένα!... Η παγερή γαλήνη πούχε απλωθεί αποβραδīs στο Δίστομο, με το ξημέρωμα πλημμύ-

ρισε από σπαραχτικά ξεφωνητά και πονεμένα θρηνηολογήματα βγαλμένα απ' τα κατάβαθα της καταματωμένης ψυχής των Διστομιτών. Ο ανείπωτος πόνος τους, η μαύρη απελπισιά μαζί με τη δίκαιη αγανάκτηση για το χαμό των δικών τους, τους έκανε να στηθοκοπιώνται και να ξεστομίζουν τις πιο βαρύγκομες κατάρες για τους μακελλάρηδες.

Έπρεπε όμως ν' ατσαλώσουν την καρδιά τους, να συγκρατήσουν τον πόνο τους και να δώσουν προς τους αγαπημένους τους νεκρούς το στερνό χρέος που είχαν, το ιερό καθήκον τους: την ταφή. Μα ο καιρός δεν τους έπαιρνε. Ήταν ανάγκη να βιαστούν. Τα πλημμυρισμένα απ' τα αίματα πτώματα κι η χθεσινοβράδυνη κουφύβραση της συγνεφιάς είχαν φέρει πρώιμα την αποσύνθεση. Μια αβάσταχτη αποφορά αναδίνονταν απ' το χωριό που έκανε την παραμονή του ανθρώπου αδύνατη. Κοντά σ' αυτό έπρεπε να συντομεύσουν την ταφή για το φόβο του ξαναερχομού του καταχτητή. Ποιος τους έλεγε πως σε λίγο δεν θάρχονταν για ν' αποτελειώσει το εγκληματικό του έργο. Γι' αυτό και βάλανε σκοπούς σ' όλες τις περίγυρα ράχες να παρακολουθάνε και να τους ειδοποιούνε σε περίπτωση κινδύνου.

Βοήθεια στο σκληρό έργο της ταφής από πουθενά δεν μπορούσαν να προσμένουν. Ποιος να τολμήσει από κοντινό χωριό να ζυγώσει. Έπρεπε οι ίδιοι οι Διστομίτες να θάψουν τους χωριανούς τους. Αλίμονο, με τα ίδια τους τα χέρια θα χώνανε τους δικούς τους ανθρώπους! Δυστυχώς δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς.

Να τους σαβανώσουν να τους νεκροστολίσουν και να τους βάλουν σε νεκρόκασες ούτε καν το σκέπτονταν. Ποιον να πρωτοσυμμαζέψουν. Διακόσια κορμιά ριχμένα δω και κει! Να τα θάψουν μονάχα, δεν τους έφτανε η μέρα. Ν' ανοιχτούν διακόσιοι τάφοι διακόσια μνήματα μονομερίς, δεν ήταν εύκολο πράμα. Κι ακόμα πιο δύσκολο να μεταφέρουν όλους τους νεκρούς στο νεκροταφείο του χωριού. Χρειάζονταν αντρικια χέρια και τα περισσότερα λείπανε. Οι πιο πολλοί μετακομίζανε τους λαβωμένους κάτω στο γιαλό που ο μοναδικός γιατρός του χωριού με διάφορα πρόχειρα μέσα

τους έδενε τις πληγές και κοίταζε να σταματήσει την αιμορραγία.

Και τότε γίνηκε μέσα στο Δίστομο τούτο το ανιστόρητο, τ' απίστευτο. Σ' όσα σπίτια βρισκανε μέσα πολλά πτώματα, ανοίγανε στους κήπους μεγάλους λάκκους και κει μέσα μαζικά τους χώνανε όλους. Σκληρή ανάγκη ανάγκαζε να μη τους θάψουν στο νεκροταφείο και να μείνουν ακόμα κι άψαλτοι γιατί παπάς δεν υπήρχε να τους διαβάσει. Άλλα πάλι πτώματα που ήταν κάπως κοντά στο νεκροταφείο, οι δικοί τους τα θάβανε κει, ανοίγοντας μονάχοι τους τους τάφους. Μα τους πιο πολλούς νεκρούς θάψανε σε διάφορες μεριές μέσα στο χωριό, μπροστά στα σπίτια του Α. Σφοντούρη, του Α. και Γιαν. Σταύρου, του Παπαϊωάννου, του Ζήση, του Καραγιάννη, του Βασιλαράκου και σ' άλλα, καθώς και στην εκκλησία της Παναγίας. Χαροκαμένοι κι όχι, άντρες και γυναίκες, όλοι τους καταπιαστήκανε με το ξινάρι και το φτυάρι στα χέρια ν' ανοίγουν μαζικούς λάκκους μπροστά στα σπίτια για να βάλουν μέσα τους αδερφούς τους, ορφανά τους γονιούς τους, άντρες τις γυναίκες τους και χωριανοί τους συγγενείς και φίλους τους!...

Δεν είχαν καλοαρχίσει το έργο τους κι οι βαρδιάτορες τους δίνανε σύνθημα πως μακριά στη δημοσιά φάνηκαν γερμανικά αυτοκίνητα. Αυτό έφτανε. Τρομαγμένοι όλοι παρατούσανε τα σύνεργα που σκάβανε και τα βάζανε στα πόδια ξεμακραίνοντας απ' το χωριό να σωθούν στις φυλάχτρες τους. Όσο να ειδοποιηθούν απ' τους σκοπούς πως τ' αυτοκίνητα ήταν περαστικά και φύγανε μακριά απ' το χωριό κι όσο να μαζευτούν και πάλι οι χωριανοί για να ξαναπιάσουν δουλειά, περνούσε αρκετή ώρα. Κι αυτό δεν γίνηκε μια φορά μα επαναλήφθηκε τρεις. Αφήνανε τους λάκκους μισάνοιχτους κι αλαργεύανε απ' το Δίστομο. Ο τρόμος όμως τους έκανε κάθε φορά και λιγώτεροι να ξαναγυρίζουν στο χωριό. Σκάβοντας όλοι με το καρδιοχτύπι του φόβου, στάθηκε αφορμή ν' ανοιξουν τους μαζικούς λάκκους και τους τάφους ανάβathous και το χώμα που σκέπασε τα πτώματα να είναι λιγοστό. Δεν τους θάψανε σε κανονικό βάθος. Για τούτο πολύ καιρό ύστερα αναδίνονταν απ' το χωριό η απο-

φορά απ' τα πτώματα. Την αβγαταίνανε και τα σκοτωμένα ζωντανά που βρίσκονταν δω και κει ριχμένα.

Μονομερίς όμως ήταν αδύνατο να φέρουν σε τέλος την ταφή με τέτοιες συνθήκες. Έπρεπε να περιμαζέψουν και κείνους που βρίσκονταν σκοτωμένοι έξω απ' το χωριό και να τους θάψουν. Προς το τέλος της βδομάδας, με τη βοήθεια συνεργείου, που κατάφτασε από τη Λειβαδιά, αποτελειώσανε το έργο της ταφής.

Κατά το ηλιοβασιλεμα οι Διστομίτες, ψυχικά συντριμια και βαλαντωμένοι απ' τον πόνο και την κούραση, αφήνανε το χωριό τους ξαναγυρίζοντας να ξευυχτήσουν στις σπηλιές και στα φαράγγια. Κείνα τους είχαν απομεινει για παρηγοριά. Η νύχτα πια, δεν τους κρατούσε στο σπιτικό τους. Οι τραγικές ώρες, η ανατριχιαστική ατμόσφαιρα που είχαν ζήσει τις δύο αυτές μέρες, τους έκανε να μην μπορούνε να μείνουν άλλο στο χωριό. Και κράτησε αυτό για πολλές μέρες ύστερα. Η ταραγμένη σκέψη τους σαν ξανάφερνε πίσω ορισμένα περιστατικά, ανατάραζε το λογικό τους και τους έκανε ν' αγριεύονται και ν' ανατριχιάζουν σύγκορμοι.

Το απόβραδο της Κυριακής έβρισκε τα μαρτυρικά πτώματα να τ' αγκαλιάζει για πάντα το διστομίτικο χώμα. Και μέσα στο Δίστομο, στο χωριό που είχε μεταβληθεί τώρα πια ολάκερο σ' ένα απέραντο νεκροταφείο, στην ήρεμη καλοκαιρινή νύχτα τρεμόφεγγαν πολλά νεκροκάντηλα στους νιόσκαφους τάφους που κλείνανε μέσα τους τα θύματα της γερμανικής θηριωδίας.

12 ΤΟΥ ΙΟΥΝΗ 1944. ΔΕΥΤΕΡΑ

Οι Γερμανοί δεν είχαν βαριεστήσει απ' το τόσο και τόσο αίμα που είχαν χύσει στο Δίστομο. Θέλανε ν' αποσώσουν το δολοφόνο έργο τους. Απ' την Κυριακή αρκετά εκτελεστικά αποσπάσματα πηγαينوερχόντανε μ' αυτοκίνητα στο δρόμο Διστόμου, χωρίς νάμπουν στο χωριό. Τρομοκρατημένοι όμως οι κάτοικοι, δεν είχε φανεί κανένας τους στη δημοσιά, κι έτσι οι στρατιώτες, για μεγάλη τους λύπη, δεν το «ματώσανε». Την ίδια ταχτική ακολούθησαν και τούτη τη μέρα. Και πάλι όμως δεν βρίσκανε κανένα διαβάτη και παρά λίγο τ' απόσπασμα θα γύριζε άπραγο. Κατεβαίνοντας στην τοποθεσία Βερβά, συναντάνε νάρχωνται απ' το Δίστομο προς τη δημοσιά μερικά άτομα. Σταματάνε και τους στήνουν καρτέρι. Οι στρατοκόποι αυτοί είναι η οικογένεια του φαρμακοποιού του Διστόμου Γιώργη Γαμβρίλη, από έξη άτομα. Τη μέρα της σφαγής ο Γαμβρίλης βρισκονταν στη Λειβαδιά και μαθαίνοντας το χαλασμό που γίνηκε στο χωριό του, έφυγε αμέσως την Κυριακή κι από κρυφά μονοπάτια, πήγε στο Δίστομο να δει τι είχε απογίνει η οικογένειά του.

Τη βρήκε ζωντανή που είχε γλυτώσει κάτω στο γιאלό. Για να τη σιγουρέψει από ενδεχόμενη καινούργια επιδρομή, την πήρε ξημερώματα τη Δευτέρα για να τη μεταφέρει στο χωριό Δαύλεια. Μεσοστρατίς, στου Βερβά, αναπάντεχα πέσανε πάνω στους δολοφόνους που τους καρτερούσαν.

Με μιας ορμάνε καταπάνω οι Γερμανοί και με ντουφεκιές και λογχισμούς σκοτώνουν όλη την οικογένεια. Όταν την άλλη μέρα πήγανε να τους θάψουν οι χωριανοί τους, τους βρήκαν σε τούτη την κατάσταση. Ο Γαμβρίλης είχε αγκαλιασμένα τα δυο παιδιά του, το Βασίλη εφτά χρονώ και το Δημήτρη πέντε, για να τα προστατεύσει απ' τα δολοφόννα χτυπήματα. Τη γυναίκα του Θηρεσία που ήταν γκαστρωμένη στο μήνα της, την είχαν ξεκοιλιάσει και το έμβρυο βρέθηκε παραπεταμένο μακριά της. Κοντά στη μάνα τους ήταν λογχισμένα τ' άλλα δυο παιδιά της, η Βασιλική τεσσάρω χρονώ κι η Ανεστία ενάμιση.

Μαζί με το Γαμβρίλη, πήγαινε στη Δαύλεια κι ο Λουκάς Ζάκκας ή Καρναβάς. Τη στιγμή που δολοφονούσανε οι στρατιώτες την οικογένεια Γαμβρίλη, ο Ζάκκας είχε μείνει πιο πίσω, και τρέχοντας κατάφερε να γλυτώσει απ' το απόσπασμα αυτό. Μα τρέχοντας να κρυφτεί τον συναντάει μια γερμανική μοτοσυκλέτα κι οι στρατιώτες που ήταν απάνω της, ρίχνουν με αυτόματο και τον ξαπλώνουν κι αυτό νεκρό.

Έτσι οι Γερμανοί είχαν ξεσπάσει τη μανία τους και τούτη τη μέρα, αβγαταίνοντας τον αριθμό των θυμάτων τους κατά εφτά, εξόν κι από μερικά άλογα που είχαν σκοτώσει κατά το πέρασμά τους....

Πέρασαν δεκαπέντε μέρες για να ξαναθυμηθούνε οι Γερμανοί το πολύπαθο Δίστομο. Το κούρσεμα που είχαν κάνει την πρώτη φορά, τότε που χαροκάψανε το χωριό, δεν τους είχε ικανοποιήσει. Την αρπαγή την είχαν φτάσει ως τη μέση, γιατί η νύχτα τους ανάγκασε να φύγουν και δεν καταφέρανε να ξεγυμνώσουν όλα τα σπίτια. Το έργο τους το είχαν αφήσει ατέλειωτο.

Γι' αυτό και την αυγή τούτης της μέρας, έμπαινε και πάλι στο Δίστομο μια δύναμη, από χίλιους κοντά στρατιώτες πεζούς, χωρίς αυτοκίνητα.

Μα οι βαρδιάτορες που αδιάκοπα παρακολουθούσανε όλο τον καιρό πάνω απ' τις ράχες του Διστόμου, σαν είδανε από μακριά νάρχωνται και πάλι οι Ούννοι προς τα κει, ειδοποίησανε αμέσως τους χωριανούς τους φωνάζοντας: «Γερμανοί έρχονται!». Κι οι λέξεις αυτές αντηχούσανε παντού γιατί οι Διστομίτες τις διαλαλούσανε για να μαθευτεί η είδηση σ' όλες τις μεριές. Στ' άκουσμά τους, ανατρόμαξε το χωριό. Ξαφνιασμένοι οι χωριάτες ξεμάκραιναν βιαστικά

απ' τα σπίτια τους για να κρυφτούνε και πάλι στ' απάτη-
τα καταφύγια τους, να σώσουν τουλάχιστο τη ζωή τους. Σ'
όσους ήταν βολετό και πρόχειρο, παίρναν μαζί τους ότι πο-
λυτιμώτερο είχαν κι άλλοι απ' το φόβο αφήνανε τα σπίτια
τους ολάνοιχτα στη διάθεση του καταχτητή. Και το Δί-
στομο παρουσίαζε την όψη, όπως σε πολύ παλιά χρόνια,
σαν καταπατούσανε κουρσάροι καμιά χώρα.

Σαν μπήκανε οι Γερμανοί μέσα στο Δίστομο με μιας
ξεχύθηκαν σ' όλες τις γειτονιές. Μα βρήκανε το χωριό ά-
δειο από ανθρώπους. Απόμειναν τόσοι που δεν φτάνανε
τους δέκα. Οι πιο πολλοί γέροι, ογδανταχρονίτες κι αστενι-
κοί. Ανήμποροι ν' ακολουθήσουν τους χωριανούς τους μεί-
νανε πίσω.

Στην αγορά του χωριού, συναντήσανε οι επιδρομείς το
μοναδικό Διστομίτη. Ήταν ο ενενηντάρης Αναστάσης
Σταθάς ή Τσαταλάς που κάθονταν σ' ένα πεζούλι στον
Πλάτανο και τους παρακολουθούσε στωικά, παίζοντας με
το ραβδί του. Οι στρατιώτες τον ζύγωσαν και κάποιος απ'
αυτούς που ήξερε ελληνικά, τον ρώτησε τι απόγιναν οι χω-
ριανοί του.

— Σάμπως αφήσατε και κανένα! Το κάνατε όλο το χω-
ριό νεκροταφείο!». Του απάντησε ατάραχος ο γέρος.

Πεισμωμένοι τότε απ' την απάντηση του γερο-τσοπά-
νη, ένας απ' τους στρατιώτες τον χτύπησε με το κοντάκι
στο κεφάλι και του έσκισε το μέτωπο.

Οι Γερμανοί όμως δεν πολυσκοτιζόνταν για τη φευγάλα
των Διστομιτών. Αν οι λόγχεις τους μένανε τούτη τη φορά
άβαφες από αίμα και τα βόλια τους δεν τσάκιζαν ανθρώπι-
να κόκκαλα, είχαν άλλη δουλειά να καταπιαστούνε: Να ξε-
γυμνώσουν και να καταστρέψουν. Για το σκοπό αυτό κατα-
φτάσανε σε λίγο και περί τα δέκα άδεια φορτηγά αυτοκίνη-
τα για να τα γιομίσουν διάφορα είδη. Και με μιας, χωρίς
αργητά, κάνανε αρχή στο έργο τους. Μπαίνανε μέσα στα
σπίτια, αυτή τη φορά σ' όλο το χωριό, κι αρπάζανε ότι
τους άρεσε κι είχε πέραση στο εμπόριο και τα υπόλοιπα τα

καταστρέφανε. Σπίτι δεν έμεινε ακούρσευτο. Πιο μικρή ζημιά θάκανε ακριδομάνι αν έπεφτε σ' αθέριστα γεννήματα από τούτους.

Δεν έβλεπε κανείς κείνη την ώρα παρά Γερμανούς στρατιώτες να πηγαινόρχωνται φορτωμένοι λογιό-λογιό πράματα και να τα στιβάζουν στ' αυτοκίνητα. Τίποτα δεν τους αφήνουν. Ακόμα κι ολάκερες προίκες κοριτσιών σηκώσανε. Για ώρες πολλές κράτησε το γδύσιμο αυτό. Τ' αυτοκίνητα είχαν γιομίσει απ' τη σοδειά που τους έδωσε η κουρσάρικη επιχείρηση. Κι αφού πια δεν μπορούσαν να πάρουν άλλα πράματα — τ' αυτοκίνητα γιόμισαν ως πάνω — και δεν υπήρχε τίποτ' άλλο για καταστροφή, βάλανε φωτιά και κάψανε και τρία σπίτια: του Ηλία Καρούζου, του Νίκου Παπαθανασίου και του Αντώνη Στεργίου ή Πάπου.

Δεν περιορίστηκαν μονάχα μέσα στο χωριό μα ξαπλώθηκαν και στην περιοχή του. Κάψανε και πλιατσικολογήσανε ακόμα και μερικά μαντριά, όπως του Γκρέκου και της Καταρραχογιάννεας. Σύγχρονα αρπάξανε και πήρανε μαζί τους αρκετά γιδοπρόβατα κι άλογα.

Σ' ένα σπίτι πετυχαίνουν και το μοναδικό θηλυκό που είχε μείνει στο Δίστομο. Ήταν η Αγγέλω Περγαντά ή Σουλειμάνη. Κοντά πενήτα χρονώ, τυφλή από γεννησιμιού της και βλαμμένη στο μυαλό. Δεν σκιάζονταν για να πάει κοντά με τους άλλους, επειδή ήταν σίγουρη πως δεν ήταν ποτέ δυνατό η κατάντια της να γεννήσει σ' άνθρωπο σαρκικό πάθος. Δεν είχε υπολογίσει όμως και τα κτήνη.

Μα μήτε η κατάστασή της, μήτε τα χρόνια της στάθηκαν άξια να τη γλυτώσουν. Οι Ούννοι δεν μείνανε σαρκικά αδιάφοροι. Ξέσπασαν πάνω της την ερωτική τους λύσσα. Κι η αδικημένη απ' τη φύση ανθρώπινη αυτή ύπαρξη αγωνίστηκε όσο μπορούσε για να γλυτώσει το ντρόπιασμα. Με καταματωμένο το πρόσωπο και το κορμί της σπάσανε και τα πιο πολλά δόντια, σχεδόν αναίσθητη βιάζεται όχι από ένα μονάχα στρατιώτη μα από δεκαπέντε!...

Αν απ' την πρώτη τους επιδρομή οι Γερμανοί στρατιώτες φεύγοντας αφήσανε το Δίστομο βαριοκουρσεμένο σε

ψυχές, τη μέρα τούτη το παρατήσανε διαγουμεμένο σύσπι-
το.

Και κλείνω το χρονικό με τον κατάλογο των σκοτωμέ-
νων. Είναι ο αδιάψευστος μάρτυρας όλης αυτής της τραγω-
δίας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΚΟΤΩΜΕΝΩΝ

Αριθ.	Όνομα και επώνυμο	Ηλικία	Παρατηρήσεις
1	Ανέστη Αν. Αθηνά	16	α αδέρφια
2	Ανέστης Αν. Λουκάς	11	β
3	Ανέστη Ι. Σοφία	44	α μητέρα
4	Ανέστης Ι. Νίκος	14	β γιος
5	Βασιλαράκος Β. Τάσος	63	
6	Βασιλείου Β. Παναγιώτης	49	
7	Βουζιλάκος Α. Μιχάλης	29	Αίγινα*
8	Γαμβρίλης Β. Γιώργης	41	α
9	Γαμβρίλη Γ. Θηρεσία	39	β
10	Γαμβρίλης Γ. Βασίλης	7	γ
11	Γαμβρίλης Γ. Δημήτρης	5	δ οικογένεια
12	Γαμβρίλη Γ. Βασιλική	4	ε
13	Γαμβρίλη Γ. Ανεστία	1	στ
14	Γαμβρίλη Χ. Χάιδω	34	
15	Γαμβρίλη Ν. Σοφούλα	43	α μητέρα
16	Γαμβρίλη Ν. Ευσταθία	7	β κόρη
17	Γεωργακός Δ. Λουκάς	51	α
18	Γεωργακού Λ. Βασιλική	45	β
19	Γεωργακού Λ. Γιαννούλα	24	γ οικογένεια
20	Γεωργακός Λ. Δημήτρης	19	δ
21	Γεωργακού Λ. Ουρανία	14	ε

* Τόπο καταγωγής αναφέρω μονάχα για όσους δεν ήταν Διστομίτες

22	Γρίβα Δ. Χρυσούλα	38	α μητέρα
23	Γρίβας Δ. Λουκάς	2	β γιος
24	Δημάκας Α. Νικόλας	17	
25	Δημάκα Ματ. Παγώνα	31	α μητέρα
26	Δημάκα Ματ. Κων/νος	μηνών6	β κόρη
27	Ζάκκας Α. Γιάννης	40	α αντρόγυνο
28	Ζάκκα Ι. Διαμάντω	37	β
29	Ζάκκα Ν. Αργόντω	24	
30	Ζάκας Ν. Λουκάς	38	
31	Ζάκκα Θ. Ζωή	25	α μητέρα
32	Ζάκκα Θ. αβάφτιστο	μην.2	β γιος
33	Ζήσης Ν. παπά-Σωτήρης	38	α
34	Ζήση Ν. Μαργαρίτα	1	β οικογένεια
35	Ζήσης Σ. Νικολάκης	71	γ
36	Ζήσης Α. Παναγιώτης	66	α πατέρας
37	Ζήσης Π. Νικόλας	26	β γιος
38	Καίλης Ν. Γιάννης	74	α πατέρας
39	Καίλη Ι. Γεωργία	29	β κόρες
40	Καίλη Ι. Δήμητρα	33	γ
41	Καίλης Α.Λουκάς	8	
42	Καίλης Μ. Δημήτρης	66	
43	Καραγιάννης Οθ. Παναγιώτης	57	α
44	Καραγιάννη Π. Μαρία	47	β αντρόγυνο
45	Καρούζου Δ. Ελένη	66	α μητέρα
46	Καρούζου Δ.Τούλα	17	β κόρη
47	Καρβούνη Αλκ. Αθανασία	37	α μητέρα
48	Καρβούνης Αλκ. Γιάννης	5	β γιος
49	Καστρίτη Αθ. Σταμούλα	44	
50	Κελέρμενου Σ.Καλούσα	39	
51	Κελέρμενου Χ. Αθηνά	53	
52	Κελέρμενου Ι. Αθηνά	48	
53	Κίνιας Γ. Χρήστος	34	
54	Κίνιας Σ. Θεμιστοκλής	51	α πατέρας
55	Κίνια Θ. Ευτυχία	21	β κόρη
56	Κοκκίνης Α. Γιάννης	26	α
57	Κοκκίνης Α. Θανάσης	19	β αδέρφια
58	Κοκκίνης Αρισ. Αγγελής	78	α

59	Κοκκίνη Αγγελ. Θεοφανή	76	β αντρόγυνο
60	Κορούμπαλης Λ. Μιλτιάδης	39	α Δελφοί
61	Κορούμπαλη Μ. Νερατζούλα	32	β Δράμα αντρ.
62	Κούτρου Γ. Παναγιού	59	
63	Κουτριάρη Ν. Γιαννούλα	38	α
64	Κουτριάρη Ν. Καλούσα	12	β μητέρα
65	Κουτριάρης Ν. Λουκάς	6	γ
66	Κουτριάρη Ν. Λουκία	5	δ παιδιά
67	Κουτριάρη Ν. Νικολέττα	7	ε
68	Κριτσώπης Α. Κώστας	44	α Βελίτσα
69	Κριτσώπη Κ. Αστερία	34	β αντ.Μεραλί
70	Κωσταντίνου Μ. Γιάννης	63	α πατέρας
71	Κωνσταντίνου Ι. Κατερίνη	19	β Δεσφίνα κόρη
72	Λαγός Κ. Γιώργης	35	Στείρι
73	Λάμπρου Π. Μαρία	62	
74	Λάμπρου Γ. Νίκος	33	α
75	Λάμπρου Γ. Γιάννης	29	β αδέρφια
76	Λεμονής Ι. Γιώργης	68	α
77	Λεμονής Γ. Γιάννης	30	β οικογένεια
78	Λεμονή Ι. Παναγιωτίτσα	22	γ
79	Λιάσκος Αν. Λουκάς	76	α
80	Λιάσκου Α. Φωτεινή	23	β
81	Λιάσκος Α. Νικόλας	5	γ οικογένεια
82	Λιάσκος Α. Δημήτρης	1	δ
83	Λίτσου Ι. Ασήμω	63	
84	Λούκας Ε. Γιώργης	62	α αντρόγυνο
85	Λούκα Γ. Πανδώρα	41	β Αράχωβα
86	Λούκα Αν. Χρυσούλα	23	α μητέρα
87	Λούκας Αν. Γιάννης	2	β γιος
88	Λούκα Αν. Αρτεμήςια	85	
89	Μαλάμος Α. Σπύρος	67	α πατέρας
90	Μαλάμου Σ. Λουκία	8	β κόρη
91	Μαλάμου Α. Δημήτρα	38	α μητέρα
92	Μαλάμος Α. Γιάννης	9	β γιος
93	Μάριος Δ. Παναγιώτης	68	
94	Μάριου Δ. Πανώρα	42	
95	Μαστρογιάννης Λ. Νικόλας	69	α πεθερός

96	Μαστρογιάννη Α. Ελισσάβετ	29	β νύφη
97	Μίχας Ν. Γιώργης	60	
98	Μίχας Ι. Ηρακλής	66	
99	Μπαλαγούρας Ι. Νικόλας	49	
100	Μπαλαγούρα Π. Θεοχού	71	
101	Μπαμπανοπούλου Β. Χρυσάφω	45	α μητέρα
102	Μπαμπανοπούλου Β. Σοφία	6	β κόρη
103	Μπάρλου Χ. Ταρσία	44	
104	Μπάρλου Π. Λουκούλα	29	α μητέρα
105	Μπάρλου Π. Τασούλα	4	β
106	Μπάρλου Π. αβάρτιστο μην.	5	γ παιδιά
107	Μπάρλου Α. Ελένη	9	
108	Μπαρμπούτα Σ. Νίτσα	39	α μητέρα Λειβ.
109	Μπαρμπούτας Σ. Αλέκος	6	β γιός
110	Μπασδέκη Αν. Γαρυφαλιά	32	α μητέρα
111	Μπασδέκη Αν. Ελένη	3	β κόρη
112	Μπασδέκη Ευθ. Ανθούλα	80	
113	Μπούρα Ν. Ασήμω	54	
114	Μπούρας Γ. Μήτρος	63	α
115	Μπούρα Δ. Αφροδίτη	55	β αντρόγυνο
116	Μπούρας Ι. Μήτσος	38	
117	Μπούρας Λαζ. Λουκάς	25	
118	Νικολάου Νεοκ. Μιλτιάδης	37	α
119	Νικολάου Μ. Κονδύλω	30	β
120	Νικολάου Μ. Κατίνα	5	γ οικογένεια
121	Νικολάου Μ. Μαρία	3	δ
122	Νικολάου Β. Βιολέττα	5	
123	Νικολάου Γ. Θεοχού	34	
124	Νικολάου Γ. Γιάννης	65	α
125	Νικολάου Ι. Γιαννούλα	60	β οικογένεια
126	Νικολάου Ι. Ασήμω	39	γ
127	Νίκου Θ. Νίκος	69	α
128	Νίκου Ν. Γιαννούλα	64	β αντρόγυνο
129	Νταή Κ. Μαρία	16	
130	Οικονόμου Ν. Φαίδων	69	
131	Οικονόμου Αν. Γιάννης	45	

132	Παντίσκα Ν. Παγώνα	52	
133	Πανουριάς Ι. Θανάσης	53	
134	Παπαδιάς Μήτσος	50	Ξηροπήγαδο
135	Παπαθανασίου Ι. Φροσύνη	78	
136	Παπαϊωάννου Αρ. Γιώργης	33	
137	Παπαϊωάννου Α. Γιάννης	38	α
138	Παπαϊωάννου χήρα Α. Δήμητ.	66	β
139	Παπαϊωάννου Ι. Γεωργίτ	31	γ οικογένεια
140	Παπαϊωάννου Ι. Λουκάς	6	δ
141	Παπαϊωάννου Ν. Γιάννης	31	α
142	Παπαϊωάννου Ι. Φροσύνη	36	β αντρόγυν.
143	Παπαϊωάννου Γ. Αριστοτέλης	9	
144	Παπαλεωνίδα Α. Παγώνα	34	
145	Πασχούλη Δ. Βασιλική	38	α μητέρα
146	Πασχούλης Δ. Στάθης	6	β γιός
147	Πελεκάνος Α. Σπύρος	42	Λειβαδιά
148	Πελέκης Δ. Ηλίας	36	Λειβαδιά
149	Περγαντά Κ. Ελένη	50	
150	Περγαντάς Ματ. Νικολής	52	α
151	Περγαντά Ματ. Μαρία	73	β οικογέν.
152	Περγαντά Νικ. Βασίλω	48	γ
153	Περγαντά Ι. Βασίλω	65	
154	Περγαντάς Ν. Πέτρος	19	
155	Περγαντά Αν. Ελένη	68	
156	Περγαντά Β. Ζαφείρω	10	
157	Πετσάβα Β. Σοφία	19	Δεσφίνα
158	Σεχρεμέλης Α. Γιάννης	14	
159	Σεχρεμέλης Γ. Χρήστος	3	
160	Σεχρεμέλη Α. Κυριακούλα	57	
161	Σιδεράς Α. Σπύρος	71	
162	Σιδέρη Γ. Ευσταθία	28	
163	Σκούτας Ι. Χρήστος	58	
164	Σκούτας Ν. Γιάννης	64	
165	Σταθάς Ε. Γιάννης	69	α
166	Σταθά Α. Φροσύνη	27	β
167	Σταθά Α. Ελένη	8	γ οικογένεια
168	Σταθάς Α. Γιάννης	3	δ

169	Σταθά Α. Ζωίτσα μην.	7	ε
170	Σταθάς Δ. Στάθης	5	
171	Σταθάς Α. Γιώργης	84	
172	Σταθά Ηλ. Παναγιωτίτσα	12	
173	Σταύρου Ν. Λουκάς	33	α
174	Σταύρου χήρα Ν. Ασήμω	69	β
175	Σταύρου Λ. Ασήμω	29	γ οικογένεια
176	Σταύρου Λ. Παναγιωτίτσα	4	δ
177	Σταύρου Λ. Γιάννης	68	α πατέρας
178	Σταύρου Ι. Σοφία	26	β κόρη
179	Σταύρου Αν. Ασήμω	30	
180	Σφοντούρη Π. Γαρυφαλλιά	24	α μητέρα
181	Σφοντούρης Π. Αργύρης	4	β γιός
182	Σφοντούρη Θ. Ασήμω	39	α
183	Σφοντούρης Θ. Αργύρης	7	β οικογένεια
184	Σφοντούρη χήρα Αργ. Σταμ.	80	γ
185	Σφοντούρη Ι. Φροσύνη	42	
186	Σφοντούρη Π. Νικολέττα	63	
187	Σφοντούρη Π. Άννα	50	α μητέρα
188	Σφοντούρης Π. Νίκος	12	β γιός
189	Σφοντούρης Π. Γιάννης	43	
190	Σφοντούρη Π. Μαρία	55	
191	Σφοντούρη Αρ. Κατερίνη	44	
192	Σφοντούρης Αρ. Νικόλας	45	α
193	Σφοντούρη Ν. Βασιλική	35	β αντρόγυνο
194	Σφοντούρης Π. Θανάσης	35	α
195	Σφοντούρη Θ. Βασιλική	35	β οικογένεια
196	Σφοντούρης Θ. Νικόλας	2	γ
197	Σφοντούρης Λ. Αριστείδης	60	
198	Σφοντούρης Λεων. Νικόλας	12	
199	Σφοντούρης Θ. Χαράλαμπ.	63	α
200	Σφοντούρη Χ. Πετρούλα	60	β αντρόγυνο
201	Σφοντούρης Θ. Γιώργης	62	α πατέρας
202	Σφοντούρης Γ. Γιάννης	30	β
203	Σφοντούρης Γ. Δημήτρης	26	γ γιοί
204	Σφοντούρη Ι. Ζαφείρω	57	
205	Σφοντούρη Ν. Βασιλική	65	

206	Σφροντούρης Θεμ. Λουκάς	52	α
207	Σφροντούρη Α. Φλωρού	55	β
208	Σφροντούρη Α. Όλγα	22	γ οικογένεια
209	Σφροντούρη Α. Παναγιωτίτσα	15	δ
210	Σφροντούρης Α. Θεμιστοκλής	32	ε
211	Σωτηρίου Σ. Ασήμω	61	Στείρι
212	Τζάθας Α. Νίκος	57	α πατέρας
213	Τζάθας Ν. Τάσος	30	β γιός
214	Τζάθας Ι. Παγώνια	38	α μητέρα
215	Τζάθας Ι. Χαράλαμπος	14	β γιός
216	Τζάθας Η. Μήτσος	42	
217	Τσάμη Α. Αστέρω	42	α μητέρα
218	Τσάμη Α. Κατερίνη	13	β
219	Τσάμης Α. Όθωνας	3	γ παιδιά
220	Τσάμη Α. Ευδοκία	64	
221	Τσάμη Ι. Αλεφάντω	60	
222	Τσόκος Δημήτρης	30	Λειβαδιά
223	Φιλίππου Ι. Μαριέττα	29	

Η σφαγή του Διστόμου, φυσικό ήταν να ξεσηκώσει την ψυχή κάθε Έλληνα και να γεννήσει την πιο μεγάλη αγανάχτηση. Τέτοιο πρωτάκουστο κακούργημα δεν μπορούσε ν' αφήσει ασυγκίνητη καμιά ανθρώπινη ύπαρξη πάνω στη γη, εξόν απ' τους χωρίς ανθρωπιά Ναζι κι ιταλοφασίστες.

Σαν ξαπλώθηκε η είδηση την άλλη μέρα — στις 12 του Ιούνη — στην επαρχία και μαθεύτηκε το κακό, όλοι οι κάτοικοι αναστατωθήκανε. Δεν ήταν βέβαια ασυνήθιστοι ν' ακούνε κάθε τόσο απανωτές τις αρπαγές και τις σφαγές μέσα στην περιφέρειά τους απ' τα γερμανοϊταλικά καθάρματα, μα τέτοιο ομαδικό μακελλειό, τέτοια ανθρωποσφαγή, άλλη φορά δεν είχε ξαναγίνει.

Οι Λειβαδίτες σ' ένδειξη διαμαρτυρίας από συμπόνια και πένθος, την αυγή της Τρίτης, κανένας δεν βγήκε απ' το σπίτι του και δεν κυκλοφόρησε στην πόλη. Ξωτάρηδες κι εργάτες δεν πήγανε στα χωράφια τους και στις δουλειές

τους κι όλα τα μαγαζιά μείνανε κλειστά. Οι δρόμοι μέσα στην πόλη απόμειναν ολότελα έρημοι κι οι καμπάνες των εκκλησιών αργοχτυπούσανε λυπητερά.

Ο νομάρχης της Λειβαδιάς, μ' όλο που ήταν ένα όργανο της κυβέρνησης κατοχής, δεν δίστασε τη Δευτέρα ν' αναφέρει μ' έγγραφο τηλεγράφημα στο Υπουργείο Εσωτερικών και σ' άλλες διοικήσεις κι οργανισμούς, το απαίσιο τούτο ομαδικό έγκλημα. Στο ίδιο τηλεγράφημα αναφέρει κι άλλη δολοφονική εκδήλωση σε κάποιο χωριό.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΝΟΜΑΡΧΟΥ
Αριθμ. Εμπ. Πρωτ. 97

Έγγραφο Τηλεγράφημα
Λεβάδεια 12-6-44

Υπουργείον Εσωτερικών
(Γενικήν Γραμματείαν)

Αθήνας

Χωρίον Δίστομον εξετελέσθησαν απόγευμα 10 τρέχοντος παρ' ισχυρού Γερμανικού αποσπάσματος σωμάτων εφόδου υπερχίλιοι άνδρες, γυναίκες, παιδιά, νήπια, ετραυματίσθησαν δε υπερδιακόσιοι stor Πρόεδρος Κοινότητας, ιερεύς, ειρηνοδίκης, φαρμακοποιός και άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι εκρεουργήθησαν μεθ' ολοκλήρων οικογενειών των stor Τραυματίαι μεταξύ των οποίων πολλοί βρεφικής και παιδικής ηλικίας κρύπτονται αιμάσσοντες εις σπήλαια καθόσον εις μάτην αναμένοντες στοιχειώδη ιατρικήν περίθαλψιν stor Ηναγκάσθη μεταχειρισθώ βίαια μέτρα κατά ιατρών αρνουμένων μεταβούν επί τόπου, απροθυμία εύλογος δικαιολογημένη stor Διατάξατε και ενεργήσατε συντομωτά την αποστολήν νοσοκομειακού συνεργείου πλήρους εμπύχου

και αψύχου υλικού περίθλαψιν τραυματιών και ενεργήσατε συντομωτάτην αποστολήν ετέρου πλήρους συνεργείου μονίμου ενταύθα διαμονής καθ' όσον προβλέπω μεγάλης εκτάσεως προσεχή αιματοχυσίαν stor Χθες 11 τρέχοντος εις θέσιν Καλάμι εξετελέσθησαν τέσσαρες οικογένειαι μεθ' απάντων τέκνων των εν όλω άτομα 19 stor Σήμερον έτεροι δεκάκx εξετελέσθησαν επίσης Δίστομον έτεροι δε εκατόν εις Άνω Βελίτσαν stor Διεμαρτυρήθην εντόνως, παρακαλώ διαμαρτυρηθήτε εις ανωτέρας αυτόθι Γερμανικάς αρχάς δι' εντελώς αδικαιολογήτους εκτελέσεις stor Χωρίον Δίστομον κατ' εξοχήν Εθνικιστικού χαρακτήρος stor Αποστείλατε ανάλογον οικονομικήν ενίσχυσιν δι' οικογενείας παθόντων stor Πλήρης διάλυσις των πάντων stor Μεριμνήσατε ταχίστην αποστολήν δυνάμειω Χωροφυλακής με αναλόγους αξιωματικούς, καλόν οπλισμόν, επιβάλω τάξιν stor Αύριο αποστέλλω λεπτομερή έκθεσιν.

Νομάρχης

ΙΩ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

Κοινοποιείται:

1) Πρόεδρον Κυβερνήσεως	} Αθήνας
2) Υπουργείον Προνοίας	
3) Κομιτάτον Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού	
4) Ελληνικόν Ερυθρόν Σταυρόν	
5) Ανώτερον Γεν. Δ/ντή Ασφαλείας	

Κι εξόν απ' τις παραπάνω διοικητικές του ενέργειες, ο νομάρχης είχε το θάρρος να παρουσιαστεί στον τότε διοικητή ταγματάρχη L. Rickert και μ' αγανάκτηση να διαμαρτυρηθεί για τις σφαγές που είχαν κάνει οι στρατιώτες των Ες-Ες. Μα ο διοικητής δήμιος αδιαφόρησε ολότελα. Πώς μπορούσε να νοιαστεί για ένα τέτοιο, ο κτηνάνθρωπος αυτός, που είχε συνηθίσει να σφάζει αδιάκριτα κι η αιματοβαμμένη δράση του ήταν γνωστή στη Βοιωτία...

Την άλλη μέρα— στις 13 — ο νομάρχης υπόβαλε στο υπουργείο Εσωτερικών την πιο κάτω εμπιστευτική αναφο-

ρά του. Μέσα σ' αυτή, θαρρετά κι ωμά, προς τιμή του, περιέγραφε σε πολλά κατεβατά τα γεγονότα της σφαγής του Διστόμου. Είναι ίσως, ένα απ' τα λιγοστά έγγραφα της εποχής της μαύρης σιλαβιάς, που μέσα σ' αυτό ένας κυβερνητικός εκπρόσωπος είχε την τόλμη να πει άφοβα την αλήθεια και να χαρακτηρίσει κατά πως έπρεπε τις βάρβαρες ορδές των Ναζί. Το πολύτιμο τούτο ντοκουμέντο αξίζει να το παραθέσω ολόκληρο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΝΟΜΑΡΧΟΥ
Αριθμ. Εμπ. Πρωτ. 101

Εμπιστευτική
Εν Λειβαδεία τη 13-6-1944

Προς
το Υπουργείον των Εσωτερικών
(Γενικήν Γραμματείαν)

Αθήνας

Λαμβάνω την τιμήν ν' αναφέρω τα ακόλουθα:

Από δύο ημερών διανύω τας δραματικώτερας, τας πλέον μαρτυρικής στιγμάς της ζωής μου. Τα συμβαίνοντα εις την περιφέρειάν μου τας δύο τραγικάς αυτάς ημέρας, οι οποίαι είναι ασφαλώς προάγγελοι επικειμένων προσεχώς τρομεράς εκτάσεως αιματηρών γεγονότων, υπερβαίνουν εις ωμότητα και αγριότητα και αυτήν την νύκτα του Αγίου Βαρθολομαίου και αυτούς τους Σικελούς Εσπερινούς.

Είναι απεριγράπτος και άνευ προηγουμένου η ενεργηθείσα σφαγή από μέρους των οργάνων των αρχών κατοχής κατά του αμάχου πληθυσμού της υπαίθρου κατά τας προλαβούσας αυτάς δύο ημέρας. Υπερχίλιοι άνθρωποι μεταξύ των οποίων πολλάι γυναίκες, παιδιά και βρέφη, έπεσαν από τα βλήματα των ελαφρών και βαρέων πολυβόλων, τα οποία εκρότουν στρεφόμενα προς πάσαν κατεύθυνσιν όπου ανύπο-

πτος ο ανθρώπινος στόχος επρόβαλεν. Λυσσαλέα η αγριότης δεν εφείσθη ούτε των νηπίων τα οποία άτκφα έτι, σφίγγονται σπασμωδικώς στοργικά εις τους αψύχους κόλπους των μητέρων.

Ολόκληρον χωρίον το Δίστομον κατεστράφη. Όχι διά πυρός. Αλλά δι' αθρόας των κατοίκων παντός φύλου και ηλικίας εκτελέσεως. Εκ των δισχιλίων κατοίκων του ολιγώτεροι των χιλίων εναπέμειναν από της προχθές και αυτοί έξάλλοι και αλλόφρονες πλανώνται ανά τας απροσίτους κρύπτας των ορέων, ουδέ σκέψιν τολμώντες προς επάνοδον εις τα ίδια.

Ιστορώ τα γεγονότα εξ αρχής:

Την πρωίαν της 10ης τρέχοντος αι Γερμανικαί αρχαί επέταξαν τα υπ' αριθμ. 33257 και 24321 ιδιωτικά αυτοκίνητα ανήκοντα το μεν πρώτον εις τον Εμμανουήλ Χασούραν και Αθανάσιον Κόρμπον, το δε δεύτερον εις τη Γλυκερίαν χήραν Σπυρ. Ηελεκάνου και εις τον Τριαντάφυλλον Παπαευσταθίου, εντός των οποίων επεβίβασαν περίπου πεντήκοντα Γερμανούς στρατιώτας ενδεδυμένους με πολιτικός ενδυμασίας, τας οποίας είχαν αποσπάσει από τους εγκαθειρκτους των εδώ φυλακίων. Τα αυτοκίνητα ταύτα οδηγούντο υπό Ελλήνων οδηγών, των Σπυρ. Πελεκάνου ή Κουρκουτά και Λουκά Ζάχου.

Τα εν λόγω αυτοκίνητα με τους μετεμφισμένους εις μαυραγορίτας και χωρικούς Γερμανούς στρατιώτας, τα όπλα των οποίων είχαν τοποθετηθή κατά τρόπον ώστε να μην είναι δυνατόν να φαίνωνται, εξεκίνησαν με κατεύθυνσιν προς Αμφισσαν την θην πρωινήν. Μετά ημίσειαν ώραν εξεκίνησαν ακολουθούντα τα πρώτα εικοσάς περίπου αυτοκινήτων πλήρη στρατού. Προφανώς οι Γερμανοί είχαν πληροφορίας ότι άτακτοι ενεδρεύουν εις τινα σημεία της δημοσίας οδοϋ. Και την ενέδραν του βράχου και της λόχμης ηθέλησαν να την αιφνιδιάσουν με την τροχήλατον αυτήν παγίδα.

Τα φέροντα τους με πολιτικήν αμφίσειν Γερμανούς στρατιώτας αυτοκίνητα έφθασαν την 10ην πρωινήν εις Δίστομον, οι κάτοικοι του οποίου με τον Πρόεδρον της Κοινό-

τητος επί κεφαλής, τους επεφύλαζαν ευχάριστον υποδοχήν. Εἰς ἐρώτησιν του ἐπί κεφαλῆς αξιωματικοῦ εἰς ἐνεφανίσθησαν κατὰ τας ἡμέρας ἐκείνας ἀντάρται εἰς το χωρίον, οἱ κάτοικοι ἀπήντησαν καταφατικῶς. Πράγματι τας τελευταίας ἡμέρας εἶχε παρατηρηθῆ ζωηρά περὶ το χωρίον κινήσεις των ἀτάκτων, οἱ οποίοι χολωμένοι διότι οἱ κάτοικοι του δεν ἔστεργον να ἐνταχθούν εἰς τὴν κομμουνιστικὴν οργάνωσιν, δεν ἔπαυον να κακοποιούν τους ζωηρότερον ἀνθισταμένους εἰς τας αξιώσεις των. Ἐπὶ πλέον ἀπειλαὶ ἐξεσφενδονίζοντο ὅτι θα ἔκκιον διὰ γερμανικῶν χειρῶν το χωρίον.

Μετὰ δῖωρον ἀνάπαυσιν οἱ Γερμανοὶ ἐπιβάντες των αυτοκινήτων των ἐκίνησαν προς τὴ διατεταγμένην πορείαν των. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως των ὁμως εἰδοποίησαν τους κατοίκους ὅτι θα ἐπέστρεφον μετὰ μικρὸν και ἐτόνισαν τὴν ἀξίωσίν των να εὔρουν συγκεντρωμένους ὅλους εἰς τας οικίας των, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των.

Ἡ ἀξίωσις αὕτη και ὁ τρόπος καθ' ὃν διετυπώθη, ἐνέβαλον εἰς ἀπαισιοδόξους σκέψεις τους χωρικοὺς, τινές των οποίων — δυστυχῶς ολίγοι — ἔσπευσαν ν' ἀπομακρυνθούν μετὰ τῆς οικογενείας των του χωρίου. Ἐν τῷ μετὰξὺ τα συνεχίζοντα τὴν πορείαν των ἐλληνικὰ αυτοκίνητα, τα φέροντα τους μετεμφισμένους Γερμανοὺς στρατιώτας ἔφθασαν εἰς το μέσον τῆς οδοῦ, ἥτις ἐνώνει το Δίστομον μετὰ του χωρίου Στεῖρι. Ἐκεῖ ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν «Καταβόθρα» ἐδέχθησαν αἰφνιδίως τα πυρὰ ομαδὸν των ἐντεύθεν και ἐκείθεν τῆς οδοῦ και ἐπὶ ὑψωμάτων ἐνεδρευόντων ἀτάκτων ὡς και τα βλήματα των ὄλμων των. Τα αυτοκίνητα υποστάντα βλάβην εἰς τους τροχοὺς ἐσταμάτησαν και ἐξεπῆδησαν ἐξ αὐτῶν οἱ Γερμανοὶ, οἱ οποίοι ἐντὸς δύο πυρῶν τώρα, ἤνοιξαν πυρ κατὰ τῆς ἀμφιπλευροῦ ἐνέδρας. Ἡ φθορὰ ὁμως τούτων, λόγω τῆς μειονεκτικῆς θέσεως των, ὑπῆρξε σημαντικὴ. Θα ἀπέβαινε δε συντριπτικὴ ἀν ἡ ἀκολουθοῦσα μακρόθεν γερμανικὴ δύναμις δεν ἐπενέβαινε εἰς τὴν συμπλοκὴν διὰ των πυρῶν του πυροβολικοῦ τῆς. Και ὑπῆρξαν τόσον εὔστοχοι αἱ βολαί, ὥστε οἱ ἀτακτοὶ ἐξηναγκάσθησαν να τραποῦν εἰς φυγὴν και ἐν τέλει να ἐξαφανισθούν.

Εκ των υποστάντων τον χιφνιδισμὸν μετεμφερισμένον στρατιωτῶν εἰς εφρονεύθησαν, μετὰ τῶν ὁποίων εἰς ἀξιωματικὸς καὶ δεκαπέντε τουλάχιστον τραυματίσθησαν μάλλον βαρέως. Ἐπίσης εφρονεύθη καὶ ὁ Ἕλλην ὁδηγὸς τοῦ επιταχθέντος αυτοκινήτου Σπυρίδων Πελεκάνος ἢ Κουρκουτάς. Ἐκ των ἀνταρτῶν ἔπεσαν δεκαπέντε καὶ ἰσάριθμοι ἐπληγώθησαν.

Μετὰ τὴν συλλογὴν των νεκρῶν καὶ τραυματιῶν των καὶ τὴν διακομιδὴν των μὲν εἰς Λειβάδειαν των δὲ εἰς Ἀμφισαν, ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀφοῦ ἐπυρπόλησε τὰ ἐπιταχθέντα ἐλληνικὰ αυτοκίνητα, ἵνα μὴ περιέλθουν εἰς χεῖρας των ἀνταρτῶν διέκοψε τὴν πορείαν του καὶ ἐπανεστράφη πορευθεὶς εἰς Δίστομον.

Στρατιωτικὴ πορεία, στρατιωτικὴ διαδρομὴ φρικιαστικὴ. Εἰς μάτην ὁ ερευνητὴς θὰ ἐπιχειρήσῃ, φυλλομετρῶν τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν, ν' ἀνεύρῃ σελίδας τόσον αἰματηράς, μεστὰς ἀγριότητος καὶ ἀπανθρωπίας. Καθ' ὁδὸν τὰ πολυβόλα δὲν ἔπαυον νὰ σκορποῦν τὸν θάνατον πρὸς πάσαν κατεύθυνσιν. Ἀνύποπτοι ὁδοιπόροι, ἐφιπποὶ ἀξιδιώται, ἐπ' αυτοκινήτων, ἐπιπτον σωρηδόν. Ἀμέριμνοι γεωργοὶ ἀφοσιωμένοι εἰς τὸ θεῖον ἔργον τῆς γεωργίας, εἴτε εἰς τοὺς ἀγροὺς εἴτε εἰς τὰς ἀμπέλους εφρονεύοντο ἄνευ λόγου, ἄνευ αἰτιολογίας, ἄνευ διακρίσεως. Θὰ υπέθετε κανεὶς ὅτι ἐπὶ των αυτοκινήτων μετεφέροντο τρόφιμοι νευρολογικῆς κλινικῆς, εἰς χεῖρας των ὁποίων εἶχον ἐμπιστευθεὶ ἀνισόρροποι φύλακες των χειροβομβίδας καὶ πολυβόλα. Διότι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὀργῆς, ἀλλὰ περὶ ομαδικῆς παραφροσύνης με ἐκδήλα, με χεираπτά τὰ σημεῖα τῆς λύσεως. Ὅταν οἱ τροχοὶ ἐσταμάτησαν πρὸ τοῦ Διστόμου τρομερὰ ἡ γαλήνη ἠπλοῦτο ἐντὸς τοῦ χωρίου. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἀνθρώποι φιλόνομοι, νομοταγεῖς, ἐθνικισταὶ πρὸ παντός, μὴ ἐπιτρέψαντες ποτὲ παρὰ τὰς ἀπειλὰς καὶ τοὺς δελεασμοὺς, παρὰ τὴν βίαν καὶ τὰς ἀπατηλὰς υποσχέσεις νὰ διεισδύσῃ μετὰ τῶν το μικρόβιον τοῦ κομμουνισμοῦ, υπήκουσαν εἰς τὴν προσταγὴν νὰ ἐγκλεισθῶν εἰς τὰς οἰκίας των. Ἀφελεῖς με τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὡς διώκται ἀπηνεῖς τοῦ ἀτάκτου στοιχείου τῆς υπαίθρου, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατρέξουν κίνδυνον, ἔμειναν ἀκλόνητοι

εις τας οικίας των, εν μέσω των οικογενειών των, των παιδιών των. Δεν ήτο δυνατόν να φαντασθούν ότι αναμένοντες θα εδέχοντο την φρικτήν επίσκεψιν του θανάτου. Αλλ' αυτός ήλθε ταχύς, άσπλαχνος, αδυσώπητος. Ο σαδισμός είναι χαρακτηρισμός κενός. αν μη αστείος διά την περίπτωσιν.

Οι στρατιώται αποβιβασθέντες των αυτοκινήτων, έτρεξαν διασκορπισθέντες πανταχού με το όπλο εις το ένα και το περίστροφο εις το άλλο χέρι, να εκτελέσουν τας δοθείσας διαταγάς. Δαίμονες εξορμούντες εις καταστροφήν θα ήσαν ολιγώτερον άγριοι και περισσότερον ήπιοι. Ορδαί χερίων φυλών, άγρια στίφη που ωρμήθησαν από τα απολίτιστα βάθη της Ασίας ή της Αφρικανικής ζούγκλας δεν θα εξετρέποντο εις τας αιματηράς ωμότητας, εις την φρικαλέαν τραγωδίαν του Διστόμου.

Την ενδελεγή λεηλασίαν και διαρπαγήν ηκολούθησε η διαλογή των ωραιών γυναικών. Ωραιά χωρικά κορίτσια, ύπανδροι γυναίκες χωρικών και δημοσίων υπαλλήλων αφού υπέστησαν τον ατιμωτικόν εκβιασμόν, είδον κοπτομένους τους μαστούς των και απορριπτομένους μακράν των. Ευτυχώς η χαριστική βολή ήρχετο γοργή διά να χαρίση την παντοτεινήν ανάπαυσιν. Διά να απολυτρώση από τα δεινά.

Την αισθησιακήν ευωχίαν διαδέχθησαν τα θεάματα των φλογών. Έτσι καθώς αι οικογένειαι ήσαν συγκεντρωμένα εις τα σπίτια των, θα κατωρθούτο η διά πύρός ολοκλήρωσις της καταστροφής. Αλλά το έργον δεν ήτο ευχερές. Υπελόγιζον ότι θα βραδύνουν. Διά τούτο μετά πυρπόλησιν δέκα οικιών, ετέθησαν εν δράσει τα όπλα. Ομάδες στρατιωτών εισήρχοντο εις τα σπίτια και εξετέλουν με αταραξίαν άνευ οίκτου ασυγκίνητα, ανάληγτα τους ενοίκους των. Δεν εφείσθησαν ουδενός. Ο πατήρ πρώτος, η σύζυγος κατόπιν και ηκολούθουν τα τέκνα οιασδήποτε ηλικίας. Βρέφη δύο, πέντε και επτά μηνών εκρεουργούντο δι' αποκοπής της καρωτίδος. Άλλα καθ' ην στιγμήν εθιλάζοντο. Ανευρέθη βρέφος φέρον εις το στόμα του αποκεκομμένον μαστόν της μητρός του, με τραύμα εις το κέντρον του άνω μέρους της κεφαλής του και με έτερον εις το λαιμόν. Το παιδί του εκτελεσθέντος ειρηνοδίκου Γκριτσώπη και της βιασθείσης και σφα-

γιασθείσης συζύγου του, ευρέθη πληγωμένον την επομένην της φοβερᾶς σφαγῆς παρὰ το πτώμα του πατρὸς του το οποίον δεν ἤθελε ν' αποχωρισθῆ. Ἄλλο παιδί ἐπίσης τραυματισμένον ευρέθη οδυρόμενον ἐπὶ των πτωμάτων του πατρὸς του δασονόμου Κουρούμπαλη και της μητρὸς του. Τα ἔντερτα τεσσάρων ἄλλων χωρικῶν ευρέθησαν περιτυλιγμένα πέριξ του λαιμοῦ των. Ο ἱερεὺς του χωρίου ευρέθη ἀκέφαλος. Ἡ εἰς μικρὰν ἀπὸ του πτώματος ἀπόστασιν ευρεθείσα κεφαλή του εἶχε τους οφθαλμοὺς ἐξωρυγμένους. Ἡ οἰκία του ειρηνοδίκου πλέει εἰς το αἶμα. Διότι εἰς αὐτὴν εἶχον καταφύγει πολλοὶ χωρικοὶ ἀγρίως σφαγιασθέντες. Ο Πρόεδρος της Κοινότητος τον οποίον αἱ πρώται πληροφορίαι ἔφερον φονευθέντα διεσώθη. Δύο ἀδελφοὶ του ὁμῶς καταλέγονται μεταξὺ των νεκρῶν. Περὶ τη δύσιν του ἡλίου η φονικὴ δραστηριότης ἐχαλκρώθη διὰ δύο λόγους: Πρῶτον διότι ἐπῆρχετο η νυξ και ο στρατὸς υποχρεούτο να ἐπιστρέψῃ εἰς Λεβιάδειαν και δευτέρον διότι δεν υπῆρχον θύματα. Εἶχον ἀπομείνει ἐλάχιστοι γέροι μὸλις ἀριθμούμενοι εἰς τα δάκτυλα ἀμφοτέρων των χειρῶν, οἱ οἱ μὸλις ἀνεχώρησαν ἐκ Διστόμου τα γερμανικὰ αυτοκίνητα ἐξῆλθον περίτρομοι της κρύπτῃς των. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν μὸλις ἀντίκρουσαν το μακάβριον θέαμα, ὅταν εἶδον ἐν ὅλη τη ἐκτάσει της την τρομερὰν σφαγὴν υπέστησαν ἰσχυρὸν κλονισμόν συνοδευθέντα με διασάλευσιν των φρενῶν. Εθεάθη γέρων παθῶν προ ολίγων στιγμῶν ἐγκεφαλικὴν παράκρουσιν να σύρῃ διὰ σχοινίου τα πτώματα συγχωρίων του. Ὑπάρχει ἄλλος ὅστις ορκίζεται ὅτι δεν συνέβη τίποτε. Και ὅταν το σκότος ἐκάλυψε την πρωτοφανῆ ἱστορικῶς αὐτὴν ἀνθρωποσφαγὴν τα οσφραθέντα την οσμὴν των πτωμάτων ἀγρία ὄρνεα κατὰ πυκνὰ σμήνη ἐπέπεσαν εἰς τον ἀπέραντον χῶρον ὅπου πλουσία ἀπροσδοκῆτως παρετίθετο τροφή.

Δέον να σημειωθῆ ὅτι οἱ Γερμανοὶ δεν ἤρχισαν τας σφαγὰς των εἰς το Δίστομον. Αἱ σφαγαὶ του χωρίου τούτου εἶναι συνέχεια των πρωινῶν φόνων τους οἱοῦς χάριν προπονήσεως ἴσως, ἐξετέλεσαν καθ' ὅλην τη διαδρομὴν των ἀπὸ Λεβαδείας εἰς Δίστομον.

Πράγματι ἀπὸ την ἐξω της Λεβαδείας τοποθεσίαν

«Καρακόλιθος» οι Γερμανοί έβαλλον κατά παντός διαβάτου. Περίπου εις είκοσι πέντε αναβιβάζονται οι φονευθέντες αμέριμνοι διαβάται κατά την απαισίαν αυτήν διαδρομήν. Περί τα τριάκοντα ζώα αναδίδουν την αποπνικτικώς φοβεράν δυσσομίαν των. Γεωργικά εργαλεία, σκεύη, παντός είδους αντικείμενα, σάκκοι πλήρεις σίτου, δέματα σάχχων άρτι θερισθέντων, πλημμυρούν την αιματόβρεκτον οδόν. Ως και σκύλλοι εδέχθησαν τας βολάς των στρατιωτών της φρικτής αυτής εκστρατείας.

Το άγγελμα της συμφοράς, μου μετεδόθη την ιδίαν εσπέραν. Ευθύς κατήρτισα συνεργείον, επέταξα αυτοκίνητα και ώρισα τους ιατρούς οι οποίοι μεταβαίνοντες εις το Διστόμον θα επεδίδοντο εις ιατρικήν περίθαλψιν των τραυματιών, ο αριθμός των οποίων ανεβιβάζετο εις 70, ενώ το συνεργείον θα επεδίδετο εις την ταφήν των νεκρών. Οι ιατροί εδυστρέπησαν. Δικαιολογημένα. Ουδείς ήτο δυνατόν να επισκεφθή την κόλασιν. Διέταξα την σύλληψιν των και ώρισα άλλους οι οποίοι ηναγκάσθησαν να δεχθούν. Παρ' όλα αυτά η αποστολή την επαύριον δεν ανεχώρησεν. Δεν ανεχώρησεν διότι φάλαγγξ γερμανικού στρατού επορεύθη και την επομένην προς την κατεύθυνσιν του Διστόμου. Και η φάλαγγξ αυτή επεδόθη εις το σπορτ του τυφεκισμού των καθ' οδόν συναντωμένων διαβατών. Εφονεύθησαν την ημέραν αυτήν δεκαεπτά περίπου μεταξύ των οποίων ολόκληρος η οικογένεια του εκ Διστόμου φαρμακοποιού Γαβριήλ. Ούτος την ημέραν της μεγάλης σφαγής ευρίσκετο εν Λεβαδεία και ως ήκουσε τα τρομερά γεγονότα του χωρίου του, εκινήθη προς αυτό από της νυκτός. Έφθασε εκεί ενωρίς, επεβίβασε την σύζυγόν του και τα πέντε μικρά τέκνα του επ' αυτοκινήτου και εκίνησε προς το χωρίον Δαύλεια. Δυστυχώς δεν έφθασε εκεί η δυστυχής οικογένεια. Την επομένην ευρέθη το πτώμα του με συνεσφιγμένα επ' αυτού τα τέσσαρα νεκρά τέκνα του ως και το πτώμα της συζύγου του, εκ των φορεμάτων της οποίας εκρατείτο το πέμπτον, νεκρόν και αυτό τέκνον του. Η σύζυγός του, διότι ήτο έγκυος διατρέχουσα τον θον μήνα της κυήσεως, υπέστη άγνωστον αν εν τη ζωή, διάνοιξιν της κοιλίας. Το έμβρυον είχε φονευθή διά λογι-

σμού. Πέντε άλλαι γυναίκες μετά των ζώων των παρέκει έ-
κειντο νεκραί.

Ήτο φυσικόν λοιπόν ν' αναβληθή η αποστολή των ια-
τρών και του συνεργείου και την ημέραν αυτήν. Απεστάλη-
σαν την μεθεπομένην 12ην τρέχοντος. Οι ιατροί παρέλαβον
διατχή μου, αρκετήν ποσότητα φαρμακευτικού υλικού, η
οποία ευρίσκετο εις χείρας της εδώ Επιτροπής του Διε-
θνούς Ερυθρού Σταυρού.

Αλλά εις το Δίστομον δεν υπήρχε, εκτός των υπό φρε-
νοβλαβείας πληγέντων γερόντων, ούτε ψυχή. Όσοι εσώθη-
σαν είχαν απομακρυνθή εις απροσίτους ορεινάς θέσεις και
εις την παραλίαν Διστόμου. Εις μάτην τους εκάλεσαν να ε-
πανέλθουν εις το χωρίον. Ουδείς εδέχετο να επιστρέψη. Την
άλλην ημέραν, χθες, εκ νέου νέον συνεργείον ταφής και άλ-
λοι ιατροί εστάλησαν. Κατόρθωσαν το μεν πρώτον να ε-
νταφιάσει όλους τους νεκρούς ανερχομένους εις 764, οι δε
ιατροί να επιδέσουν τους τραυματίας. Εκ τούτων τους βαρ-
έως διεκόμισα ενταύθα και ετοποθέτησα εις την κλινικήν
του κ. Καλή, κρουμένον να τους δεχθή, αλλ' αναγκασθέν-
τος τελικά να υποκύψη, τους δε ετέρους εις το Νοσοκο-
μείον Λοιμωδών Νόσων. Εις το Νοσοκομείον αυτό δεν επι-
τρέπεται εισαγωγή μη πάσχοντος εκ λοιμώδους νοσήματος.
Παρά ταύτα διέταξα να εισαχθούν εκεί οι υπόλοιποι, οι ο-
ποίοι έτυχον αμέσου περιθάλψεως.

Οι πλείστοι τούτων πληγέντες με σφαίρας ντουμ-ντουμ,
φέρουν σοβαρώτατα τραύματα με τεραστίας πληγάς. Σή-
μερον ενηργήθησαν τρεις ακρωτηριασμοί.

Ήδη ασχολούμαι διά την εξεύρεσιν πόρων διά την δια-
τροφήν των μεταφερθέντων τραυματιών, συναντώ δε τρο-
μεράς δυσχερείας. Έβρανος ενεργηθείς χθες δεν απέφερε
παρά μόνον 129 εκατομμύρια μη αρκούντα να καλύψουν
τας δαπάνας των χρησιμοποιηθέντων αυτοκινήτων. Διαπι-
στούται μεγάλη απροθυμία προς εισφοράν εκ μέρους της
αλλοκότου αυτής κοινωνίας.

Παρακαλώ όπως ευαρεστηθήτε και ενεργήσητε όπως
μου αποσταλούν αι διά την περίπτωσιν απαιτούμεναι πι-

στώσεις. Πίστωσις ομοίως θα χρειασθῆ διὰ τὴν οικονομικὴν ανακούφισιν των παθόντων.

Σήμερον ἐπίσης μου ανακοινούται μια πρώτου μεγέθους αναληγησιὰ... των πτάκτων. Το υγειονομικὸν υλικὸν το οποίον ἀπέστειλα διὰ τους τριχυματίας ὅσον ἐπερίσσευσε — ἀρκετὰ μεγάλη ποσότης — κατεσχέθη.

Ἐπίσης ζητεῖται ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς οργανώσεως παράδοσις μεγάλης ποσότητος ἐκ των τροφίμων του Βρυθροῦ Σταυροῦ τα οποία ἐστειλα χθες εἰς Δίστομον.

Διὰ του υπ' αριθμ. 97 εμπιστευτικῆς ἐγγράφου τηλεγραφήματός μου τῆς 12ης τρέχοντος ἐζήτησα ὅπως ευαρεστηθῆτε και καταβάλητε προσπαθείας διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐνταῦθα χειρουργικῆς συνεργείου. Ἐπαναλαμβάνω τὴν παράκλησίν μου υπογραμμίζων ὅτι κατὰ τὰς προβλέψεις μου ἡ ἔλλειψις του θα ἔχει σοβαρωτάτας συνεπείας λίαν προσεχῶς. Ἡ ἐδῶ Γερμανικὴ φρουρά δεν διαπνέεται διόλου ἀπὸ καλῆς διαθέσεως. Ἀντιθέτως θα ἔχω ν' ἀντιμετωπίσω νέα δράματα και ἰσως στυγερῶτερα, ἀγριώτερα.

Παρακαλῶ να ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ αἰτήσις μου. Προσεχῶς νέας αιματοχυσίας θεωρῶ ἀφεύκτους. Τοῦτο διότι ἡ νέα φρουρά ἐννοεῖ να τρομοκρατήσῃ τον κόσμον κατὰ τὴν γνώριμον ἤδη μέθοδόν τῆς. Και ἀκόμη διότι αἱ ἀνταρτικαὶ οργανώσεις θα πυκνώσουν, ὡς ἔχουν διαταγὰς, τὰς ἐνέδρας των. Ἐπὶ πλέον διότι αἱ Κομμουνιστικαὶ Ὀργανώσεις ἐντὸς τῆς πόλης ἐξερεθίζουν ζωηρότατα τὴν γερμανικὴν ὀργήν.

Οὕτω σήμερον ἀπὸ τῆς 4ης πρωινῆς πλῆθος συνδέσμων «υπευθύνων» τρομοκρατῶν βοηθούμενοι ἀπὸ πυκνοὺς ἐσμούς νεανίδων και παιδων ἐμποδίζουν τὴν ἐξοδὸν των κατοίκων ἐκ των οἰκιῶν των ἐπὶ ποινὴ θανάτου. Και πράγματι ο κόσμος ἐνεκλείσθη εἰς τὰς οἰκίας του. Τα καταστήματα ἐμείναν κλειστά. Ουδεμία κυκλοφορία εἰς τους δρόμους. Οἱ ἀγροὶ ἔρημοι. Πρὸς τοῦτοις οἱ κώδωνες των ἐκκλησιῶν ηχοῦν πενθίμως. Ἡ ὀργάνωσις ἐπιχείρησε να διατυπώσῃ παθητικὴν διαμαρτυρίαν. Ἀντελήφθησαν τὰς κινήσεις αὐτὰς αἱ Γερμανικαὶ Ἀρχαί. Και ὅταν στρατιῶται περιέτρεχον τὰς οδοὺς και ἐσημείωναν τα κλειστά καταστήματα, τότε

περίτρομος ο ενδιαφερόμενος κόσμος έσπευσε να τα ανοίξη.

Διά την τραγωδίαν του Διστόμου διεμαρτυρήθη εντονώτατα κατ' επανάληψιν εις τον εδώ Διοικητήν των Σωματων Εφόδου. Του αφηγήθη τους βανδαλισμούς και τας ωμότητας των στρατευμάτων του και του διεζωγράφισα την αλγεινήν απήγησιν που έσχον εις τον λαόν αι διαπραχθείσαι βαναυσότητες και θηριωδία. Εν αρχή ο κ. Διοικητής εψιθύρισε λέξεις τινάς εκφραζούσας την αμφιβολίαν του εις την αφήγησίν μου. Αλλά τότε τον προσέκαλεσα να δεχθή να διαπιστώσει αυτοπροσώπως μετ' εμού τα ιστορούμενα. Ήρκεσεν αυτό διά να ψελλίσει κκατανοήτους λέξεις, να ερυθριάση κατ' επανάληψιν και να κύψη την κεφαλήν.

Εν τέλει εξήτησα και μου υπεσχέθη ότι θα δώσει αυστηράς διαταγάς εις τους υπ' αυτόν αξιωματικούς όπως εφεξής οι στρατιώται των προσεκτικώτεροι σέβονται την ζωήν και την περιουσίαν των κατοίκων.

Σχετικώς με εξουσιοδότησε να συντάξω καθησυχαστικήν προς τον λαόν προκήρυξιν με την διαβεβαίωσιν ότι θα την υιοθετήση. Με ηπάτησε. Συνέταξε ιδιικήν του εις το κείμενον της οποίας μόλις διαφαίνεται κάποια εγγύησις διά την διασφάλισιν των κατοίκων.

Ο Νομάρχης
ΙΩ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

Όταν ο νομαρχής έκανε την πιο πάνω έκθεσή του, τα γεγονότα ήταν ακόμα φρέσκα κι η ατμόσφαιρα θολή από ανεξ ακρίβωτες πληροφορίες. Φυσικό λοιπόν είναι ν' αναφέρονται σε υπερβολικό αριθμό τα θύματα και να μην είναι σε όλα της ακριβοδίκαιη. Αυτό όμως δε λιγοστεύει την αξία του ιστορικού αυτού εγγράφου. Και γι' αυτό σαν έφτασε στην Αθήνα η πολύτιμη αυτή έκθεση, οι διάφορες μυστικές εθνικές οργανώσεις καταφέρανε να πάρουν αντίγραφο και τυπώνοντάς την να την κυκλοφορήσουν παντού. Καλύτερο ντοκουμέντο τότε, δεν θέλανε απ' την έκθεση τούτη.

Η γερμανική αυτή κτηνωδία, δεν μπορούσε να συγκινηθεί και να ταράξει μονάχα τα στενά όρια μιας επαρχίας. Συγκλόνησε ολόκληρη την υπόδουλη τότε Ελλάδα. Ο παράνομος τύπος με τους πιο χτυπητούς τίτλους ανάγγελε τη φοβερη αυτή σφαγή, σχολιάζοντας τους φονιάδες με τις πιο βαριές φράσεις. Ζητώντας εκδίκηση. Μερικά αποσπάσματα απ' τα τότε παράνομα φύλλα, σήμερα δυσκολόβρετα, μας δίνουν την όλη εντύπωση: «Βοά το αίμα των θυμάτων. Εκδίκηση κι αφανισμός στους χτηνανθρώπους Ούννους», γράφει η Ελευθέρη Ελλάδα — 25/6/44 — κι ο Απελευθερωτής — 5/7/44 — «Οι σφαγές των Ούννων στο Δίστομο αποτελούν αιώνιο στίγμα για τους Γερμανούς... Μα η θυσία του Διστόμου γιγαντώνει το μίσος μας κατά του κατακτητή και των οργάνων του κι η εκδίκησή μας θα πέσει τρομερή απάνω στα κεφάλια τους». Ο Ριζοσπάστης αφιέρωνε πολλές αράδες σ' αρκετά φύλλα του σ' όλο το διάστημα. «Είναι τόσο φρικιαστικά τα γεγονότα ώστε κάθε κρίση και η αυστηρότερη, θα δώσει μόνο ψυχρή εικόνα της γερμανικής βαρβαρότητας που σαν αυτή δεν αναφέρεται πουθενά στην ιστορία και των απολιτίστων ακόμα λαών... Την ώρα της δίκαιης κρίσης τους, που είναι τώρα πολύ κοντά, θα χρησιμοποιήσουμε και αυτό για ν' αποδείξουμε και στους ίδιους ότι δεν δικαιούνται να ζουν ισότιμοι ανάμεσα στους πολιτισμένους λαούς» γράφει η Δημοκρατική Σημαία 17/7/44 που σε δίστηλο αναφέρει τα της σφαγής. Τρεις στήλες ολάκερες διαθέτει η Μάχη 7/7/44 δίνοντας μια ανταπόκριση

που η σύνταξη την προλογίζει μ' αυτές τις γραμμές: «Όλη η λύσσα του Γερμανού στρατιώτη για την πρόσφατη συμμαχική απόβαση, που εσάρωσε τον ηλίθιο τευτονικό μύθο του Ευρωπαϊκού Φρουρίου, όλος ο τρόμος που του προκαλεί η αστραπιαία ρωσική προέλαση, εκδηλώθηκε κατά τον πιο αποτρόπαιο, τον πιο απίστευτα βάρβαρο τρόπο με τις σφαγές του Διστόμου. Δεν είναι δυνατόν να εξηγηθώ αλλιώς πώς οι Γερμανοί κατόρθωσαν να ξεπεράσουν τον ίδιο τον εαυτό τους εις σαδιστική φαντασία και εις απαθή κτηνωδία». Και η ίδια η Μάχη, στην πρώτη της σελίδα γράφει, τούτα τα υπέροχα λόγια: «Οι σφαγές του Διστόμου να χαράξουν στο νου και στην καρδιά μας ένα πράγμα: Κανένας λαός δεν πρόσφερε για την υπόθεση της Ελευθερίας και των Ηνωμένων Εθνών τόσο βαρειά και δυσβάσταχτη θυσία αίματος όση ο Ελληνικός. Αυτό δεν σβύνεται, δεν συμψηφίζεται, δεν αμαυρώνεται. Με τίποτε».

Πώς ήταν όμως μπορετό, η φριχτή αυτή είδηση να μείνει μονάχα μέσα στην Ελλάδα. Δεν άργησε να μαθευτεί και να ξαπλωθεί σ' ολάκερη την οικουμένη. Οι ραδιοφωνικοί σταθμοί όλου του κόσμου, για πολύ καιρό διαλαλούσαν στα πέρατα της γης την αποτρόπαιη ανθρωποσφαγή, χαρακτηρισίζοντας τη βάρβαρη αυτή κι αιματόβρεχτη πράξη σε βάρος ενός μικρού χωριού της ηρωικής Ελλάδας, σαν το τρανώτερο έγκλημα των Ναζί μέσα σε τούτο τον πόλεμο. Στον πολιτισμένο κόσμο έκανε την πιο μεγάλη εντύπωση κι όλων οι ψυχές πλημμύρισαν από συμπόνια για τα θύματα κι αγανάχτηση για τους θύτες. Κανένα λεύτερο έθνος δεν έμεινε αδιάφορο, και με τον τρόπο του το καθένα σήκωσε φωνή διαμαρτυρίας κι εκδήλωσε τη συμπάθειά του για το ως τότε άγνωστο αυτό μικρό χωριουδάκι. Ακόμα και τιμητική διάκριση γίνηκε. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, κάποια πόλη που βρίσκεται στη χώρα τους με τ' όνομα Βερολίνο, τη μετωνόμασαν δίνοντάς της τ' όνομα Δίστομο.

Μα κι αυτή η τότε ελληνική κυβέρνηση της κατοχής, δεν έμεινε αδιάφορη στον ξολοθρεμό του Διστόμου. Ο πρωθυ-

πουργός Ράλλης, αμέσως διαμαρτυρήθηκε στο Γερμανό στρατηγό, μα είχε την αδιαντροπιά ο στρατηγός να καμωθεί πως δεν πήρε ειδηση επίσημη και να τα χαρακτηρίσει για «υπερβολικά και φανταστικά»! Υποσχέθηκε πως θα ενεργούσε ανακρίσεις και θα τιμωρούσε τους φταίχτες. Αλλά δε γίνθηκε η παραμικρή ενέργεια. Πώς μπορούσαν να ξεσκεπάσουν την αλήθεια που ήταν σε βάρος τους. Οι Τούρκοι απ' την καταλαλιά που ξεσηκώθηκε εναντίον τους ύστερ' απ' τον αφανισμό της Χίου στο Εικοσιένα, είχαν τη λεπτότητα εντυπωσιακά, για τιμωρία να εξορίσουν αμέσως απ' το νησί τον τότε διοικητή του νησιού Βαχχίτ πασά. Ενώ οι Γερμανοί, ύστερ' απ' τη σφαγή του Διστόμου, παρ' όλη την κατακραυγή του πολιτισμένου κόσμου επιδειχτικά αφήσανε στη θέση τους τ' ανθρωπόμορφα κτήνη Rickert, Köpfner και Zabel. Ίσως για να ξακολουθήσουν τον αφανισμό των Ελλήνων.

Και σ' επιτροπή πολιτευομένων Λειβαδιάς που παρουσιάστηκε στο Ράλλη να διαμαρτυρηθεί, ο πρωθυπουργός της κατοχής αναγνώρισε πως: «... Πρόκειται περί ενός στυγερού και ανηκούστου εγκλήματος διά το οποίο δεν χωρεί ουδεμία δικαιολογία».

Δεν μπορώ όμως να μην αναφέρω μ' ευγνωμοσύνη σαν Έλληνας, το αληθινό ενδιαφέρον που έδειξε ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός. Πρώτα απ' το τηλεγράφημα του νομάρχη κι ύστερα από διάφορες διαμαρτυρίες έλαβε γνώση για τις σφαγές η διοίκηση του Δ.Ε.Σ. Κι όταν φτάσανε στην Αθήνα οι εκθέσεις της πρώτης αποστολής του κι είδε το πόσο μεγάλη ήταν η ανθρωποσφαγή και σε τι κατάντια βρισκόνταν οι λαβωμένοι κι οι υπόλοιποι Διστομίτες, έστειλε με μιας τρόφιμα, φάρμακα καθώς κι αυτοκίνητα για να μεταφέρουν στην Αθήνα τους λαβωμένους και τα παιδιά που ζούσανε σε πρωτόγονη κατάσταση μέσα στις σπηλιές. Δυστυχώς η ουδετερότητα του Δ.Ε.Σ. δεν επιτρέπει να δοθούν σήμερα στη δημοσιότητα λεπτομερειακά οι ενέργειές του και πιο πολύ οι εκθέσεις των αποσταλμένων του Σουηδών και Ελβετών γιατρών. Κατάφερα να τις διαβάσω μόνο με την υπόσχεση πως δεν θ' αναφέρω τα ονόματα των γιατρών, ούτε από-

σπασμα απ' τις εκθέσεις αυτές. Το μόνο που μπορώ να πω, πως ανεπηρέαστοι παρατηρητές οι Σουηδοί κι Ελβετοί, εκθέτουν τα της σφαγής λεπτομερειακά, περιγράφοντας την τρομαχτική όψη που πχρουσίαζε το νεκρωμένο Δίστομο, αφήνοντας να ξεχυθεί όλος ο ανθρώπινος πόνος τους. Μα και δίκαιοι κριτές, ρίχνουν ξεκάθαρα το φταιξιμο στους Γερμανούς στρατιώτες, αρμαθιάζοντας τις κατηγορίες και τις αποδείξεις, χαρακτηρίζοντάς τους με τις πρεπούμενες αυστηρές φράσεις. Σίγουρα μια μέρα θάρθουν σε φως οι εκθέσεις αυτές.

Στο παράρτημα βάζω την έκθεση της Κας Έλλης Αδοσίδου που απ' τους πρώτους έλαβε μέρος στην αποστολή τους Δ.Ε.Σ. και συγκέντρωσε τ' αρχικά στοιχεία.

Όσο να ήταν όμως, η ατμόσφαιρα που γεννήθηκε γύρω απ' το χαλασμό του Δίστομου κι όλες οι διαμαρτυρίες, αναστατώσανε κάπως το βάρβαρο κατακτητή της Ελλάδας. Είχε εκτεθεί στα μάτια όλου του κόσμου κι είχε δώσει με την πράξη του αυτή αποδείξεις του καινούργιου πολιτισμού που ήθελε τάχα να εφραμόσει!...

Αρκετά η V Φάλαγγα για να λαφρύνει τη θέση των Γερμανών, είχε την αδιαντροπιά να διαδώσει πως οι στρατιώτες που κάνανε τη σφαγή δεν ήταν Γερμανοί, μα διάφοροι μιστοφόροι! Και σε λίγο για λόγους εντυπωσιακούς και να δικαιολογηθούν τάχα, αναγκαστήκανε ύστερ' απ' ένα μήνα — 9/7/44 — να δημοσιεύσουν σ' όλο τον αθηναϊκό τύπο, μια τους ανακοίνωση με τον τίτλο «Η δημοκοπία περί ωμοτήτων εις το Δίστομον». Την αντιγράφω ακριβώς το ίδιο, όπως δημοσιεύτηκε.

«Η Κομμουνιστική δημοκοπία η οποία προσπαθεί ανέκαθεν να θορυβήση την κοινήν γνώμην των Αθηνών διά της εφευρέσεως ψευδών ειδήσεων περί διαπραχθεισών ωμοτήτων, έθεσε κατά τας τελευταίας ημέρας εις κυκλοφορίαν μιαν νέαν σχετικήν ιστορίαν. Κομμουνισταί δημοκόποι διέδωσαν την φήμην, ότι εις το ειρηνικόν χωρίον Δίστομον (μεταξύ Λεβαδείας και Αραχώβης, επαρχία Λεβαδείας) πλέον των 1000 ανδρών, γυναικών και παιδίων (!) κατεσφά-

γησαν με κτηνώδη τρόπον υπο μιας γερμανικής στρατιωτικής μονάδος. Ακόμη και αυτός ο δήμαρχος, ο ιερέυς και ο φαρμακοποιός του χωριού δήθεν εδολοφονήθησαν ομού με τας οικογενείας των. Οι ελάχιστοι, που διέφυγον την τρομεράν αυτήν σφαγήν, μετεφέρθησαν εν ασφαλεία μόνον χάρις εις τον Διεθνή Ερυθρόν Σταυρόν.

Διά κάθε φιλοπάτριδα Έλληνα, που γνωρίζει τας μεθόδους ψεύδους της προπαγάνδας του ΕΑΜ, είναι φανερά η κομμουνιστική προέλευσις και ο σκοπός της διαδόσεως ταύτης. Περί των πραγματικών γεγονότων εις το Δίστομον επληροφορήθημεν εν λεπτομερεία τα εξής υπό της αρμοδίας αρχής:

Την 10 Ιουνίου 1944 μια γερμανική μονάς, ευρισκομένη εν πορεία και μεταβαίνουσα από Λεβαδείας εις Αράχωβαν, εβλήθη εμπροσθεν του χωριδου Διστόμου με όπλα, οπλοπολυβόλα και ολμοβόλα. Η μονάς απώλεσε λόγω της ανάνδρου ταύτης επιθέσεως του ΕΑΜ αριθμόν τινα εις νεκρούς και τραυματίας. Εν συνεχεία ανελήφθη ο αγών εναντίον των συμμοριτών οι οποίοι είχαν οχυρωθεί μέσα εις το Δίστομον, με όλα τα υπάρχοντα μέσα. Κατόπιν της χρησιμοποίησεως των βαρέων γερμανικών όπλων, εκυριεύθη εξ εφόδου το Δίστομον, η φωλεά αυτή της συμμορίας. Ηριθμήθησαν περί τους 250 νεκρούς συμμοριται. Ο θάνατος αριθμού τινος γυναικών και παιδιών υπήρξεν αναπόφευκτος κατόπιν της χρησιμοποίησεως των βαρέων όπλων και κατόπιν ενός τοιούτου κανονιοβολισμού εναντίον ενός χωριού. Εν συνεχεία εδόθη εντολή όπως πυρποληθή το χωριόν, του οποίου οι κάτοικοι απεδείχθη, ότι είχαν συνεργασθή με τας συμμορίας.

ΑΥΤΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ. ΕΑΝ ΟΙ ΣΥΜΜΟΡΙΤΑΙ ΤΟΥ ΕΑΜ ΔΕΝ ΕΒΑΛΛΟΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ, ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΘΑ ΕΚΥΡΙΑΕΥΕΝ ΕΞ ΕΦΟΔΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΘΑ ΚΑΤΕΚΑΙΕ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ.

Τα γεγονότα ταύτα παρέχουν εκ νέου την απόδειξιν, ότι εκείνοι που προξενούν καθημερινώς αμέτρητον δυστυχίαν εις τον ειρηνικόν ελληνικόν πληθυσμόν της υπαίθρου είναι οι

συμμορίται. Φανερός σκοπός των είναι: να ρίψουν την Ελλάδα εις ένα χάος αιμάτων και δακρύων.

Διά τον πληθυσμόν όμως της υπαίθρου τούτο αποτελεί μιαν νέαν προειδοποίησιν, όπως μη συνεργάζεται με τους κομμουνιστάς συμμορίτας. Εξαρτάται αποκλειστικώς από τη στάσιν του πληθυσμού αν θα θιγῆ και αυτός ἢ ὄχι από τα μέτρα τα λαμβανόμενα εναντίον των συμμοριτών.

Ο λαός οφείλει ν' χπέχη από του να λαμβάνη οιανδήποτε πολιτικὴν ἢ προ παντός στρατιωτικὴν στάσιν. Μόνον κατὰ τον τρόπον αὐτόν θ' αποσοβηθῆ ἡ πλήρης κατερείπωσις τῆς χώρας. Διότι εκείνος που θα υποφέρῃ πάντοτε ἀπὸ κάθε στρατιωτικὴν περιπλοκὴν των πραγμάτων, θα εἶναι ο απλὸς λαός και μόνον αὐτός. Ἡ τρομερὰ καταστροφή, που υπέστη ο εἰρηνικός πληθυσμός εις την περιοχὴν τῆς εισβολῆς τῆς βορείου Γαλλίας, εἶναι μια προειδοποίησις και διὰ τους Ἑλληνας. 47.000 ἄτομα — ἄνδρες, γυναῖκες και παιδιὰ — ουδεμίαν ἔχοντα συμμετοχὴν εις τον αγώνα, εφονεύθησαν ἐκεῖ κατὰ τῆ διεξαγωγὴν των φοβερῶν μαχῶν. Παρομοία μοῖρα θα εσφυλάσσετο και εις την Ελλάδα εις περίπτωσιν αγγλοαμερικανικῆς εισβολῆς, την οποίαν επιθυμεί ἡ Ε.Α.Μ. Και διατί; Διότι μόνον ἔτσι θα ἠδύνατο να επιτύχη τους σκοπούς τῆς, τους υπαγορευθέντας ὑπὸ τῆς Μόσχας. ΜΙΑ ΑΓΓΛΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΘΑ ΣΥΝΕΠΛΗΡΩΝΕ Ο,ΤΙ ΗΡΧΙΣΕΝ Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ: ΤΗΝ ΑΥΤΟΕΞΟΝΤΩΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΣΙΝ ΤΟΥ ἙΛΛΗΝΙΣΜΟΥ».

Αὐτὰ γράφανε τότε οὐ Ναζί. Ζήτημα αν ποτέ ἄλλοτε δημοσιεύτηκε τόσο θρασὺ και πλανερὸ κατασκευασμα. Κάθε ἀράδα του δεν εἶναι παρὰ ἓνα ἄτιμο ψέμα, μια αἰσχρὴ ανακρίβεια. Τέτοια ασυνείδητη ανακοίνωσις μονάχα οὐ Γερμανοὶ μπορούσαν να δώσουν για δημοσίευσιν, αὐτοὶ που ἀπ' τα παιδικὰ τους χρόνια συνηθίζουν να μη ντρέπονται για τις ἀκατανόμαστες πράξεις τους, τις ἀφύσικες, και ποτὲ το πρόσωπό τους να μη βάφεται ἀπ' το «ερύθημα αἰδοῦς».

Ας ξαναριζουμε μια ματιὰ στο δημοσίευμα αὐτὸ σχολιά-

ζοντάς το. Στα υπόδουλα κείνα χρόνια, με το να μην υπάρχει λευτεροτυπία, και να μην αποτολμάει κανείς ν' ανασκευάσει τα γραφόμενά τους, απόμεινε τότε η ανακοίνωσή τους σαν αληθινή. Σ' ένα βιβλίο σαν και τούτο, που είναι ολάκερο αφιερωμένο στην τραγωδία του Διστόμου, νομίζω πως έχω υποχρέωση να την κριτικάρω. Όχι τόσο για τους σύγχρονους που ζήσανε και συνηθίσανε κάθε τόσο να διαβάζουν τ' αναιδέστατα και αλαζονικά αυτά ανακοινωθέντα που βγάζουνε οι δολοφόνοι Ναζί για να δικαιολογούν τα φοβερά τους εγκλήματα, όσο για τους μεταγενέστερους, που η ανακοίνωση αυτή, με τον καιρό, θ' απομεινεί ίσως για την ιστορία μια γραφτή πηγή.

Παντού δεν έχουμε να συναντήσουμε παρά μονάχα την ψευτιά και τίποτ' άλλο. Μ' όλο που οι συντάχτες της για να γίνουν πιστευτοί σκαρώσανε μια φανταστική ιστορία γύρω απ' το αιματοβαμμένο Δίστομο και μ' αυθάδεια γράψανε με κεφαλαία μάλιστα «ΑΥΤΑ ΕΙΝΕ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ».

Το ποια είναι τα γεγονότα στ' αλήθεια, βασισμένα σε μαρτυρίες κι έγγραφα, είδαμε στο χρονικό, ας δούμε όμως τώρα πώς θέλουν να τα παρουσιάσουν αυτοί.

Πρωταρχικά γράφουν πως οι «Κομμουνισταί δημοκόποι διέδωσαν την φήμην» αφήνοντας να νοηθεί ότι δεν ήταν τάχα οι σφαγές παρά ένα επίβουλο ψέμα. Το να σκεπάζουν οι Γερμανοί στα χρόνια της αξέχαστης σκλαβιάς μας κάθε πομπή κι έγκλημά τους, χαρακτηρίζοντάς τα σαν «μεθόδους ψεύδους του ΕΑΜ» και των Κομμουνιστών ήταν ένα συνηθισμένο τους τέχνασμα κι επιχείρημα. Κάθε καινούργιο κακούργημά τους που θάρχονταν σε φως, δεν ήταν άλλο από κομμουνιστικές συκοφαντίες! Ακόμα κι όλους τους Έλληνες ομήρους και φυλακισμένους που εκτελούσανε καθημερινά, φροντίζανε να τους παρουσιάζουν για ΕΑΜίτες και Κομμουνιστές! Ωστε ήταν «κομμουνιστική δημοκοπία» η σφαγή του Διστόμου, ένα αναμφισβήτητο γεγονός που συντάραξε τον κόσμο ολάκερο; Γι' απάντησή τους, θαρρώ πως κι ένα περιφρονητικό μειδίαμα θα τους είναι πάρα πο-

λύ. Δεν αξίζει μήτε λίγο σάλιο να θυσιάσει κανείς για το πρόσωπό τους!...

Δεν είναι αλήθεια, μας λένε, πως «ο ιερεύς και ο φαρμακοποιός του χωριού δήθεν εδολοφονήθησαν ομού με τας οικογενείας των». Τα ονόματα Ζήσης παπάς Σωτήρης και Γιώργης Γαμβρίλης φαρμακοποιός, που βρίσκονται στον κατάλογο των σκοτωμένων, τους δίνουν την απάντηση. Ούτε ότι «οι ελάχιστοι που διέφυγαν την τρομεράν αυτήν σφαγήν, μετεφέρθησαν εν ασφαλεία μόνον χάρις εις τον Διεθνή Ερυθρόν Σταυρόν». Σ' αυτό το λόγο έχει ο Δ.Ε.Σ. και το αρχείο του κι οι εκθέσεις στέκουν τρανοί μάρτυρες.

Δίνοντας πιο κάτω τα περιστατικά, γράφουν πως κείνη τη μέρα «μια γερμανική μονάς, ευρισκομένη εν πορεία και μεταβαίνουσα από Λεβαδείας εις Αράχωβαν, εβλήθη έμπροσθεν του χωριού Διστόμου με όπλα, οπλοπολυβόλα και ολμοβόλα» κι ύστερα απ' αυτό «ανελήφθη ο αγών εναντίον των συμμοριτών, οι οποίοι είχαν οχυρωθεί μέσα εις το Δίστομον, με όλα τα υπάρχοντα μέσα. Κατόπιν της χρησιμοποίησεως των βαρέων γερμανικών όπλων, εκυριεύθη εξ εφόδου το Δίστομον, η φωλέα της συμμορίας!» Πόσο ξεπέφτει αλήθεια ένας στρατός, στρατός που είχε την αξίωση να λέγεται κάποτε γενναίος, όταν για να σκεπάσει εγκληματικές του πράξεις δεν διστάζει να μεταχειρίζεται δικαιολογίες που ακόμα κι η πιο ξετσιπωτή πόρνη από ντροπή δεν θα καταδέχονταν... Οι πιο πάνω αιτίες που προβάλλουν, ούτε σε παραμύθι δεν ταιριάζουν. Κι αυτοί ακόμα οι θρασυδείλοι σύμμαχοι τους οι Ιταλοί θα βρίσκανε μια πιο αξιόπρεπη και πιστευτή πρόφαση. Είναι ολότελα ξεκαθαρισμένο, το είλαμε κιόλας στο χρονικό, πως όχι μονάχα δεν έπεσε εναντίον τους ντουφεκιά μέσ' απ' το Δίστομο, μα ούτε ένας αντάρτης δεν υπήρχε, ούτε το οχυρό αυτό φρούριο «εκυριεύθη εξ εφόδου»! Αντίθετα είδαμε ότι η φάλαγγα μπήκε στο χωριό, χωρίς το παραμικρό εμπόδιο κι οι χωριάτες, όχι δεν φέρανε καμιά αντίσταση, ούτε ήταν σε θέση, μ' απ' το φόβο τους για να τους κολακέψουν, πήγανε και τους καλοπροσδέχτηκαν προσφέροντάς τους κι αυτό ακόμα το υστέρημά τους.

Να όμως κι ένα σημείο που λένε την αλήθεια: στον αριθμό των θυμάτων. Τους αναφέρουν 250, με τη διαφορά πως τους θέλουν «συμμορίτες»! Μ' άλλα λόγια, ο παπάς του χωριού, τα 50 παιδιά, βρέφη κι αβάφτιστα, οι 80 γυναίκες, οι 25 γέροι και κοντολογής οι 223 ψυχές, τα θύματά τους, δεν ήταν παρά ΕΑΜίτες, ή οπαδοί της ιδέας του Καρλ Μαρξ!... Αναγκάζονται όμως να μιλήσουν ότι και «ο θάνατος αριθμού τινος γυναικών και παιδιών υπήρξε αναπόφευκτος κατόπιν της χρησιμοποιήσεως των βαρέων όπλων και κατόπιν ενός τοιούτου κανονιοβολισμού εναντίον ενός χωριού». Στους επιστήμονες αυτούς εγκληματίες, δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε πως είναι κι αξεπέραστοι σε σκηνοθετικά ευρήματα. Πασχίζουν να παρουσιάσουν κάποιο φανταστικό «κανονιοβολισμό» για να δικαιολογήσουν την απάνθρωπη σφαγή που κάνανε στα γυναικόπαιδα εμφανίζοντάς την σαν τυχαία. Μ' αποδείχτηκε πως οι αιματοπότες αυτοί υπάνθρωποι, όχι μονάχα δεν χρησιμοποίησαν κανόνι κατά του χωριού, ούτε καν είχαν μαζί τους, μα μήτε όλμους. Είδαμε πως τα πιστόλια τους, οι λόγχες, τα μαχαίρια κι η μπότα τους ήταν τα «βαρέα όπλα» που κάνανε χρήση για να αιματοκυλίσουν το Δίστομο.

Και τελειώνοντας μας λένε πως ύστερα απ' την κατάληψη «εδόθη εντολή, όπως πυρποληθῆ το χωριόν». Αθελά τους οι Γερμανοί πέσανε σ' ένα λάθος που αβγαταίνει τις ευθύνες τους. Το χωριό δεν κάηκε, όπως αυτοί λένε, εξόν από μερικά σπίτια. Αναρωτιέται τότε κανείς, γιατί παίρνουν πάνω τους το φταιξιμο ακόμα μιας καταστροφής που δεν τους βραχίνει; Απλούστατα. Οι ευφάνταστοι συντάχτες που γράψανε το δημοσίευμα, αποδείχνουν πως δεν είχαν ιδέα το τι συνέβηκε στο Δίστομο κι ούτε παραβρέθηκε κανένας από δαύτους. Τους δόθηκε απ' την υπηρεσία ένα περιστατικό να το δικαιολογήσουν, κι αυτοί, επειδή τότε ήταν ακόμα η γενική εντύπωση πως το Δίστομο καταστράφηκε συθέμελο, συντάσσοντας ανεξέταστα κι επιπόλαια την ανακοίνωσή τους μέσα απ' το γερμανικό γραφείο τύπου, κολλήσανε και τις πιο πάνω γραμμές. Αυτό και μόνο νομίζω πως είναι αρκετό για να μας δώσει την αξιοπιστία για

όλο το δημοσιογραφικό αυτό κατασκεύασμα...

Το ψέμα που σκόρπισε αρχικά η V Φάλαγγα, για μιστοφορικά στρατεύματα τάχα, τούτη τη φορά στο δημοσίευμά τους δεν επαναλάμβανε. Ίσως γιατί είδανε με πόση ειρωνεία το δέχτηκε τότε ο κόσμος. Και μήπως τυχόν κάποτε θελήσουν να κρυφτούν πίσω απ' αυτούς τους μιστοφόρους τους — για όλα είναι ικανοί — αν και στο χρονικό έδωσα τα στοιχεία, τα παραθέτω και πάλι αναλυτικά. Οι δήμιοι του Διστόμου ήταν όλοι, τα διαλεγτά παιδιά της Γερμανίας, των ταγμάτων Ες-Ες (S-S). Τις σφαγές έκανε ο 2 λόχος, του 2 τάγματος, του 7 συντάγματος (regimente) θωρακισμένων γρεναδιέρων (Panzer-Grenadiere) της 1 μεραρχίας των Ες-Ες (Stab. I/SS). Επικεφαλής ήταν ο (hauptsturmführer) λοχαγός Köpfner. Διοικητής (sturmbannführer) όλης της μονάδας στην περιφέρεια Λειβαδιάς — από Κριμπά μέχρι Δαδί — ο ταγματάρχης L. Rickert. Φρούραρχος (ortskommandant) ο υπολογοχαγός (obersturmführer) Zabel. Ανήκανε όλη στη μεραρχία με τα στοιχεία Stab I/SS Panzer-Grenadiere Regimente 7 και με μόνιμη διεύθυνση T.T. Dienstelle Feldpostnummer 12658 A'.

Περισσότερα στοιχεία δεν έχω να δώσω, γιατί κι αυτά με κίνδυνο κατάφερα κρυφά ν' αποσπάσω. Είναι όμως αξιόλογα για ν' αναζητηθούν οι πρωτοφταιχτες.

Τους βιασμούς, τις νεκροφιλίες και τις απανωτές λεηλασίες που κάνανε, μπορεί κι απ' τους συντάχτες της ανακοίνωσης να κρατήσανε ακόμα μυστικά, δεν αποτολμήσανε καν να διαψεύσουν. Μα μήπως και μ' όλα τα πιο πάνω ψέμματα που αραδιάσανε, μήπως καταφέρανε να γίνουν πιστευτοί από κανένα; Όχι. Κι είμαι σίγουρος πως κι οι ίδιοι δεν τα πιστεύανε όταν τα γράφανε. Αν δώσανε στη δημοσιότητα αυτό το κατασκεύασμα, ήταν μόνο και μόνο για να υπάρχει. Ποιος ξέρει! Θαρρέψανε πως μια μέρα ίσως θα μπορέσουν να το μεταχειριστούνε για υπεράσπισή τους και να ελαφρύνουν κάπως τη βαριά καταδίκη που τους καρτεράει, για ένα απ' τα πιο μεγάλα τους εγκλήματα.

Για να τρομοκρατήσει γύρω την περιφέρεια ο κατακτητής, είχε πάρει την απόφαση ν' αφανίσει κάποιο χωριό. Αδιάφορο ποιο. Αποζητούσε όμως κάποια αφορμή για δικαιολογία. Κι αφού οι ίδιοι οι Γερμανοί προκαλέσανε την αφορμή, αποφασίσανε το θύμα τους να είναι το χωριό Δίστομο. Αλλοιώς κανένας λόγος δεν δικαιολογούσε να καταδικαστεί αυτό το χωριό με μια τόσο σκληρή τιμωρία. Συμπλοκή δεν είχε σημειωθεί ποτέ καμιά μέσα στο Δίστομο. Πριν από 40 μέρες οι αντάρτες είχαν σκοτώσει στην τοποθεσία Καρακόλιθος μερικούς στρατιώτες κι οι Γερμανοί τότε εφαρμόσανε αντίποινα εκτελώντας εκατό ομήρους απ' τους κρατούμενους της Λειβαδιάς. Η απόσταση Καρακόλιθος-Δίστομο, είναι αρκετά χιλιόμετρα μακριά, και γι' αυτό άλλωστε δεν πειράζανε το χωριό μα ξέσπασαν την εκδίκησή τους πάνω στους ομήρους. Η εκδήλωση αυτή των ανταρτών κατά των Γερμανών ήταν κι η τελευταία. Από τότε οι μέρες κυλούσανε ειρηνικές χωρίς τίποτα να βαρύνει ο λάκερη κείνη την περιφέρεια. Είναι λοιπόν αναμφισβήτητο ότι οι Γερμανοί ξεκινώντας απ' τη Λειβαδιά είχαν προσκεδιάσει το έγκλημά τους. Η μάχη του Στεριού δεν ήταν παρά η δικαιολογία τους. Τα γεγονότα μας απόδειξαν ότι πριν φτάσουν στο Δίστομο, πριν ακόμα μεσολαβήσει η μάχη, οι Ναζί ζυγώνοντας το χωριό, είχαν αρχίσει κιόλας απ' το δρόμο, άλλους να πιάνουν ομήρους κι άλλους να σκοτώνουν. Ύστερα, αφού βρήκανε τους αντάρτες έξω απ' το Στείρι, γιατί δεν προχωρήσανε και δεν μπήκανε μέσα σ' αυτό το χωριό να κάνουν αντίποινα, μα ξαναγύρισαν να καταστρέψουν και να αιματοβάψουν το Δίστομο;

Δεν χωράει καμιά αμφιβολία, μήτε στέκει δικαιολογία πως η σφαγή του Διστόμου τάχα δεν ήταν ένα προμελετημένο έγκλημα. Ένα έγκλημα από κείνα που αργά και πού φαίνονται μέσα στις ιστορίες των λαών. Από κείνα που ανεβάζουν τα θύματα στην τιμητική θέση των μαρτύρων και ρίχνουν τους θύτες στην αιώνια καταφρόνια. Για τούτο δεν θα γραφτεί με φρίκη μονάχα στις σελίδες της νεώτερης ελληνικής ιστορίας, μα δικαιωματικά θα πάρει με τον καιρό και την προεπούμενη θέση στην παγκόσμια ιστορία.

Κι ενώ το Θρυλικό Δίστομο θα παραμένει το σύμβολο της γερμανικής και φασιστικής κτηνωδίας, για την πολυβασανισμένη Ελλάδα θα στέκει η πιο τρανή θυσία που πρόσφερε στο βωμό της λευτεριάς κατά τα χρόνια της πιο μαύρης κι απάνθρωπης σκλαβιάς που σκέπασε τη χώρα της.
Νοέμβρης 1944.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μερικά απ' τα έγγραφα που παραθέτω, έχουν αρκετές ανακρίβειες κι υπερβολές που τις χρωστάμε στις σύντομες πληροφορίες που μαζέψαμε τότε βιαστικά. Αυτό όμως δεν λιγοστεύει την αξία τους. Την αλήθεια βρίσκουμε στο χρονικό που φρόντισα να ξεκαθαρίσω βασισμένος σε πολλές μαρτυρίες. Γι' αυτό νομίζω άσκοπο να σχολιάσω τα έγγραφα, και τα δημοσιεύω όπως έχουν.

Ε.Λ.Α.Σ.
111/34 ΤΑΓΜΑ
11ος ΛΟΧΟΣ
Αριθμ. 15

Ἐκθεσις

Γενομένης επιχειρήσεως εν τη περιοχῇ
ΣΤΕΙΡΙΟΥ—ΔΙΣΤΟΜΟΥ κατὰ την 10-6-44

I. Γενικὴ κατάστασις και πληροφορία.

Εσχάτως οἱ Γερμανοὶ περιοχῆς ΑΜΦΙΣΣΗΣ—ΛΕΙ-
ΒΑΔΙΑΣ ἀπεθρασύνθησαν, επιχειροῦντες μάλιστα παρα-
τόλμους ἐφόδους ἐκ των βάσεων των. Τὴν 10 και 30' της
10-6-44 φάλαγξ ἐκ 12 αυτοκινήτων (4 κούρσες) εἰσέδυσαν
εἰς χωρίον Δίστομον· μετὰ πάροδον μίας ὥρας ἐτέρα ἐκ 15
αυτοκινήτων ἐξ ὧν (2 μοτοσυκλέτες). Μετὰ επιπολαίαν ἀ-
ναγνώρισιν των περὶ το Δίστομον υψωμάτων ἐπεδόθησαν
εἰς λεηλασίας και ἐκτελέσεις.

II. Αποστολὴ λόχου και διεξαγωγὴ επιχειρήσεως

Ὁ Λόχος ταχθεὶς ἀμυντικῶς εἰς ἀμέσως ἀνατολικὸν ὕ-
ψωμα ΣΤΕΙΡΙΟΥ' και ἐπὶ ἐπιμήκου ἀντερείσματος διήκο-
ντος κατὰ μῆκος της ἀμαξιτῆς εἶχεν ὡς ἀποστολὴν αἰφνι-
διαστικὸν και ἀποφασιστικὸν κτύπημα ἐκ των πλευρῶν και
νώτων, ἀνεξαρτήτως ἀριθμοῦ αυτοκινήτων. ὤραν 14 και
45' φάλαγξ ἐκ 4 φορτηγῶν αυτοκινήτων πλήρη στρατοῦ 2
κούρσες και μίας τρικύκλου μοτοσυκλέτας ἐνεφανίσθη ἐ-
μπροσθεν της καταληφθείσης τοποθεσίας. Μόλις ἡ κεφαλὴ
της φάλαγγος ἐφθασεν εἰς ἐπιθυμητὸν ὕψος ἀμέσως ὁμάς ἤ-
τις ἦτο τεταγμένη ἐγγὺς της ἀμαξιτῆς δι' ἀξονικοῦ πυρός
ἔθεσεν ἐκτὸς μάχης τον σωφὲρ του α' αυτοκινήτου και οὐ-
τω ἐπετύχαμεν το σταμάτημα της φάλαγγος. Ἀμέσως ἤρ-
χισε ἐκδηλούμενον αἰφνιδιαστικὸν και δραστικὸν πυρ των ὀ-
πλων μας, λόγω του ἀναπεπταμένου του ἐδάφους, ἐκατέ-
ρωθεν της ἀμαξιτῆς το πυρ μας υπῆρξε φονικώτατον υπο-
λογιζομένων 35-40 νεκρῶν και βαρέως τραυματισθέντων.
Ἄπαντα τα αυτοκίνητα προσεβλήθησαν σημαντικῶς, 2
αυτοκίνητα ὧν δὲν ἤξιζε το ρεμουλκῆμα τα ἔκαυσαν ἀπο-
χωροῦντες.

Η μάχη διήρκησε περί την μίαν και ημίσειαν ώραν ότε κατέφθασαν ενισχύσεις χίτινες από στιγμής εις στιγμήν ανεμένοντο. Προ ασυγκρίτως υπερτέρων δυνάμεων ο λόχος συνεπτώθη εις προκαθορισθείσαν περιοχήν, απ' όπου είχαμεν την πρόθεσιν να καταλάβωμεν θέσεις εις ΣΤΕΝΗΝ αλλά κατείχετο δι' ισχυρών δυνάμεων.

Κατά γενομένην πρωινήν επιθεώρησιν επί του πεδίου της μάχης η αμαξιτή επί μήκους 250 μέτρων ήτο πλημμυρισμένη αίματος. Οι επιβαίνοντες Γερμανοί του α' αυτοκινήτου ήσαν ενδεδυμένοι πολιτικήν περιβολήν, πιθανώς να υπήρχον και γκεσταπίτες.

Λάφυρα: 3 Λάστιχ αυτοκινήτων καινούργη ως και πολλά εργαλεία οδηγών αυτοκινήτων.

Ημέτεροι απώλειαι 0, τραυματία 1 εις, εις τον μηρόν υποκύψας εις το τραύμα του.

Αντίποινα: Προ της μάχης και αφ' ης επέρασαν την στενήν προς ΔΙΣΤΟΜΟΝ όσους εύρισκον εκατέρωθεν της αμαξιτής τους εφόνευσαν και ελεηλάτουν — φαίνεται ήλθον με πρόθεσιν τοιαύτην (συλλήψεις και εκτελέσεις).

Κατά την αποχώρησιν των μέχρι Διστόμου ήνοιξαν πυρ επ' αρκετόν κατά του αμάχου πληθυσμού εν Διστόμω προξενήσαντες σωρείαν θυμάτων γυναικόπαιδα (εκατοντάδας) (αντίποινα άνευ προηγουμένου) οι νεκροί μεταφέρονται με κάρρα εις το νεκροταφείον.

Σ.Δ. Λόχου 11-6-44

Κοινοποιείται υ.τ.α

στρ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΓΕΡΑΚΟΒΟΥΝΗΣ

III Τάγμα καπετ. ΛΕΥΤΕΡΗΣ

Εθεωρήθη 3/11/44 (Αντίγραφον)

Η

Δ/νσις του Τάγματος

(Τ.Σ.) Κ. ΖΟΥΣΗΣ λογ. πεζικ.
ΒΑΛΑΝΤΟΣ λογ. πεζικ. (=Δασόπουλος Λουκάς
καπετάνιος)

Προς
Τον Πρόεδρον του Δ. Ερυθρού Σταυρού
Ενταύθα

Λαμβάνομεν την τιμήν ν' αναφέρωμεν υμίν ότι την 10ην Ιουνίου ε.ε. ελάμβανον χώραν εν τη κωμοπόλει Διστόμου Ολιβερά γεγονός-τα προκαλούντα την φρίκην. Περί την 10ην πρωινήν της ως άνω ημέρας έφθανεν εις την κωμόπολιν Διστόμου ομάς Γερμανών μετεμφισμένων με Ελληνικά ενδύματα, ης ο αριθμός κατά βασίμους πληροφορίας δεν υπερέβαινε τους είκοσι, ακολουθουμένη μακρόθεν υπό φάλαγγος τακτικού Γερμανικού στρατού. Η ομάς αύτη, οδεύουσα την οδόν Λεβαδείας Διστόμου, συνέλαβεν τους εν τοις πέριξ της δημοσίας οδού αγροίς 7 τον αριθμόν εργαζομένους φιλήσυχους πολίτας της κωμοπόλεως Διστόμου, ους οδηγήσασα εις την κωμόπολιν Διστόμου, εγκαθήρξεν εντός του Δημοτικού Σχολείου της κωμοπόλεως εγκαταστήσασα φρουράν. Οι χωρικοί δεν υποπτεύθησαν ποσώς ότι θα ήτο δυνατόν να επακολουθήση το όπερ επηκολούθησε δράμα, το μεν διότι ουδέποτε η φιλήσυχος κωμόπολις του Διστόμου είχε δώσει έστω και την ελαχίστην αφορμήν, το δε διότι έβλεπεν ότι η ομάς αύτη και η καταφθάσασα μετά ταύτα φάλαγγ των Γερμανών Στρατιωτών εδέχοντο την φιλόξενον περιποίησιν των κατοίκων, μετ' ευχαριστήσεως διαβεβαιώσαντες μάλιστα τους κατοίκους ότι οι συλληφθέντες θα απελύοντο ευθύς ως θα ελέγχοντο αι ταυτότητές των. Μετά την φιλόξενον ταύτην περιποίησιν ανεχώρησαν ακολουθήσαντες την οδόν Διστόμου-Στεϊρίου και εις απόστασιν 4 χιλιομέτρων, ως αι πληροφορίες φέρουσι, ελάμβανε χώραν σύγκρουσις μεταξύ τούτων και των ανταρτών και ης συγκρούσεως και μέχρι τούδε αι λεπτομέρειαι αγνοούνται. Μετά την σύγκρουσιν ταύτην εισελθόντες οι Γερμανοί στρατιώται περί την 5ην απογευματινήν ώραν εντός της κωμοπόλεως Διστόμου, και ενώ οι φιλήσυχοι κάτοικοι ουδέν υποπτεύοντο, επεδόθησαν μέχρι της 8ης περίπου μεταμεσημβρινής ώρας εις εκτελέσεις ανεξαρτήτως γένους και ηλικίας δια των φο-

νικῶν των ὀπλῶν και ξιφολογγῶν ξεσχίσαντες και κοιλίας εγχύων γυναικῶν και δι' εμπρησμῶν οικιῶν τινῶν, εντός των οποίων οικτρὸν εὔρον τον θάνατον οι ἔνοικοι. Κατὰ πληροφορίας δε ενίων επιζησάντων επεδόθησαν και εις βιασμούς εγγάμων γυναικῶν και κορασίδων, κς και εξετέλεσαν μετὰ τον βιασμόν. Προς δε απέκτειναν και τα άπερ συνήντησαν καθ' ὁδὸν φορτηγὰ ζῶα των κατοίκων, ως αντελήφθησαν και οι μεταβάντες εκείσε μεθ' ἡμέρας αντιπρόσωποι του Ερυθροῦ Σταυροῦ. Δεν επέζησαν εκ της κωμοπόλεως ταύτης εμῆ μόνον οι επιμελῶς αποκρυβέντες και οι διὰ της φυγῆς διασωθέντες.

Αντί λόγων παραθέτομεν πίνακα κατὰ φύλον και ηλικίαν των θανατωθέντων ως μέχρι τούδε εξηκριβώθη ως και πίνακα των τραυματιῶν. Δεν είναι δε δυνατὴ ἡ πλήρης εξακριβωσις, καθ' ὅσον, οι κάτοικοι ἔντρομοι και αλλόφρονες εγκαταλείψαντες την κωμόπολιν ετράπησαν περί τα ὄρη, ενδιαιτώμενοι εν σπηλαίοις (Ακολουθεῖ πίναξ φονευθέντων).

Ούτος είναι ο θλιβερός απολογισμός της φρικτῆς ταύτης τραγωδίας της ατυχῆς κωμοπόλεως Διστόμου εφ' ὅσον δεν συμπεριλαμβάνονται εισέτι ως πρόσθεν ελέχθη οι μέχρι ανευρεθέντες νεκροί.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αρχιμανδρίτης **ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΔΟΥΔΟΥΜΗΣ**
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΙΝΙΑΣ, Αντιπρ. Γερουσίας
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΛΙΑΣΚΟΣ, Δικηγόρος
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΠΕΤΡΑΚΟΣ, Ιατρός

Η ΣΦΑΓΗ ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ

Το Δίστομο, χωριό 1962 κατοίκων, κείται εντός μικράς κοιλάδος επί της οδού Λειβαδίας - Αντικύρων, νοτίως του Παρνασσού. Οι κάτοικοι του είναι επί το πλείστον γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Το χωριό με άσπρα σπίτια, κηπάρια, κληματчиές, βρύσες και δένδρα, δίδει την εντύπωσι της ευημερίας και της ηρεμίας. Από την θέσιν της Σχιστής Οδού ως έξω από το Δίστομο κυματίζουν χωράφια με βαρύ καρπό έτοιμα διά θέρος. Η χρονιά είναι εξαιρετική. Μ' όλον ό- τι καθ' όλην την άνοιξιν είχαν σημειωθή εις τα πέριξ κινή- σεις ανταρτών και μικροσυμπλοκαί οι κάτοικοι του Διστό- μου ήσαν μάλλον αμέριμνοι, διότι τους καθυσάχαζε μεταξύ άλλων και μία πινακίς που οι Γερμανοί είχαν αναρτήσει εις την είσοδον του χωριού με την παραγγελίαν να μη θιγή το χωριόν αυτό διότι «είναι φιλήσυχο και νομοταγές».

Ούτως είχαν τα πράγματα μέχρι της 10ης Ιουνίου 1944.

Την πρωίαν της ημέρας εκείνης, φάλαγγε απαρτιζομένη από 8 περίπου στρατιωτικά γερμανικά αυτοκίνητα, των ο- ποίων προεπορεύοντο δυο αγοραία ταξι με Γερμανούς εν- δεδυμένους πολιτικά προς παραπλάνησιν των ανταρτών, κατευθύνετο προς το Δίστομο. Πριν φθάσει εις το Δίστομο η ανωτέρω φάλαγγε, διήλθεν από την θέσιν Τσέρες όπου προέβει εις την σύλληψιν παρευρισκομένων εκεί 18 ανδρών εξ ων τους μεν 6 εξετέλεσαν επί τόπου τους δε 12 έφεραν εις Δίστομον όπου έφθασεν εντός της πρωίας του Σαββά- του 10/6/44. Άμα τη αφίξει των Γερμανών εις Δίστομο οι άνδρες ήρχισαν την λεηλασίαν του χωριού αφού ενέκλει- σαν τους 12 αιχμαλώτους εις το σχολείο του Διστόμου. Εις τας 2 μ.μ. φθάνει η είδησις εις Δίστομο ότι Γερμανοί κα- τευθυνόμενοι προς Στείρι (πλησίον Διστόμου) υπέστησαν επίθεσιν εκ μέρους ανταρτών και ότι υπήρχαν θύματα με- ταξύ των Γερμανών. Αμέσως ζητείται ενίσχυσις εκ μέρους

των γερμανικών βάσεων Λειβαδείας και Αμφίσσης και καταφθάνουν επί τόπου περί τα 37 αυτοκίνητα με στρατόν και πυροβολικό. Πέντε Γερμανοί είχαν φονευθή και τέσσερες τραυματισθή. Έξαλλοι οι Γερμανοί επιστρέφουν περί τας 4 1/2 με τους νεκρούς και τραυματίας των εις Δίστομον και εκτελούν πάραυτα δια πολυβόλου μπροστά εις το σχολειόν τους 12 ομήρους που είχαν συλλάβη το πρωί εις τους αγρούς. Αμέσως μετά διατάσσονται οι κάτοικοι να κλεισθούν εις τα σπίτια των, δήθεν δια περισσοτέραν των ασφάλειαν, και οι Γερμανοί κυκλώνουν το χωριό καταλαμβάνοντες όλα τα περίξ επίκαιρα σημεία. Εις τας 5 δίδεται το σύνθημα δια την έναρξιν της σφαγής και τότε εισβάλουν οι στρατιώται εις τα σπίτια ακρωτηριάζοντες, φονεύοντες με κάθε μέσον δι' όπλων, ξιφολόγχης, χειροβομβιδίων και μαχαίρας, άνδρας, γυναίκας, γέροντας και παιδιά. Τα σφαγέντα παιδιά υπολογίζονται εις 50-60% του ολικού αριθμού των φονευθέντων και εξ αυτών τα μικρά ως 5 ετών σφάγησαν σχεδόν ανεξαιρέτως όλα δια μαχαίρας. Προς το εσπέρας η σφαγή εξηκολούθει ακόμη εντός του Διστόμου και οι χωρικοί άνδρες και γυναίκες που ειργάζοντο εις τους αγρούς, επέστρεφαν με τα ζώα τους ανύποπτοι εις τα σπίτια τους.

Καμουφλαρισμένα πολυβόλα τους ανέμενον εις την είσοδον του χωριού και αλλεπάλληλοι ριπαί εθέριζαν όλους τους ανθρώπους και ζώα. Αγελάδες, ημίονοι, όνοι, ως και σκύλοι και γάτες κάθε τι που ήτο εις την ακτίνα των, εύρισκε άμεσον θάνατον. Τοιαύτη ήτο η μανία των φόνων ώστε ακόμη και όταν μετά 2 ώρας, εις τας 7, εδόθη δια σφυριγματος το σύνθημα της λήξεως της σφαγής, εξηκολούθησαν το έργον των ώσπου το σκότος ευεργετικά εκάλυψε ζώντας και νεκρούς και ο φόβος νέας ενέδρας των ανταρτών, έπεισε τους στρατιώτας ότι θα ήτο φρονιμώτερον ν' αποσυρθούν.

Επί 450 τα 37 σπίτια είναι καμμένα. Οι φονευθέντες υπολογίζονται εις 350 περίπου. Η εξακριβωσις του αριθμού των είναι προς το παρόν αδύνατος, αφ' ενός μεν διότι όλοι οι επιζήσαντες κάτοικοι διασκορπισθέντες ετράπησαν προς τα βουνά και την θάλασσαν, αφ' ετέρου διότι επί αρκετόν

χρονικόν διάστημα μετά την σφαγήν ανευρίσκοντο πτώμα-
τα εντός των αγρών και εις απομεμακρυσμένα μέρη.

Ενδεικτικώς αναφέρομεν μερικά μόνον περιστατικά εν
βία περισυλλεγέντα επί τόπου και τα οποία εξιστόρησαν
αυτόπται μάρτυρες, συγγενείς των θυμάτων και επιζώντες
του χωρίου. Η εξακριβωσις των λεγομένων εγένετο από
των ιδίων των Διστομιτών, οι οποίοι διηγούμενοι τα συμβά-
ντα συνεπλήρωναν και ήλεγχον τα εξιστορούμενα.

Περιστατικά:

1) Εις το σπίτι του ιερέως Σωτήρη Ζήση εσφάγησαν 10
άτομα εκ των οποίων 5 παιδιά κάτω των 8 ετών. Η παπ-
παδιά κρατούσε το μικρότερο παιδάκι της, 1 κοριτσάκι 1 έ-
τους στα γόνατά της και της το απεκεφάλισαν δια μαχαί-
ρας και την επλήγησαν εκείνην σοβαρά.

2) Τον ιεροψάλτην τον έσυραν από το σπίτι του εις τον
δρόμον και τρεις μαζί τον εφόνευσαν με μαχαίρια και αυτο-
ματα όπλα.

3) Την Ευφροσύνην Αναστ. Σταθά την σκότωσαν με τα
4 παιδιά της. Το μεγαλύτερο της παιδί ήτο 7 ετών. Το μι-
κρότερο, 3 μηνών, το βρήκαν σφαγμένο με τα εντόσθια τυ-
λιγμένα στο λαιμό του και τον αποκομμένον μαστόν της
μητέρας του στο στόμα. Εφόνευσαν και τον γέροντα πατέ-
ρα της Ευφροσύνης. Τα παιδιά ελέγοντο Γιάννης, Ελένη,
Θωμάς και το μωρό Ζωή.

4) Τας Ευσταθίαν Ιω. Ράλλη, ετών 20, Γιαννούλαν
Λουκά Κυριακού ετών 20, την Ευτυχίαν Θεμιστ. Κίνια, ε-
τών 17, και την Δήμητραν Δήμου Καρούζου ετών 13, κα-
θώς και ένα κοριτσάκι μόλις 11 ετών (εκτός πολλών άλλων
μη εξηκριβωμένων αυτήν την στιγμήν) αφού τας εβίασαν ε-
πανειλημμένως, έσχισαν δια μαχαϊρών τας κοιλίας των εκ
των κάτω προς τα άνω.

5) Την οικογένειαν του Λουκά Νικ. Σταύρου εκ 5 ατό-
μων έσφαξαν ολόκληρη. Το μικρότερο κοριτσάκι της Πανα-
γιώταν, ετών 12 έσφαξαν δια μαχαίρας. Ο πατέρας ήτο α-
νάπηρος του τελευταίου πολέμου.

6) Την οικογένειαν του υποδηματοποιού Μιλτ. Νεοκλ.
Νικολάου απαρτιζομένην από την σύζυγον Κονδύλω και 2

κοριτσάκια Κατίναν 5 ετών και Μαριγούλαν 3 ετών έσφαξαν ολόκληρη.

7) Την οικογένειαν Νικολάου Παπανικολάου εκ 3 ατόμων έσφαξαν αφού εβασάνισαν ιδιαίτέρως το κοριτσάκι τους Μαργαρίταν 3 ετών και μετά το έσφαξαν με μαχαίρι.

8) Την οικογένειαν Ιωάννου Λουκά Παπαϊωάννου εκ 4 ατόμων έσφαξαν ολόκληρη και ιδιαίτέρως εβασάνισαν δια μαχαίρας προ της σφαγής τον μικρόν υιόν Λουκάν.

9) Την έγγυον Μαριέτταν Ιωάννου Φιλίππου, εξεκοιλίασαν προτού την σφάξουν και απέσπασαν το έμβρυον και τα σπλάχνα.

10) Τον Ιωάννην Νικ. Καίτην ετών 75 έσφαξαν δια μαχαίρας αφού εβίασαν επανειλημμένως και έσφαξαν ενώπιον τας 2 θυγατέρας του Δήμητραν ετών 28 και Γεωργίαν ετών 22.

11) Τον δασικόν Μιλτιάδην Καρούμπαλην εκ Δελφών και την σύζυγόν του Νεραντζούλαν, εκ Μακεδονίας, κατακρεούργησαν. Δέκα πέντε ώρας βραδυτέρον ανεσύρθη κάτω από τα πτώματα των γονέων του ζών ακόμη ο μικρός δετής υιός των, Λουκάς, φέρων 2 τραύματα δια ξιφολόγχης εις τους γλουτούς. Το μικρό ήτο βαμμένο από το αίμα των γονέων του και εξελήφθη ως νεκρόν και ούτω εσώθη.

12) Τον πενταετή Ευστάθιον Δημ. Σταθάν εφόνευσαν δια μαχαίρας αφού πρώτον τον εβασάνισαν κόπτοντες λουρίδες κρέατος από τον βραχίονα και κατεβάζοντας τες σάρκες των κνημών εις λουρίδες κάτω από τις φτέρνες του. Ο πατέρας του μικρού ο οποίος με βλέμμα απλανές διηγήτο τον θάνατο του παιδιού του προσέθεσε: «Δεν με κατατρέχει τόσο η ιδέα του θανάτου του παιδιού μου, αλλά το μαρτύριό του, το αφάνταστό του μαρτύριο».

13) Ολόκληρος η οικογένεια του Παναγιώτη Ο. Καραγιάννη απαρτιζομένη από 4 άτομα (από τους γονείς και 2 παιδιά) και του γαμβρού των Ιωάννη Λεμονή, εξολοθρεύθη τελείως.

14) Δύο ημέρας μετά την σφαγήν του Διστόμου, την Δευτέραν 12 Ιουνίου, ο φαρμακοποιός Γεώργιος Γαμβριλής και όλη του η οικογένεια, ήτοι: η σύζυγός του Θηρεσία και

τα 4 μικρά των παιδιών Βασίλης, Μήτσος, Αναστασία και Βασιλική, όλα κάτω των 8 ετών, μεταβαίνοντες από το Δίστομον εις Δαύλειον εξετελέσθησαν δια πολυβόλου εις την θέσιν Βέρβα της οδού Αραχώβης-Διστόμου. Ως και το ζώο που έσπευε το κάρρο εφρονεύθη. Επειδή όμως δεν είχαν εκπνεύση όλοι αμέσως τους εδόθη η χαριστική βολή.

Εις Δίστομον τα πτώματα ετάφησαν εις τάφους κοινούς εντός των κήπων των οικιών. Μίαν εβδομάδα μετά την σφαγήν ή απορορά εντός του τελείως ερημωμένου χωριού ήτο αφόρητος. Τα φρονευθέντα κτήνη κείνται άταφα εντός του χωριού και ένθεν και κείθεν του δρόμου. Όλη η συγκομιδή θα καταστραφή διότι τα χωράφια θα μείνουν αθέριστα καθόσον κανείς κάτοικος του Διστόμου δεν τολμά να πλησιάση το χωριό και τον κάμπο. Η καταστροφή που υπέστησαν οι κάτοικοι του Διστόμου είναι ανυπολόγιστος. Το κοιμιτάτον του Δ.Ε.Σ. διένειμε φάρμακα και τρόφιμα εις Δίστομον, μετέφερε περί τα 150 παιδιά εις Αθήνας, τα οποία ήσαν άσυλον και στοργικήν περιθαλψήν εις την «Αητοφωλήάν», εις Κηφισσιάν και εις «το Αναρρωτήριο της Ζωοδόχου Πηγής» του Πατριωτικού Ιδρύματος εις τους πρόποδας του Υμηττού.

Επίσης μετηνέχθησαν μερίμνη του Δ.Ε.Σ. εις τα εδώ νοσοκομεία 10 τραυματίαι από την κλινικήν του ιατρού κ. Καλή, εν Λειβαδιά, ένθα ενοσηλεύοντο.

20 Ιουνίου 1944

ΕΛΛΗ ΑΔΟΣΙΔΟΥ